

Суштина поетике

Број 40 /41

Година IV

Април /мај 2017.

ЧАСОПИС ЗА КЊИЖЕВНОСТ

**Излази двомесечно
Глушци**

Главни и одговорни уредник
Анђелко Заблаћански

Уредништво
Енеа Хотић
Сања Живковић
Јелена Глишић

Сарадници чланови колегијума
Проф. др Љубица Несторов
Проф. др Слађана Миленковић
Споменка Денда Хамовић
Марко Јуришић

Технички уредник
Анђелко Заблаћански

Лектура
Јелена Глишић

Коректура
Споменка Денда Хамовић
Јелена Глишић

Контакт
+381649803118
sustinapoetike@hotmail.com

Издавач
Анђелко Заблаћански
Глушци

Први број је објављен 23. новембра 2013. године

Часопис је покренуо
Анђелко Заблаћански

Излази двомесечно

Народна библиотека Србије ISSN 2334-9417 COBISS.SR-ID 204386828 Суштина поетике, електронски часопис (2013)

Интернет адреса
www.knjizevnicasopis.com

Број 40/41 - Суштина поетике

Часопис за књижевност

*Реална је идеја, суштина ствари, а не изглед.
Константин Бранкуши*

Април/мај 2017.
Глушци

Пронађите оно што вас занима кликом на

[САДРЖАЈ](#)

Слика на насловној страни
Ђура Јакшић – *Девојка у зумбулплавом*

УМЕСТО УВОДНЕ РЕЧИ

*Поштовани сарадници и читаоци
Суштина поетике,*

Због преобимности посла и мањка времена, одлучили смо да од овог броја часопис излази двомесечно. Један од разлога је и тај да не бисмо желели да неки радови који су квалитетни не буду објављени због напред наведеног. Часопис ће излазити сваког парног месеца од 7. до 10. као двоброј.

Сматрамо да овај потез може само допринети квалитету часописа због продуженог времена за припрему и слање радова, с тим да ће обим и начин досадашњег објављивања остати исти (веб и ПДФ).

Уредништво

Анђелко Заблаћански
Енеа Хотић
Сања Живковић
Јелена Глишић

СЕЋАЊЕ НА ДУЧИЋА

Јован Дучић је умро 7. априла 1943. године

РЕФРЕН

Сневај да увидиш да пролазни снови
Још најближе стоје постојаној срећи;
Да не питаш никад – зашто јади ови,
А не који други, а не који трећи.

Љуби, љуби силно, увек истоветан;
У љубави само можеш јасно знати,
Како мало треба да се буде сретан
И сто пута мање да се вечно пати.

И умри да спасеш веровање чисто,
Да си кадгод стао пред истином голом;
И да у животу ниси једно исто –
Једном звао срећом, а други пут болом.

Једна песма | Анђелко Заблаћански

КАД ПРОЂЕ

Једном – кад случајно дође пролеће
И у грудима напупе ми јорговани
Ти сигурно бићеш корак иза среће
Голе, хладне душе кô јесењи дани

Једном – кад упознаш жудње истину
Неповрат кô коб куцаће на врата
И ничег неће бити чак ни у вину
Мог пролећа, твог доба од злата

Једном – кад ти све будем смео рећи
Све истине, све лажи, све прећутано
Страх неће бити мањи ни понос већи
Ни моје теби, ни твоје мени дано

Једном – кад ми се јесен опет врати
Твој мај ће септембру пружити руке
Јутру сваком звониће сутона сати
И нико неће чути жудње јауке

ЖЕНСКА ИСКРЕНА ПЕСМА | МИРА ГРК

ПОНОРНИЦА

Док не дођеш,
обневидела,
река сам понорница,
течем тамна,
сакривена,
да душмани
не наслуте водопаде.

Док не дођеш.

МИТРОВДАНСКА НОЋ

Гробна си плоча на мом рођењу
и печат Бога на крају овог пута,
ни стих не каза молитву спасењу,
кô бршљан пузим око твога скута.

Мру, не живе недовољне туге,
никад нико сољу рану не зацели,
жива си рана ове ноћи дуге,
за муку утробе моје тебе разапели.

Мину ми ноћ леденим миром сна,
нико не развеза судбином свезано,
и Бог ноћас ћути што одавно знам,
мени се рађа уз олтар Митрово.

(1994)

ЖЕНСКА ИСКРЕНА ПЕСМА

Милану Ракићу

Болесна си моја потреба да волим,
мој усуд и клетва души што страда,
ја саму себе рањавам и болим
и изнова се радујем, душом вечно млада.

Сујете си моје последица нема,
самољубља мог тек си само део,
пролазна ко боја жутих хризантема,
за тренутак среће болим живот цео.

И у сваком трену истине и лажи,
кад мисао твоја снове моје сања,
подивљала крв већ нове речи тражи,
без имало стида, душе, покајања.

У тренутак један сав живот кад стане,
кад верујеш мили да си смисао ми свега,
ја крвљу твојом видам старе ране,
или будна снујем на твом месту њега.

(1995)

САМОУБИСТВО

Још нисмо вични слову.
Отеше нам се књиге Истине.
Онај Који Јесте
чуду се начудити не може,
шта нам би –
кад откри лице своје,
што дигосмо руку на себе?

ДРИНА

За један камен уз Дрину
кажу да се окаменила мајка,
чекајући Илију,
кад јој га с груди одведоше пут Стамбола.

Кад се вратио Алија,
да зиће кулу од мрамора,
не препозно мајку.

Каменом јој сисом
кулу темељио,
из камена млијеко га проклело.
У судњем часу,
кад зазва Алаха,
Христос му се одазвао.
Прекасно.
Потекла крвава Дрина.

БАЈКА

Виде ли око свевидеће
Рањену срну,
Ловцу на рукама?

У трену истине
Пресрео јој снове.

Припитомљена
Из длана му пије.

Осташе трагови у снегу.

ГРАДИТЕЉКА

Мора да се и сам Створитељ
постидео своје творевине од иловаче,
кад сам ја тебе стварала
у интарзији од ноктију и коже.
Нигде на свету,
ни у једној богомољи,
не беше такве кутије
са очима у дуборезу.
Мало ми беше дана
да те се нагледам,
мало ноћи да се наволим,
и ко зна колико бих још
живота ходила за тобом,
прозирна без коже,
саката без ноктију,
слепа код очију,
да нисам умрла потом.

О ПЕСНИКИЊИ

Мира Грк

Рођена је 5. јануара 1963. године у Новом Саду. Детињство је провела у Гајдобри, где је завршила основну школу. Потом се школовала у Бачкој Паланци и Новом Саду. Песме пише од средњошколских дана. Ове песме махом припадају њеној другој збирци, насловљеној *Светло истине*.
Удата је, мајка четворо деце.

КЊИЖЕВНА СТУДИЈА

Пише: проф. др Слађана Миленковић

ПОЕТИКА И АУТОПОЕТИКА

Књижевност посматрана као уметност користи језик као средство да би створила уметничка дела или нове мале светове. Зато су научници ову уметност дефинисали као уметност речи. Убрајају је у временске уметности јер је за спознавање дела потребно време. Литература, лепа књижевност подразумева дела за ширу читалачку публику.

Наука о књижевности може да се посматра једним делом као поетика. Термин поетика је први употребио Аристотел, а данас је тај термин усвојен у већини савремених језика као стручан термин науке о књижевности.

Роман Ингарден под поетиком подразумева уже подручје науке о књижевности, односно *све адекватно образложене резултате који се односе на књижевно дело без обзира на аспект са којег је оно разматрано, као и методу и сазнајна средства примењивана за добијање спознаје о њему*.¹ По њему поетика има уже поље деловања од науке о књижевности и бави се само делима књижевне уметности, као грана науке. Поетику слично схвата и Пол Валери,

¹ Роман Ингарден, *Подела науке о књижевности*, Зборник Филолошког факултета Универзитета у Приштини, Приштина, 1995/6, бр. 5/6, стр. 305.

сматрајући да поетика није скуп правила него само *интелектуална активност*² чија су последица дела. Дакле, види је као процес и то процес језика који је по Валерију прави предмет књижевне уметности.

Руски формалисти су изједначили појам поетика са појмом теорије књижевности. Доказ за то је наслов најпопуларнијег дела Бориса Томашевског *Теорија књижевности* или у поднаслову *Поетика*. Изједначавање заступа и Роман Јакобсон, *Ако наука о књижевности жели да постане наука, она мора признати књижевни поступак за свог јединог јунака*.³ Ролан Барт поетику види као изучавање структуре књижевног дела.

Анте Стамаћ поетику дефинише преко опозиционих парова као унутрашњу и спољашњу.⁴ Унутрашња је иманентна, а спољашња трансцендентна и нормативна. Разликовао их је и по предмету проучавања, као општу или макропоетику и посебну или микропоетику која проучава посебна књижевна дела.⁵ Нортроп Фрај у својој *Анатомији критике* изједначава сопствено са Аристотеловом дефиницијом поетике јер постоји *потпуно разумљива структура достижна знања о пјесништву, које знање није само пјесништво нити доживљај пјесништва него поетика*.⁶ Поделу поетике на иманентну и трансцендентну прихватио је и Новица Петковић, бавећи се иманентном коју назива и теоријском видећи је као инхерентну делу.⁷

У науци о књижевности да би означили пишчеве поетске ставове, користе се термини: аутопоетика, аутометатекстуалност, песничка самосвест,

² Види: Пол Валери, *Предавања о поетици*, Београд, ННК-Интернационал, 2003, стр. 91.

³ Роман Јакобсон, Виктор Хлебњиков, *Поетика руског формализма*, приредио Александар Петров, Београд, Просвета, 1970, стр. 102.

⁴ Види: Анте Стамаћ, *Назив поетика, Умјетност ријечи*, Загреб, 1982, бр. 1-2, стр. 16.

⁵ Види: Зборник *Поетика, теорија и историја појма*, приредио Гојко Тешић, Београд, Народна књига/Алфа, 2000, стр. 91-125.

⁶ Northrop Frye, *Анатомија критике, Четири есеја*, Загреб, Напријед, 1979, стр. 25.

⁷ Новица Петковић, *Проучавање иманентне поетике: предмет и сврха, Поетика српске књижевности*, Београд, Институт за књижевност и уметност, Научна књига, 1988, стр. 7-17.

аутореференцијалност. Једино књижевно дело може себе поетички да одреди. Аутопоетика је термин израстао из термина поетика и иманентна поетика.

Аутопоетику као слој у књижевном делу дефинисао је Игор Перишић видећи је још као карактеристику постмодернистичке књижевности тј. њено доминантно обележје *којим се на нов начин проблематизује и природа текста и природа света о којем текст говори*.⁸ Аутопоетика је присутна у делу у којем је иманентна поетика изузетно видљива. Сама имагологија је млада дисциплина у оквиру компаративног изучавања књижевности.

Сагледавајући књижевни дискурс неопходно је разјаснити непосредну везу са стварношћу. *Корелација између књижевног дискурса и дискурса о књижевности реализује се на равни стварносног који паралелно, али на различите начине, управљају и стваралачким и читалачким процесом без обзира што сваки има своје стварносно полазиште*.⁹

Књижевно дело се ствара по моделу друштвене свести и друштвене средине у којој настаје.¹⁰ Појам модела успоставља сагласност између два оквира, суштинског оквира књижевног дела и културолошког обрасца. Суштина поезије је путовање и трагање за смислом постојања.

⁸ Игор Перишић, *Прилог за дефиницију термина аутопоетика*, Књижевна историја, XXXVII, 2005, 127, стр. 626.

⁹ Младен Шукало, *Одмрзавање језика*, Графид Бања Лука и Просвета, Београд, 2002, стр. 9.

¹⁰ Како то наглашава Нортроп Фрај, задатак критичара представља показивање примера *како се човек од укуса користи књижевношћу и како је вреднује*, чиме ће се означити на који се начин књижевност може стопити с друштвом ... Отуд и потиче Фрајев закључак како се свака хијерархија вриједности заснива на *прикривеној друштвеној, моралној или интелектуалној аналогји*. Младен Шукало, *Одмрзавање језика*, Графид Бања Лука и Просвета, Београд, 2002, стр. 25.

Литература

1. Валери, Пол (2003). *Предавања о поетици*, Београд: ННК–Интернационал
2. Зборник *Поетика, теорија и историја појма*, приредио Гојко Тешић, Београд, Народна књига/Алфа, 2000.
3. Ингарден, Роман (1995/6). *Подела науке о књижевности*, Зборник Филолошког факултета Универзитета у Приштини, Приштина, бр. 5/6.
4. Јакобсон, Роман. Хлебњиков, Виктор (1970). *Поетика руског формализма*, приредио Александар Петров, Београд: Просвета
5. Петковић, Новица (1988). *Проучавање иманентне поетике: предмет и сврха*, у *Поетика српске књижевности*, Београд: Институт за књижевност и уметност, Научна књига
6. Перишић, Игор (2005): *Прилог за дефиницију термина аутопоетика*, Књижевна историја, XXXVII, 127.
7. Шукало, Младен (2002). *Одмрзавање језика*, Бања Лука: Графид и Београд: Просвета
8. Стамаћ, Анте (1982). *Назив поетика*, у *Умјетност ријечи*, Загреб, бр. 1-2.
9. Frue, Northop (1979). *Анатомија критике*, Четири есеја, Загреб: Напријед

Наталија Гончарова (1881-1962) - Берба јабука

ОТКРОВЕЊА СА МАРГИНЕ | МИЛИЦА МИЛЕНКОВИЋ

ИЗБОР ИЗ ИСТОИМЕНОГ СОНЕТНОГ ВЕНЦА

Грешни Пахомије.

Пахомије земља.

Пахомије трава.

(Пахомијев запис, 1389)

Утех пише жалостан седећ.

(Утех уз цртеж рибе, XIV век)

Ох, ох, ох, ох...

(Граматик Петар, 1545)

I

У име стихова и целе васељене
списаше се свете књиге, псалтири и торе,
коже на рамовима небеским постављене
о лепоти божанске истине зборе:

о царству поезије општега оца
праведне душе што држи у својој руци,
сизифовском успону чатца
на длану божјем његовој списатељској муци –

са општесловесне ових књига маргине
недостатку жита и обиљу рата,
као усклик скривене истине

о гробовима брата и брата.
Потписујем записе, сведочанство тога,
ја именом многим раб милосног Бога.

II

Ја именован многим раб милосног Бога
Петар, Утех, Пахомије, земља и трава,
изливам писмена трубом историјског рога
из дана у век, изнова и изнова...

Ја слуга божји звани именован поете
пожурујем перо које сеје круном
да птице вране и орлови не слете
у бразде њиве неба и кљуном

затру истину будућег живота,
истину поезије у дослуху с творцем
која отвара врата последњег кивота

и најслабијег међу нама назива борцем.
Истином која бди над маглом историјске причине
исписујем ову књигу поетске суштине.

III

Исписујем ову књигу поетске суштине
да трен читања буде дужи од историје,
кад небеске се двери отворе – маглине
свемира – врата васељенске просторије

у којој вечно самује поета, цар своје круне,
што први певао је о животу иза гроба
који каже да душа после смрти не труне
већ постаје на кантару Господа роба

спремна за меру правде и истине
између горњег и доњег света,
два крила – палог и анђела суштине,

чији лепет чува завет сваког Господњег лета
у кругу живота печатом божјег лога,
у венцу калиграфског метра и слога.

VI

По налогу промисли поете творца
чије срце – сат вечности
на торњу васељенског дворца
откуцава дане словесне заветности

и иште кардиографску руку поете
да граме, слова и црте чтују,
док маргине отварају ране да слете
овоземаљске бриге и посвећују

записима о сопственој муци
списано за будућа поколења
праведне душе у Господњој руци

и неправедних душа отклоњења –
записују Земља и Трава у будућност века
невештом руком која на благослов чека.

XIII

Грамастик, чатац, поета, утеха који се зове
благослов иште за житна поља усталасана буком
долазећег косца који труби свиралом од зове
и разврстава праведном руком

лево и десно, у бездан и висине,
у светлост и мрак,
кроз чистилиште најсветије духовне празнине
где тишина представља једини зрак.

Светлост да буде наместо лица
јединство у слову и поруци будућег дана
скривена на маргини посланица

духом вантелесног творца обећана.
Онај који молитвом слова иште благослове
безимено предаје вечности стихове ове.

XIV

Безимено предаје вечности стихове ове
преузете из небеске књиге постања
чијим странама чете ада злослове
и проричу последња благостања.

А горњи светови сијају сјајем
утехе писмена што знају тишину
проливену океанским просторним бескрајем
што за себе тражи посебну маргину.

За испис онога што није реч једна
већ времена црта личног трајања
душа тог писара чедна

откида од монашке ризе постојања
парчад неба за друге душе тек досељене,
у име стихова и целе васељене.

Магистрале

У име стихова и целе васељене
ја именом многим раб милосног Бога
исписујем ову књигу поетске суштине
у венцу калиграфског метра и слога.

Ох ох ох на маргини овог века
по налогу промисли поете творца
невештом руком која на благослов чека
јединог истине светлоносца.

Будући да сам и сам земља и трава,
а отаџбином зовем једино гроб,
молим вас, оци и браћо, на одру који спава

нек вашом молитвом отпочине роб:
граматик, чатац, поета, утеха који се зове,
(безимено предаје вечности стихове ове).

О ПЕСНИКИЊИ

Милица Миленковић

Рођена је 1989. године, дипломирани је филолог. Објавила књиге: *Нотинци* /роман, 2010/, *Мање од длана* /песме, 2012/, *Via Militaris, Via Dolorosa* /песме, 2013/, *Критичка тумачења* /књижевна критика, 2016/.

Награде:

Прва награда на Фестивалу поезије младих у Врбасу 2011.

Прва награда на Фестивалу културе младих Србије у Књажевцу 2012.

Тимочка лира за најбољу песму (песма *Божихни колач*) коју додељује Радио Београд 2, 2012.

Финалиста 45. и 46. Ратковићевих вечери поезије у Бијелом Пољу у Црној Гори са рукописима поезије *Минут тишине* (2015) и *Испоснице* (2016).

Књижевну критику, поезију и прозу објављује у домаћим и регионалним књижевним гласилима.

Оперативни је уредник часописа за књижевност *Бдење*.

Члан жирија за доделу награде *Меша Селимовић* (Вечерње новости, Београд) и *Гордана Тодоровић* у Сврљигу.

Живи у Сврљигу.

Исак Левитан (1860-1900) – *Летњи дан*

ИНТЕРВЈУ С МИРКОМ ДЕМИЋЕМ

Интервју урадила: Сања Живковић

ПРАВА КЊИЖЕВНОСТ НАМЕЊЕНА ЈЕ ОДАБРАНИМА

Мирко Демић, писац, члан Српског књижевног друштва и директор Народне библиотеке Вук Караџић у Крагујевцу, добитник је значајних књижевних признања, и то: *Андрићева награда* (2009), за књигу приповедака *Молски акорди*, *Дејан Медаковић* (2011), за роман *Трезвењаци на пијаној лађи* и *Меша Селимовић* (2017) за роман *Ђутања из Горе*.

До сада је објавио прозна дела: *Јабуре Хисперида* (1990), *Сламка у носу* (1996), *Ђилибар, мед и оскоруша* (2001, 2005, 2011), *Апокрифи о фуртули* (2003), *Слуге хировитог лучоноше* (2006), *Молски акорди* (2008, 2009), *Трезвењаци на пијаној лађи* (2010), *По(в)ратнички реквијем* (2012), *Атака на Итаку* (2015) и *Ђутања из Горе* (2016).

Поред наведених дела, Демић је објавио и књигу есеја, (п)огледа и маргиналија *Под отровним плаштом* (2010) и *На ничијој земљи* (2016), као и књигу публицистичких текстова *Слађење горчином* (2008). Са Бојаном Јовановићем коаутор је књиге *Читање пророчанства* (2011). Такође, приређивач је књига: *Буна у Бановини у Класнићу 1833. године* (2003), *Таласи и есеји* (2005) Ђорђа А. Петровића, *Тмурни дневи* (2006)

Милана Будисављевића и *Грке капи* (2013) Милана Прибићевића.

Његови есеји, приповетке и делови романа превођени су на енглески, немачки, пољски и украјински језик, а књига приповедака *Молски акорди* преведена је 2011. године на македонски језик.

① Шта мислите о тренутном стању у књижевности?

Наша књижевност је толико разуђена да је тешко сагледати све њене токове. Једва приметно се одвија смена књижевних генерација, како у прозном изразу, тако и на поетској сцени. То доноси и нови сензибилитет и однос према књижевности и схватање њеног места у друштву. Књижевност је *демократизирана* до нераспознавања; (о)лако се штампају књиге и још лакше објављују књижевни текстови. Поред класичних, штампаних новина и часописа, појављује се велим број електронских сајтова и портала, док друштвене мреже постају легитимна места на којима се презентују књижевни радови. Парадоскално је да и поред тога, књижевност постаје све невидљивија и неважнија у животима наших савременика.

② Кога од савремених писаца сматрате неправедно запостављеним на књижевној сцени, а кога неправедно популаризованим?

Та појава је присутна од кад постоји књижевност. По правилу, увек су неправедно запостављени писци који не повлађују тренутном укусу публике, а она је увек просечна, поводљива агресивним маркетингом и ванкњижевним разлозима. Права књижевност је увек намењена одабранима, људима којима је књига насушна потреба, а не пука разбибрига и средство за забаву и опуштање.

③ Ко Вам је књижевни узор?

Имам много узора. То су класици од којих сам учио и учим: Црњански, Андрић, Десница, Крлежа, Киш, Пекић... Рабле, Флобер, Бруно Шулц, Гомбрович, Бирс, Хашек и многи други... Без њиховог дела овај свет би био много сиромашнији, а мој живот – поготово. С годинама, та листа је све дужа, а моја интересовања све разгранатија. Што више узора, то боље.

④ Писали сте дела различитих форми, која од њих Вам је најдража и зашто?

Морам да признам да највише уживам док пишем есеје о делима драгих писаца, чије су ме књиге дотакле на разне начине. Писању есеја претходе страсна читања, белешке на маргинама, исписивање теза у нотесима и на папирићима. Из такве занесености рађају се многе идеје, синтезе, слутње и откровења. Волим ту слободу креативног читања дела других писаца, али и додатну одговорност која налаже поштовање њиховог рада.

⑤ С обзиром на то да сте и коаутор књиге Читање пророчанства, да ли је то компликованији поступак од самосталног стваралаштва? Зашто?

Коауторство је занимљив експеримент, никако нешто чему тежим. У овом случају, два ауторска гласа се надопуњују, јер су писана из различитих углова и приступа: мојим – прозним и антрополошким, колеге Бојана Јовановића. Та два слоја неретко полемишу између себе, прилагођавају и одређују форму и тон један другом.

ⓐ Коју од значајних награда које сте добили сматрате највећом потврдом Вашег књижевног квалитета и зашто?

Андрићева награда за књигу приповедака *Молски акорди* била је коначна потврда да сам на добром путу и знак да сам се одвојио од просека, да је мој глас препознат као занимљив, а оно што пишем достојно дужег памћења. У сваком случају, било је то велико охрабрење. Нажалост, у малој култури каква је наша, награде су једна од ретких институција које скрећу пажњу на поједине ствараоце и њихова дела.

ⓑ Који сликар би најбоље осликао Ваш књижевни рад?

Трудим се да се мењам из књиге у књигу, тако да је немогуће наћи нечије сликарско дело које би било добра илустрација мојих књига. У својим прозама дотицао сам се сликраства на различите начине. На почетку су то били француски класицисти, потом холандски мајстори, а онда – Шумановић, Де Кирико, Лубарда... и многи други.

ⓒ У Вашим делима се неретко помињу митски јунаци, који од њих би представљао Вас на савременој књижевној сцени и зашто?

Митски јунаци у мом делу су једна од веза за светском традицијом и доказ да се бавим сличним темама и дилемама које су мучиле и њих. Још нисам пронашао митског јунака са којим бих се у потпуности идентификовао, али су ми на различите начине блиски и Телемах и Одисеј, али и споредни јунаци, узгредно поменути у великим еповима, попут певача Фемија или пса Аргуса.

© У петокњижју: Молски акорди, Атака на Итаку, Трезвењаци на пијаној лађи, По(в)ратнички реквијем, Ђутање из Горе, шта би био бескрајни плави круг, а шта звезда у њему из Сеоба Милоша Црњанског?

Можда се баш од тих пет књига може сачинити плави круг, не ореол, не венац од трња, а у њему моја сета за изгубљеним завичајем и временом младости, са свим својим идеалима и заблудама.

© Да ли ускоро можемо очекивати ново дело и шта ће бити његова тема?

Не верујем да ће се ускоро било шта ново појавити, јер ми је потребан одмак од старих тема. У сваком случају то ће бити нова фаза у мом стваралаштву и бављењем другачијим темама које ме тренутно опседају. Ових дана завршавам текст за Велики школски час, ишчитавам неколико наших великих путописаца (Црњански, Растко Петровић, Винавер и Краков) што ће ми, верујем, бити добра припрема за роман у којем ће главни јунак бити један наш заборављени авантуриста са краја осамнаестог и почетка деветнаестог века.

О СРПСКОЈ СРЕДЊОВЕКОВНОЈ КЊИЖЕВНОСТИ | СОФИЈА ИВАНОВИЋ

ИСТОРИЈСКО-БИБЛИЈСКА СТРУКТУРА СЛОВА ЉУБВЕ ДЕСПОТА СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЋА

Пре него што се осврнемо на Стефанов књижевни рад, потребно је да откријемо корене његове љубави према цркви, природи и уметности. Још као дечака га је узбуђивао сваки облик природне и уметничке лепоте. Кришом је гледао осликавање очеве црква, а то му је причињавало још већу радост. Дивио се лепоти светаца и светица насликаних на зидовима.

Сада кад смо се кратко вратили у његово детињство, можемо се бавити његовом личношћу као одраслог човека. Он је најистакнутији владар, ктитор и књижевник тог доба. Син је кнеза Лазара, а на његова плећа је пала дужност да влада Србијом након што му је отац погинуо. У испуњавању ове дужности му је помагала мајка Милица. Био је чувени војсковођа и витез средњег века, а владао је као турски вазал. Његова свестрана природа му није дозвољавала да буде само владар. Неговао је уметност, бавио се превођењем текстова и био је образован човек. Међу његовим многобројним задужбинама, најзначајнији је манастир Ресава. Потпомогавши развој Ресавске преписивачке школе, проширио је културу и образовну делатност Србије. Српска Православна црква га је канонизовала и слави га као свеца првог августа.

О уметничким и књижевним преокупацијама деспота Стефана Лазаревића постоји доста сведочанстава у изворима. Био је заштитник уметности и књижевног стварања у својој земљи. У летописима проналазимо податак да је преводио текстове и са грчког језика. Ово се потврђује тиме што је један пророчанско – песнички текст, из XII века, алегоријског

жанра приписан византијском цару Лаву VI Мудром, а не Стефану који га је заиста превео. Овај текст носи наслов *О будућим временима*.

Име деспота Стефана Лазаревића се највише везује за дело *Слово љубве* које представља песничку посланицу, писмо. Посланица је подељена на ритамске низове и целине. Дело се састоји од десет ставова и почетна слова сваког става дају акростих којим је деспот показао изузетно умеће. Дело је написано у првој деценији XV века и оно је својом поетиком, на темељима епистоларног жанра, као образац за писање писма, изашло из секундарне епистоларне књижевности свог доба. По својој правој природи *Слово љубве* је лирска песма, а по теми и карактеру је ведрa химна о духовној љубави и љубави уопште. Ова посланица је дискретна, недоречена, у наговештајима и наслућивањима када је у питању израз. Када говоримо о идејама, дело је засновано на библијским мотивима.

Доживљај природе, у коме као да се слути ренесанса, је нов за српску средњовековну књижевност. Књижевно стваралаштво деспота Стефана, Јефимије и Данила Бањског спада у такозвану *дворску* књижевност која припада истом духовном и културном кругу као и остали писци који стварају на прелазу из XIV у XV век.

Како бисмо боље разумели посланицу, Навешћемо услове под којима је настала. *У време настанка Слова љубве, српска деспотовина доживљавала је једну од својих највећих круза и то не од спољашњих непријатеља, него од размирица, па и сукоба међу својом властелом, а и то обично не бива без помоћи са стране.* (Станисављевић 1994 : 217).

Средњовековна Србија је имала кратак период блиставе обнове за време владавине деспота Стефана. Обнови Србије су погодовале и међународне околности. Овој обнови је нарочито допринело слабљење Турске *после пораза у битки код Ангоре, 1402. године* (Деретић 2004:96) у којој је учествовао и деспот на турској страни, Тада је дошло до

јачања власти, обнове природе и процвата књижевности и уметности.

Деспот је схватио да Србија неће моћи да окупи све своје области у једну економски, војнички и политички јаку државу без јаке централне власти. Прекршаји отцепљења непосредно по повратку из Лезбоса су енергично, чак и сурово сузбијени, што сведочи о Стефановој одлучности у спровођењу његових државних замисли. Било је оних који су се осећали угрожено, нарочито у редовима, некада моћне, старије властеле. Били су незадовољни и тиме што је деспот уздизао ниже и млађе властелине, међу којима је било и сиромашних, на високе положаје. Очигледно је да су својом оданошћу и тиме што су чврсто стајали уз Стефана, заслужили да буду изабрани. Деспотова тежња да укине неке правне традиције је довела до повећања броја незадовољних, што се огледало у раду Државног сабора. На челу незадовољних је био Стефанов рођени брат Вук. Скоро сва старија властела је била на Вуковој страни, а разлог томе је што је деспот склопио уговор са угарским краљем Жигмундом. Властела је сматрала да је Србија изложена опасности од једног превртљивог сизирена (Станисављевић 1994: 218).

Стари феудалци су се некако помирили са вазалним односима према Турцима, према Угрима су и народне масе биле неповерљиве. Уз све то, Сулејман, један од Бајазитових наследника, коме је припала Србија, подстицао је незадовољне да искажу незадовољство у борби против деспотове политике обећавши им подршку у борби. Када је Жигмунд одликовао Стефана Златним змајем, Српска побуњена властела се још више разјарила. Тада Вук одлази код Сулејмана да тражи војну помоћ за устанак против брата. Сулејман је прихватио и послао обилну војну помоћ. Када је деспот схватио до чега је довео земљу својим одбијањем поделе власти и територије, како би изгладио сукоб са братом, пристао је и поделио власт и територију са њим.

Ово су биле околности у којима је дело настало. Сада ћемо навести мотиве којима је прожето и прећи на обраду библијске структуре кроз анализу. Дело је прожето мотивима:

- природе;
- љубави;
- праштања и поновног сусрета

На основу ових мотива, дело можемо поделити тематски. У првом ставу који представља уводни део, проналазимо сва три елемента која сачињавају уводни део посланице. Уочавамо интитулацију (Стефан деспот), инскрипцију (име рекавши) и салутацију, тј. поздрав. Прва веза са библијом се уочава у самом наслову. Слово представља говор или проповед на библијску тему, а љубав је једна од хришћанских тема. Иако нам не открива коме је дело посвећено, јасно је да је у питању неко близак и неко кога Срефан воли. Аргумент којим се поткрепљује овај став јесте чињеница да се у делу не говори само о општој љубави, већ и о оној личној.

Други став почиње усхићеним приказивањем елемената природе. Мотив природе Стефан повезује са библијским местима, а алузију на библијско место видимо у стиховима:

*Лето и пролеће Господ сазда,
као што певач рече,*

у њима и красоте многе (Станисављевић 1994: 219)

Стефан замењује годишња доба због акростиха. Приказ природе у свој својој лепоти се види у стиховима:

*...птицама брзо и весела пуно прелетање,
и горама врхове,*

и луговима пространства,

и пољима ширине,

и ваздуха тананог,

дивним неким гласовима оглашење (Станисављевић 1994: 219)

и овај приказ је човеков покретач на обнову и буди раздраганост.

Трећим ставом деспот нас уводи у мотив љубави. Трећи и четврти став се не могу раздвојити. У њима Стефан изражава свој поглед на љубав. У трећем ставу је јасно изнео свој став и мишљење да су природа и све њене лепоте створене Божјом љубављу и , што је најважније, истиче да је Бог љубав. Четврти став поручује да у љубави нема места за лаж. На крају се уводи библијски мотив братоубиства. Увођењем овог мотива нам наговештава да је оптерећен сукобом са братом. Поред овога, ако загребемо испод површине, уочићемо и наговештај његове жеље за помирењем. Управо овде се најјасније препознаје мотив праштања. Чињеница је да он не би желео да се помири са братом да није спреман да му опрости. Пети став говори о љубави као помоћнику у превазилажењу и надјачавању лошег. Шести став указује на важност љубави за човекову душу и говори о универзалној хришћанској љубави. Присутан је старозаветни мотив који Стефан уводи ослањајући се на Давидове псалме, посебно на 133. псалм.

Седми став нам показује да деспот не одбацује чулну љубав ако је у оквирима хришћанског морала. Као старији и мудрији, пре свега духовни човек, саветује младиће и девојке да негују своју љубав. Говори им о неопходности чистоте и искрености те љубави да не би радили против воље Божије. У осмом ставу, деспот се бави препрекама љубави и упућује нас у разлоге због којих може доћи до раздвајања двоје људи који се воле. Не мора то бити само љубав између младића и девојке, већ и она братска, љубав према брату и сестри. Уводи старозаветне мотиве који су везани за Давида и Саула да би појачао осећање чежње за помирењем са братом.

Девети став представља жељу да се помири са братом, да поново постану блиски. Овај став обилује библијским мотивима и не мора нужно да се односи на његову љубав према брату и сестри. Може се посматрати као Стефанова

жеља да се растављени који се воле поново сретну и споје. Овим сусретом би сва три мотива, поменута на почетку, постала стварност, не би остали само подстицај. Десети став представља суштину дела и он је потврда Стефанове чврсте вере у љубав. Верује у њену снагу да све што је лоше надјача и превазиђе, јер је љубав највећа хришћанска врлина. Деспот изражава жељу да се сви њему блиски и читаво човечанство повежу и сједине у љубави, вери и Христу. Крај овог става, уједно и посланице, има форму завршетка молитве.

То што није назначено коме је посланица посвећена доприноси њеној универзалности. Читалац, ако пажљиво чита, може и сам доћи до закључка коме је посланица посвећена. Посланица није посвећена једној особи. Увођење мотива братоубиства у четвртом ставу открива прву особу. Осми став открива да је друга особа сестра, а трећа је вереница. Поред свега овога, универзалност посланице је неоспорна, а то нам доказује седми ставу коме се Стефан обраћа младићима и девојкама. Увођење библијских мотива је доказ Стефановог образовања и познавања Библије. Такође, ови мотиви сведоче о култури аутора и средини којој је посланица намењена.

О ПОРТРЕТУ ДЕСПОТА СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЋА

На зидовима гробне цркве деспота Стефана Лазаревића, у манастиру Ресави (Манасији), 1407. и 1418. године, насликан је и његов највелелепнији портрет. Обучен је у свечану црвену златоткану одећу, он стоји на извезеном и златом украшеном јастуку, и приноси врло реалистички насликани модел храма Св. Тројици, представљеног у виду три анђела. У руци му је развијена повеља с поетским текстом, за коју се претпоставља да је из оригиналне хрисовуље манастира Ресаве која се није сачувала. На портрету је насликан чин божанске инвеституре деспота Стефана: Христос му

намешта на главу златну круну, а анђели стављају у руке мач и копље. Иако је портрет доста оштећен, на лицу се ишак може запазити префињена моделација, глатка и мека, пуна благих прелива светлости и сенке. На портрету се још опажају трагови употребе драгоцених сликарских материјала – листића злата и азурноплаве боје. Непознати сликари оставили су у Ресави вероватно своја најбоља уметничка дела, која се могу уврстити у сваку антологију светске уметности. (Јовић, Радић 1990:96)

Литература:

1. Станисављевић 1994: Вукашин Станисављевић, *Деспот Стефан Лазаревић*, Београд: Завод за уџбенике
2. Деретић 2004: Јован Деретић, *Историја српске књижевности*, Београд: Требник
3. Јовић, Радић 1990: Момир Јовић, Коста Радић, *Српске земље и владари*, Крушевац: Друштво за неговање историјских и уметничких вредности

Извори:

1. Станисављевић 1994: Вукашин Станисављевић, *Деспот Стефан Лазаревић*, Београд: Завод за уџбенике
2. Деретић 2004: Јован Деретић, *Историја српске књижевности*, Београд: Требник

О СПИСАТЕЉИЦИ

Софија Ивановић

Рођена је 29. октобра 1996. године у Крагујевцу. Студент је *Филолошког факултета* у Крагујевцу, одсек за Филологију.

Пише поезију и есеје. Има објављене две збирке песама, *Моћ љубави* и *Валцер срца*.

Живи у Крагујевцу.

БЕЛОРУСКА ПОЕЗИЈА | ВЛАДИМИР КАРАТКЕВИЧ

ЖИВОТОПИС ПЕСНИКА

Владимир Караткевич (1930, Орша – 1984, Минск) – белоруски совјетски писац, песник, драматург, сценариста и публициста, класик белоруске литературе и једна од најсветлијих фигура белоруске литературе 20. века. Први белоруски писац који је употребио жанр историјског детективног романа.

Стваралаштво Владимира Караткевича одликује се романтичарским управљањем, високом уметничком културом, патриотским поносом и хуманизмом. Значајно је обогатио белоруску литературу у жанровима и темама, испунивши је интелектуалним и филозофским садржајима.

Караткевич је завршио филолошки факултет *КГУ имена Т. Г. Шевченко* 1954. године. У периоду од 1958. до 1962. Караткевич је похађао курсеве Више књижевности и писања сценарија на *Институту за кинематографију*. Занимала су га историја, народна култура, легенде и предања, светска књижевност и драматургија. Своја прва дела почео је да пише у студентским данима.

Најпознатија дела Владимира Караткевича су: *Дивљи лов Краља Стаха* (историјско детективски роман), *Седа легенда*, романи: *Класје под српом твојим*, *Христос се приземљио у Гродни*, *Црни замак Олшански* и есеји: *Земља под белим крилима*.

Професор Иван Чарота је две Караткевичеве песме уврстио у Антологију белоруске поезије (*Анталогія беларускай паэзіі*, Минск, 1993), а на српски језик их је превео

Миодраг Сибиновић (*Антологија белоруске поезије*, Београд, 1993). Антологија је доживела и друго издање, 2012. године, у издању Српске књижевне задруге, под покровитељством Амбасаде Белорусије у Београду и Беларус Агропанонке у Новом Саду.

Историјско – детективски роман *Дивљи лов краља Стаха* на српском језику се појавио 2007. године, у издању Paideia – e, у оквиру збирке *Библиотека Маштарије*. Са белоруског језика роман је превео Андриј Лаврик.

ЛИШЋЕ

Јесен је прошла шумарцима,
По малим ражаним њивама,
Црвеним обрисима
Лишће је шуму ранило.
Погледајте на земљу златну,
Нежну, тужну и чисту,
Нека тумара по њој
Ваздухом лишће подигнуто.
Лишће танким капима.
Бакар плута по језерима,
Туга у небу магловитом...
Као песма, са грана слеће
Лишће, лишће,
Злаћано лишће.
Стотину листова,
Десет листова,
Један лист.

НАД БЕЛОРУСИЈОМ БОГ ЖИВИ

"Над Белорусијом Бог живи" –
Тако каже мој народ прости.
Ту истину потврђује роса на трави
И звезда плес вечни.
Ту истину потврђује
Упорност таласа,
И завет предака,
И златни челик језика,
И наших мисли свет.
Ту истину потврђује
Све изнова и изнова
Свим судбинама, –
Нека се полако –
У облацима храстова,
У дугиним ватрама
Купа наша земља.
И пусти да ме одведе
Друга крв,
Што тражим,
Као син пасји –
А нигде нема
Вернијих пријатеља
И лепших жена.
Овај крај отворених душа и врата,
Овај крај –
Твој дом и црква...
У нас је река двадесет и више хиљада,
Језера једанаест хиљада.
Имамо шта да попијемо,
Са олука лије,
Чиме поље своје да окрепимо,
А ако треба, имамо где
И непријатеља да утопимо.

А то знање у цркви не живи,
Већ у свакој живој глави:
"Над Белорусијом Бог живи..." -
И нека га, нека живи.
А ако пошаље на нас казну и гнев –
Па, шта ћемо, – опет смо са њим:
У врху најдебљег дрвећа
Муња са неба бије.

У врху малог и ситног дрвећа
Муња никада не бије.

И о томе пева славуј сваки
Росним цвећем у родној трави:
"Над Белорусијом Бог живи", –
И нека, нека заувек живи.

СТИХ НЕЗАШТИЋЕН И НЕЗАУСТАВЉИВ

Стих незаштићен и незауостављив,
Слаб је – штит једини, верни.
Неће никад нестати песник,
Јер живи у вечитој песми.

Када једном пођем из долина,
А нисам најлепшу причу завршио,
Божји свет мене ће поновити,
Као што ме је много пута поновио.

Као мора, звезде и језера,
Који у вечности трају вољно.
Свет је великодушан.
Свет ће мене поновити...
Па, ако не свет,
Онда Белорусија. –
Мени је – довољно.

*Песме са белоруског превела и животопис
песника приредила Дајана Лазаревић*

О ПРЕВОДИОЦУ

Дајана Лазаревић

Рођена је 12. марта 1993. године у Шапцу. Завршила је гимназију у Шапцу и основне студије на Филолошком факултету Универзитета у Београду 2016. године. Тренутно је на мастер студијама.

Говори на енглеском, немачком, руском и белоруском језику. Бави се писањем поезије и прозе на српском и наведеним језицима. Објавила је три збирке песама: *Кроз простор и време*, (2011), *Стазе звезданог бескраја*, (2012), *Странац*, (2014), роман *Магловити пут талената*, (2015), и збирку прича, песама и фотографија: *Отац Арсеније – Сећања на духовног оца*, (2016).

Живи у Београду.

О ФИЛМУ ЗДРАВКА ШОТРЕ | ДУШАН МИЛИЈИЋ

СЛУЧАЈ ЛЕНКЕ ДУЊЕРСКИ

Santa Maria della Salute

Док на националној телевизији пратимо серију *Santa Maria della Salute* редитеља Здравка Шотре, да се још једном подсетимо филмске варијанте, за коју је критика била готово једнодушна: премијера је протекла у свечаној атмосфери, Војин Ћетковић (Лаза Костић) и Тамара Алексић (Ленка) блистали су, а филм је из дана у дан бележио рекордну гледаност! То би ваљда значило да је филм беспрекоран и да би сваки другачији вид критике био сувишан, можда и злонамеран, с циљем да наружи нешто што је стекло култни статус већ самим тим што је снимљено. Ипак, добра реклама не мора безрезервно значити и високи квалитет самог остварења.

Истина, критика понекад може бити нетачна и неправедна. Таква је била она с почетка XX столећа која је од Лазе Костића направила читав случај. Показало се да је то, уствари, био тајанствени случај Ленке Дунђерски, јер да није било Јелене од милоште зване Ленка, српска поезија била би сиромашнија за једну маестралну песму у којој се на несвакидашњи а потпуно савршен начин стапају и преплићу лепота поезије, архитектуре, историје и, најзад, стварног, суровог живота. Да није било Ленке, можда не би било ни оног позног Лазе Костића који је сваким својим наредним поступком изазивао критичаре и подстицао их да га на сва уста куде.

Своју можда најбољу, а од ондашње критике најомраженију књигу, Лаза Костић дословце је назвао *О Јовану Јовановићу Змају (Змајови), његову певању, мишљењу и писању, и његову добу*. Данас више није у моди да се књигама или текстовима дају овакви гломазни називи, али кад би

могло тако, онда бих овај приказ назвао *О филму Santa Maria della Salute*, његовом редитељу и глумцима, уз поређење са другим филмским верзијама о Лази Костићу.

Као што Лази Костићу није био циљ да својом књигом о Змају наружи већ прослављеног песника, него да једном за свагда разграничи шта је у Змајевој поезији добро а шта је лоше, тако ни мени није циљ да неаргументовано износим негативне критике на рачун Здравка Шотре и осталих чланова филмске екипе, него да критички сагледам које су то лоше стране овог филма, да ли је можда превише похваљен и пре него што се појавио у биоскопима, а најзад и да покажем шта је у овој адаптацији добро и због чега такав филм, макар и не био најбољи, заслужује сву нашу пажњу.

Здравко Шотра већ је неколико пута показао да уме да изненади домаћу публику и да преко ноћи попуни биоскопске дворане чак и у времену телевизије и интернета. Учинио је то најпре филмом *Лајање на звезде*, затим *Зоном Замфировом*, а сада нам је подарио филмску биографију Лазе Костића, с тим што је у филму акценат бачен на љубавну причу о Лази и Ленки, док телевизијска серија, у шта смо се већ уверили, обухвата и остале сегменте песникова живота. Сви знају да је песма *Santa Maria della Salute* настала поводом смрти младе Ленке, сви знају да Лаза Костић није ни скривао своју љубав према Ленки, зна се и да је Ленка умрла врло брзо након Лазиног венчања за Јулијану Паланачки, али све до сада ти подаци нису били посебно уметнички обрађени, а камо ли адаптирани за целовечерњу филмску причу. У том погледу, Шотра је начинио велико дело, а за саму режију и глуму не може се рећи да су лоше одрађене ако сагледамо данашње стање наше кинематографије, но ако се осврнемо на нека ранија, додуше не тако амбициозна, телевизијска остварења посвећена Костићевом животу, одмах се уочава битна разлика, па нова генерација глумаца дефинитивно губи битку пред старим мајсторима. Иако драма *Случај Лазе Костића* (режија Александар

Ђорђевић, 1985) није за централну тему имала љубав између Лазе и Ленке, ипак је и о томе морало бити речи, па је Ленку одиграла Драгана Варагић, док је великог песника дочарао Љуба Тадић.

У поменутој телевизијској верзији појављује се Игор Первић као млади Лаза Костић, што може бити занимљиво ако знамо да је Первић двадесетак година доцније тумачио педесетогодишњег Лазу Костића у играно-документарном филму *Доба Дунђерских*. Тај мање-више аматерски подухват дело је песника Пере Зупца, а Ленку Дунђерски одиграла је млада глумица Анђела Јовановић.

Најзад, подсетимо се да ни Шотри ово није први пут да се бави ликом Лазе Костића, јер се творац *плетисанке* појављује и у телевизијској драми *Милан дар* (режија Здравко Шотра, 1987), додуше као споредан лик, али у тумачењу сјајног Стојана Дечермића. Иначе, ова се драма првенствено бави животом доктора Милана Савића, којег је тада играо Данило Бата Стојковић, што неће бити без значаја кад дође до поређења са филмом *Santa Maria della Salute*.

Можда је апсурдно упоређивати Војина Ћетковића са Љубом Тадићем, ипак су то две потпуно одвојене генерације, самим тим и различите школе глуме, али не можемо ћутке прећи преко чињенице да, очигледно, данас више немамо глумце који би истовремено били беспрекорни рецитатори – а то се некад за глумачки позив подразумевало. Зато је једна прича кад чујемо Љубу Тадића како беседи Лазине стихове, а сасвим друга кад чујемо Војина Ћетковића док их онако прозаично изговара, премда би то требало да буду тренуци највећег и најдубљег песничког заноса. С тим у вези, није наодмет подсетити се старе телевизијске емисије *Лазина плетисанка* (1980), где су Костићеве стихове говорили Зоран Радмиловић, Љуба Тадић и Јован Милићевић – све је то много, много квалитетније од Ћетковићевих беседа, ако се то уопште може тако назвати.

Једно је кад у старој телевизијској драми угледамо озбиљног Бату Стојковића у улози доктора Милана Савића, а сасвим друго кад се данас у истој улози појави комични Небојша Циле Илић, који ипак остаде упамћен као Манулаћ (опет захваљујући Шотрином филму).

Занимљиво би било упоредити Ленку Тамаре Алексић са Ленком Анђеле Јовановић. Што се физичког изгледа тиче, Анђела Јовановић већ на први поглед много више одговара црнокосој и не баш мршавај Ленки (коју сви добро знамо са фотографија и уметничких слика), него што би то одговарала Тамара Алексић, која је притом плавокоса. Ипак, треба рећи да је Тамара Алексић много боље донела лик Ленке него што је то пре неколико година учинила Анђела Јовановић, мада је питање колико је Анђела Јовановић имала могућности и простора да се исказе, с обзиром на то да је *Доба Дунђерских* једночасовни играно-документарни филм.

Уочљива су и прилична одступања у односу на добро познате историјске личности, па иако Александар Ђурица солидно игра велепоседника Лазара Дунђерског, то ипак није онај Дунђерски којег знамо са старих фотографија, а сигурно је да никада не бисмо Богдана Диклића могли поистоветити са гласовитим и пркосним народним трибуном Светозаром Милетићем!

Не може промаћи ни типична Шотрина подела улога за Нелу Михаиловић и Слободу Мићаловић, које су се и овде нашле у улогама мајке и ћерке, док се Љубомир Булајић опет нашао у улози богаташког сина. Ипак, њиховој глуми нема шта да се приговори, свеједно што нам могу деловати као да су само пренесени из Мир-Јаминих љубавних романа на двор породице Дунђерски.

Запажене и добре улоге остварили су Александар Берчек, Небојша Дугалић, Светлана Бојковић, а Лазину жену Јулијану на симпатичан, мада трагикомичан начин дочарала је Милица Грујичић, али треба истаћи да су поједини врсни глумци, попут Тихомира Станића, Предрага Ејдуса, Миодрага

Крстовића, Власте Велисављевића видљиви у филму само на моментима, па нисмо ни сигурни коју улогу тачно играју (а ипак су у питању битне личности из српске историје), али ће и та неправда свакако бити исправљена у телевизијском серијалу.

Што се тиче сценарија и саме приче, мора се рећи да су бројне сцене разговора између Лазе и Ленке заиста урађене зналачки и са истанчаним слухом, тако да често један разговор варира од романтике и сентименталности до смртне напетости, за шта је био потребан и предан рад сценаристе и велики труд двоје главних глумаца. Међутим, како радња одмиче, у неким моментима све то прети да пређе у досаду, нарочито након што Ленка Дунђерски умре а Лаза почне да смишља своју најбољу песму. Прича губи смисао у оним сценама које немају директне везе са централном темом, па тако и дирљива сцена умирања Лазине супруге Јулијане делује сувишно, а сцене које редитељу служе само ради употпуњавања песникове биографије стварају код гледалаца нервозу, тако да пред сâм крај једва чекамо да се филм заврши јер јасно нам је да је већ све речено и да смрт великог песника неће много променити нити одвести расплет на другу страну.

Вреди сачекати последњу сцену, која може изгледати као део јефтиног научнофантастичног филма, но другачије се није могло приказати толико жељно сједињење лирског субјекта са умрлом драгом, а све кроз лепоту старе базилике у којој је утучени песник изнова препознао смисао живота. Да ова рецензија, унапред замишљена као кратки приказ, не би досегла обим Костићеве књиге о Змају, најбоље је овде стати и не кварити слику тог ужитка који је песник, током *безњенице* могао замишљати само *међу јавом и мед сном*, а који му се сигурно остварио у часу смрти...

Претерано је и било очекивати да нови Шотрин филм задиви *богове силне, камоли људе*, али ако случај Ленке Дунђерски (да се изразимо академски, што Костићу сигурно

не би било по вољи) – ако дакле ова прича буде домаћим филмским ствараоцима један подстрек да убудуће инспирацију траже у недовољно истраженим биографијама наших песника, сликара, научника – онда ће можда то бити и највећи успех филма *Santa Maria della Salute*.

О ПИСЦУ

Душан Милијић

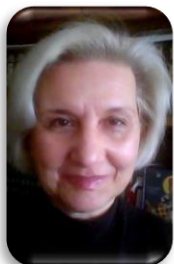
Рођен је у Књажевцу 1987. године. Апсолвент је српског језика и књижевности на *Филозофском факултету* у Нишу. Пише есеје и песме.

Члан је редакције портала МИНГЛ и сарадник портала *Показивач*. Радови су му објављивани на сајтовима и електронским часописима *Књижевне вертикале*, *Авлија*, *Blacksheep*, *Култивиши се*, *PULSE*, *Филмске радости*, *КУЛТ*, *Сербум*, *Кутија љубави...*

Живи у Књажевцу.

ЗАБОРАВЉЕНИ ПЕСНИЦИ | КОСТА АБРАШЕВИЋ

Приредила: Споменка Денда Хамовић

Коста Абрашевић је рођен 29. маја 1879. у Охриду. Био је српски песник, родоначелник пролетерске поезије. Три разреда грчке основне школе завршава у Охриду. Као син печалбара Наума Христића већ у деветој години се сели у Шабац где му нису признати завршени разреди у родном месту па поново уписује први разред. Приликом уписа, по очевом надимку Абрас, учитељица је Косту уписала под презименом Абрашевић и носио га је до краја живота. Велики утицај на песника имала је мајка Сотира, веома образована жена, пореклом из угледне охридске породице. Већ у тринаестој години Абрашевић пише своје прве песме, а у следећих пет година, нагнут над гимназијским уџбеницима и над књигама социјалистичке литературе, написао их је још шездесетак и четрдесет епиграма. Ови његови стихови су драгоценост наслеђе и радништво Србије их је прихватило с љубављу. Нажалост мало се зна о овом песнику који је млад умро али је остао, по мишљењу многих критичара, значајна песничка појава чије песме одишу изразитим бунтом и незадовољством против тадашњег положаја владајућег и

повлаштеног слоја, и њима се јасно легитимира као социјалиста. Интелектуална и животна опредељења су му била под јаким утицајем Светозара Марковића и поезију схвата као средство за постизање хуманијег друштва.

Он прилази радничком покрету у тешким данима по цео народ Србије, у времену кад су моћне капиталистичке банке у Београду, Шапцу, Ваљеву и Смедереву снажно експлоатисале целу земљу: радништво, сељаке, занатлије. У таквој ситуацији Абрашевић у почетку усваја дух средине: песимизам, јадиковку, констатује беду и пева о унесрећеном раднику, пролетаризованом сељаку, али за разлику од својих другова и других младих песника тог времена не остаје у очају. Упорно читајући социјалистичку литературу и учећи се да гледа шире око себе постаје све борбенији и класно свеснији и пева о светлим данима који ће тек доћи снажним гласом прекаљеног борца, свесног шта треба мрзити, шта волети, и чему се надати. У том периоду настају песме позива на освету и борбу као једини излаз из неподношљивог стања. Таква је у нашој поезији јединствена трибунска песма *Црвена* (1894). Осећао се усамљеним у револуционарним настојањима и окупља истомишљенике с којима се састаје у својој соби, расправљају и договарају се о даљим активностима, и у томе је имао велику подршку мајке.

Веома упорни и ангажовани млади људи, у оквиру својих могућности, покрећу два листа: књижевни *Омиров венац* и сатирични *Грбоња*. Нису имали средстава за штампање и листови су излазили у рукопису, уз велики труд младих социјалиста а у тиражу од само два – три примерка. Прослеђивани су од руке до руке и тако читани.

Све ове делатности су оставиле трага на иначе осетљиво здравље Косте Абрашевића. Таленат му се расцветавао али живот гасио. Песме је објављивао у *Социјал-демократу* (1895) и *Врачу* (1896). Свестан да му се ближи смртни час не пада у очајање већ песмом *Не жалим живот* (1897) изражава крајње искрено своју доследност у борби за

слободу потлачених. У тим предсмртним данима је написао и своју најзрелију песму *Звижди ветре* (1897) која ће уз *Црвену*, *Братство*, *Свет је нама отаџбина* и друге остати снажан печат његове слободољубиве душе. Јован Скерлић је написао *да нигде нису мржње и наде пролетерске певане са толико страсти, са толико узбуђења, са толико топлине*. Група високошколаца социјалиста му је посмртно (1903) објавила прву збирку *Песме*. Превођен је на руски, мађарски, албански и румунски језик, а неке песме су му и компоноване. Несвакидашње оригиналан и надахнут, симбол је радничке борбе и многа културно – уметничка друштва су понела његово име, као и неколико школа.

Коста Абрашевић је умро од туберкулозе кад је требао почети да живи, у својој деветнаестој години 20. јануара 1898. у Шапцу. Сахрањен је на *Камичком гробљу*. Шабачки радници су му подигли споменик на коме је у средишњем делу уклесана плоча у облику отворене књиге, а на врху споменика је метална лира.

ЦРВЕНА

Црвена је крвца, што кипи у нама;
Црвена је муња, што облак пролама,

Црвено је небо, кад се зором смије,
Црвен нам је барјак, што се гордо вије,

Црвена је мржња у нашим грудима
Па и гнев је црвен, што нас обузима.

О, тирани, чујте – не треба вам крити –
И освета наша – црвена ће бити!

1894.

НЕ ЖАЛИМ ЖИВОТ

Смртни је часак дошô; гробу се ледном спремам,
Клеца ми трошно тело: животне снаге немам;
Ал' ја се не бојим смрти – живот је горак био –
Животне сласти нисам ни једне капи пио.

Смрт није страшна? Кад ми срце и душа веле,
Да ћу живети вечно, код оних што спас желе
Целоме људском роду.
Није ми живота жао; јер моје песме снаже
Патнике целога света што себи спасења траже –
У борби за слободу!

Шабац, 1897.

ОДЈЕК

Кроз гору коњик хита, лице му сетно, бледо,
Мори га туга, мори га вај.
„Зар нигде да ме прођу жића ми горки дани,
Ил' у гробу, можда, тек је јаду крај?“
А одјек гором јечи:
„У гробу тек је крај!...“
Затрепта бујно лишће... за облак месец скри се...
Славујев јекну глас...
„О, небо, где ћу наћи станка и покој души?
Да није у гробу спас?“
А одјек гором јечи:
„У гробу само је спас!...“
Топота помног коња кроз лисну густу гору
Потмули бруји јек.
„О, куда сада гредем, да л' на крај света мору,
Ил' тамном гробу већ!“

А одјек гором јечи:

„Ка тамном гробу већ!...“

Сенку за сенком јела промиче помни коњиц.

Тек сова изви глас.

„О, збогом, свете мрски, – о, збогом жићу горки,

У гробу тек је спас!“

А одјек гором јечи:

„У гробу тек је спас!...“

Шабач, 1894.

ДРАГОЈ

Љубим те, душо, љубим силним жаром

За тебе живот није бедан клет;

У миљу дане ти проводиш своје,

Ти не знаш, шта је, ко је овај свет!

Ти слатке снове будућности сневаш,

У цветну дољу упрла си гред;

А свака капка крви срца мога,

Леденом струјом ствара се у лед.

Цео свет теби љубак је и мио,

Мислиш, да срећом засјан је одсвуд,

О, али ја га с клетвом у смрт шаљем,

Јер крвном мржњом о, пламти ми груд.

Грлим те, душо, љубим силним жаром,

Силније, реци, да ли бити мож'?

И ако ти љубим, грлим вито тело, –

Држећи у руци – за тиране – нож.

Шабач, 1895.

БУРА...

Ноћ се спустила на грешну земљу
И црним велом увила јој лице;
Нит сија озго блеђани месец
Нити безбројне сјају звезде.
Облаци густе васељену, небо
Завили сасвим у магле своје;
Беснилом ветар хучи и бруји
Као да песму самртну поје.
Ветрови звижде кроз поноћ нему;
Севају муње, громови бију,
Земља се тресе као да по њој
Паклени дуси сад коло вију.
Кад муње севну, па кад загрми
Кô глас да чујем страхотног гнева:
Зар се гнев робља, патника вечног,
У громовима увек не излева?

1896.

ПОТОКУ

Ој, поточе, жури, жури,
Одавно те море чека,
Нек те умор не савлада,
Ма да идеш из далека:

Па кад те бурно море
На широке прими груди
Реци тужно, реци њему,
Реци да су жедни људи:

Нису жедни, нису воде,
Већ су жедни, ој, слободе!

Бања Ковиљача, 1897.

АФОРИЗМИ | ГОРДАНА ВРАЊАНИН

- Мушкарци имају чисте намере док год то подразумева прљаву машту.
- Јако сам поносна на своју нацију.
Ни за живу главу вам нећу рећи коју.
- Већина наших закона је смешна.
А и остали су за плакање.
- Од краља до дворске луде најбржи је пут преко жене.
- Најјача сам у самоодбрани.
Нападе решавам ниским ударацима.
- Код нас сексуални овисници имају посебан третман.
Пружимо им задовољство владања државом.
- Никада жени не одузимајте сву слободу.
У супротном, поштено ћете то одробијати.
- Свака лаж креће од неке истине.
- Брак је ђаволски одрађен посао у сагласности с Богом.
- Правда је као жена, увек постоји она која није у потпуности задовољена.
- Адам и Ева су доказали колика моћ лежи у само двоје људи. Изродили су невиђену глупост – човека.

- Волим фебруар.
Увек ме подсети да сам и ја некада имала секс.
- Код нас је поштење као и плата. Већина је на минималцу.
- Није мени тешко просути истину. Људима је тешко да је прогутају.
- Постоје посебни људи али не постоје посебна говна. Из које год септичке да исплива, говно остаје говно.
- Само младост и мушкарац имају оправдање за сваку своју глупост.
За разлику од мушкарца, младост одрасте.
- Није важно колики је коњ ваш принц док год га само ви јашете.
- Свака криза има свој рок трајања осим наше. Наша је увек као нова.
- Свако може поновити своје младалачке глупости, али нико тиме не постаје млад него глуп.
- Сви моји проблеми су веома самостални. Не воле наметање ничијег решења.
- Без обзира на огромну незапосленост, нама је традиција одувек била на првом месту. Живео Празник рада!
- Можда ја и не знам шта све желим, али тачно знам с ким желим да не знам.

- Није мени проблем посрнути и пасти, на то сам навикла. Проблем је другима прихватити моје брзо устајање, никако да навикну.
- Најбоље лекције добијамо на два начина; читањем добрих књига и студирањем лоших људи.
- Више људе не поздрављам са *Добар дан* и *Жив био*. Није лепо никоме се ругати.
- Након рекламе о здравом животу обавезно запалим цигарету. Продужујем дејство здравог размишљања.
- Осећам се као држава. Имам велико срце са све мањим бројем становника.

О СПИСАТЕЉИЦИ

Гордана Врањанин

Рођена је 15. септембра 1976. године у Вуковару.

Повремено пише афоризме, а у главном афоризми исписују њу, како она уме да каже за своје списатељско умеће.

Заступљена је у две књиге:
Жена и афоризам и *Смех није грех*.

Живи у Борову.

IN MEMORIAM

Ненад Живковић
(1963-2017)

Средином марта напустио нас је песник, романописац, афористичар, а пре свега велики човек Ненад Живковић. Отишао је прерано, за мене изненада, мада, у последњој нашој преписци, било ми је чудно што од мене тражи да урадим у ПДФ-у и поставим на интернет књигу *Луч*, а знао сам да је он то радио, не само своје већ свакоме ко му се обратио. Урадио сам то са задовољством. Он ми се захваљивао као да сам урадио, тад сам мислио, нешто много битно, а сад видим да јесам, јер рекао је: *Нек има да се чита, кад већ не могу да објавим штампано издање*. Сад слутим зашто је тражио да ја урадим оно што и он уме, зашто је књигу припреману за штампање желео да поставим у ПДФ-у. Осећао је или знао да има мало времена да би чекао и тражио издавача, а за друго није имао снаге, чини ми се.

Драги пријатељу, добри човече који си сваком излазио у сусрет, нека те анђели чувају. Вечна ти слава и хвала за све. Почивај у миру који си својом добротом заслужио.

Главни уредник *Суштине поетике*

Ненад Живковић

Рођен је 19. новембра 1963. године у Великом Градишту.

До сада је објавио три романа: *Холограм*, *Спирала* и *Гроф Безљудов*, збирку песама *Фатаморгана*, збирку прича *Тотално безвезне приче*, као и једну коауторску збирку песама у корист изградње авалског торња *Хало, Авала!*

Радови су му објављивани у *Књижевним новинама*, и часописима *Свитац*, *Књижевна реч*, *Књижевне вертикале*, *Аванград*, а заступљен је у више антологија кратких прича и песама, као што су *Лексикон савремених српских писаца* (2012), *Рудничка врела* (2008), *Зборник Најкраће приче* у више наврата. Песме су му преведене на енглески, пољски и италијански језик.

Преминуо је у Београду 16. марта 2017. године.

(НЕ)ВЕЗАНЕ МИСЛИ

ЛУЧ (делови)

У принципу, не волим кратку писану форму.

Афоризме пишем само кад ме мрзи да мислим, а хтео бих нешто паметно да кажем.

Време је да се поделимо:

Ја ћу теби да вратим сва писма која си ми писао, а ти мени да вратиш све сузе којима сам их заливала.

Ако ти спалиш моја писма нећеш се ни огрејати, ако ја спалим твоје сузе – смрзнућеш се.

Моја грешка је што све што радим – радим без грешке.

Живот не трпи савршенство.

Да будемо искрени: Неким људима књига у руци уопште лепо не стоји.

Ваљда зато и не читају?

Треба ићи у корак с временом, а не глумити паметњаковића.

Свако јутро на телевизији јављају како је опасно излазити на сунце, како је сунце штетно, како га се треба чувати...

Значи зато су наши стари изумрли – много су били на сунцу!!!

Људи данас мало читају; још мање разумеју то мало што прочитају...

Али што умеју лепо да препричају...

Обешчистио си мајку, обешчистио си дете, обешчистио си богаља...

Тражио сам молитву за тебе.

И још увек је тражим...

Тражећи себе у другима – обично залутам; тражећи друге у себи – обично се зезнем...

Мени је тешко угодити, још теже се са мном нагодити, а најтеже ме је погодити...

Велики људи нису велики зато чине велика дела, већ зато што умеју да у речима малих људи препознају велику мисао.

Онда су обојица велики – свако на свој начин.

Еј, знаш како сам ти леп посмртни говор написао.

Једва чекам да умреш, да ти га прочитам, па да ми кажеш како ти се допада. Бићеш одушевљен, веруј ми...

Заблуда је кад не знаш где ти је глава а где дупе.
Издак из заблуде је кад си срећан што знаш где ти је
дупе, али си тужан што знаш где ти је глава.

Не смем на полиграф; шта ако се испостави да сам ја
Шерон Стоун?

Онда морам да прекршам ноге пред напаљеним
пандурима.

Да, признајем: Ја сам убио Кенедија. Сад ме оставите на
миру!

Не могу ништа паметно да кажем – сваки час сам себи
упаднем у реч.

А онда не знам шта сам хтео да кажем.

А и то што сам хтео да кажем, такође је било паметно!

Силикони су много скупи, али доносе пуно пара.

Да бих их уградио морам да напишем неку много глупу
књигу; да бих такву књигу написао, морам да направим неки
много глуп блог; да би тај блог могао да ми донесе пуно пара,
треба ми приличан број глупих читалаца; да би ти читаоци
посећивали мој блог...

Морам да имам уграђене силиконе.

*За све љубитеље Ненадове писане речи
Луч у ПДФ-у (линк)*

ПОХВАЛА ЖИВОТУ | БОБАН МИЛЕНКОВИЋ

ЗУМБУЛ

Зумбул у саксији – заборављен од прошле године поред перунике из Србије – процветао. Од купљене, хибридне, лепоте није му остало ништа, али му се луковица размножила. Вратио му се првобитни цвет, ређи од купљеног, али крупнији и слободнији.

Не тражи много воде, и из расположиве земље даје максимум живота у бетонској и каменитој средини где му је саксија стављена. Не буну се на нечију одлуку да ту буде, већ слави живот. Ствара сам себи подлогу, у којој бујају његови потомци.

Има се утисак да би зумбул, у случају да му понестане услова за живот, сам себе искључио – не убио – до прве прилике да се опет укључи. Око њега буја један велики свет у малом. Бубице, неке ситне зелене травке у његовој сенци – једном речју земља у малом.

Стварно је мало потребно да живот буја, а много је потребно да се убије. Да! Ипак је лакше посадити зумбул него бетонирати земљу на све стране!

О ПИСЦУ

Бобан Миленковић, протојереј ставрофор, рођен 2. 11. 1970. у Крушевцу, село Мајдево, завршио *Српску Православну Богословију Светог Кирила и Методија* у Призрену 1990. године. Од 1997. године је ожењен Марином Милановић и исте године рукоположен и постављен за пароха у Великој Врбници код Крушевца. Године

2001. прелази на место хонорарног наставника у *Призренској Богословији*, привремено у Нишу. Дипломирао на *Богословском факултету СПЦ* у Београду 2007. Од 2008. живи и свештенослужи у Грчкој, на острву Калимнос под омофором Митрополита Лероса, Калимноса и Астипалее Господина Пајсија. У фебруару 2016. године је одбранио магистарски рад из Догматике на *Теолошком факултету* у Солуну, на тему *Боговиђења старозаветних пророка у делу Светог Григорија Паламе*.

Винсент ван Гог – *Плаве перунике*

О МЛАДИМА ЈЕ РЕЧ

О УЛАСКУ У СВЕТ ПИСАЦА

Пише: Марко Јуришић

Већина писаца тежи да до прве књиге дође бесплатно. Први разлог томе је однос стручне и читалачке јавности према првој књизи који је такав, да обесмишљава улагање тако великог новца у књигу за коју неће нико чути. Други разлог је, за већину недостижна цена самосталног објављивања. Свако ко је бесплатно објавио прву књигу, јер није имао новца да сам финансира објављивање, зна са чиме се суочио у покушају да објави другу.

За велику већину оних који нису имали новца да самостално објаве прву књигу, исто важи и за другу. Но, ако се питање прве књиге чинило комплексним, питање друге књиге је, ако бисмо покушали да зађемо у суштину, толико комплексно да захтева једну солидну социолошку студију. А ево и зашто је то тако и зашто социолошку:

Књижевност се карактерише као филозофска, друштвена наука. За оне који је стручно и професионално изучавају, књижевност је наука. За оне који је стварају, књижевност је све осим науке, књижевност је уметност.

Али, било да је посматрамо као уметност, као науку или оба одједном, књижевност у данашњем смислу је неколико векова стар феномен. Зашто само неколико векова, када

знамо да је писмо измишљено пре 5.000 година и да данас познајемо много прича старих неколико миленијума?

Почев од старог века, староегипатских и асирских текстова, преко антике па до позног средњег века, књижевност у данашњем смислу речи готово да не постоји. Скоро сви текстови, сва дела, написана у то време, имали су за циљ пренос информација. Данас та дела углавном читамо читања ради, али њихова сврха је, у време када су стварана, била пренос информација. Било да читамо египатске књиге мртвих, Хомерове епове, античке драме (са одређеним изузецима), историје, биографије, итинерере, каноне, читамо дела која за циљ првенствено имају пренос информација. Тек крајем средњег века у већем обиму почињу да се појављују дела која имају за циљ да забаве и поуче на ненаучним основама. Та дела покушавају да се измигоље испод окриља цркве као главног носиоца писмености, и двора, као васколиког, световног заступника божанске власти на земљи, и почињу да пишу о згодама и незгодама свакодневног живота обичног човека. Од тих почетака, књижевност је прошла кроз неколико фаза. Обележила су је дела Петрарке, Дантеа и Бокача. У Шпанији се родио Сервантес, у Енглеској Шекспир. У злато су је оковали гиганти деветнаестог века предвођени Русима, да би у двадесет првом веку у свету еволуирала у разне фићфириће, а у Србији се вратила у прапочетно стање, у оквир двора и цркве.

До почетка деведесетих, када почиње нагли суноврат свих културних тековина на овом простору, развој књижевности и њен утицај на друштво детаљно је истражен и проучен. Но, промена која је почетком деведесетих настала у књижевности, са самом књижевношћу нема никакве везе. Књижевност се претворила у нешто што са књижевношћу нема никакве везе, претворила се у огледало свих фрапантних и срамотних друштвених феномена који су задесили, или, боље рећи, потресли овај народ, те је као таква постала питање за социологе. Ни једном озбиљном човеку из

књижевне струке, који је своју каријеру изградио на делима Милоша Црњанског, Исидоре Секулић, Иве Андрића и других, ни на крај памети не пада да разним полтронима данашње књижевности посвети ни један једини минут свог времена.

Али, каква је то данашња књижевност, која се вратила у оквир двора и цркве? Битно је нагласити да данас, у Србији, постоји неколико врста књижевности, барем три.

Једну врсту данашње књижевности назваћемо, за ову прилику, *књижевност по Буковском*. Буковски је био човек са одређеним не претерано великим књижевним талентом, ближи новинару него писцу. Али, и то је било сасвим довољно да пишући о животу какав је он водио, о једном тешком, бедном животу, освоји милионе читалаца широм света. Буковски је годинама живео као блудник и развратник без крова над главом, на ивици просјачења, те је пишући искључиво о свом животу створио јединствена књижевна дела. Данас, у Србији, многи, у недостатку инспирације или какве боље идеје, покушавају да копирају њега. Комично је то што данас мамина и татина деца, седећи у својим креветићима и фотељицама, држећи своје лаптопове на коленима, покушавају да опонашају једног бестидног, развратног, бескрупулозног уличног вука кога је одгајила и отхранила улица, који је волео сваку проститутку са којом је био, који је више попио вискија и вина него воде. Попут Буковског, и они своја дела пуне најразноврснијим псовкама и гадостима свих врста, сматрајући да су као и Буковски, и они написали нешто ново, модерно, значајно; сматрајући да ће ако пишу попут Буковског обманути некога да су књижевни таленти, или да ће тако показати некакав бунт или презир према животу, друштву, систему. Али, све то испада комично. Резултат таквих напора је да ту књижевност данас читају само они који је и пишу (мада је и то упитно).

Друга врста књижевности је она која се бави дневно политичким темама. То је књижевност која не може да макне од ратова деведесетих година или од збивања с почетка овог

века. *Југоносталгија* за и против је све чиме се та књижевност бави.

Заједничко за обе врсте књижевности је да се финансира из истих извора, од стране најразличитијих западних невладиних организација. А, запитаће се неко, зар се књижевност може финансирати? Нажалост, може, и то у једном веома скривеном виду, који се зове – награде. Од почетка овог века број разних књижевних награда је толико порастао да је сада немогуће ни рећи колико их има. И те књижевне награде имају нешто заједничко. А то су победници. Победници су увек исти, јер су наручени, одређени и плаћени. Наши најзвучнији писци данашњице су садашњи или бивши политичари, дипломате, амбасадори, аташеи, активисти, скори досељеници са Запада. Они су се још током деведесетих повезали са бројним *културним* организацијама и почели ширити западну културу по Србији. За то су добијали адекватне награде. Тако је остало до данас. Запад има новац, новцем се финансирају награде али и одређују правила по којима се додељују, а додељују се, јасно је, само подобнима. Зато не треба сумњати у књижевне укусе људи из струке када неку велику награду доделе за дело које са књижевношћу нема никакве везе, које је препуно јадних, патетичних и високоинтелектуалних мотива о безобразном и ненормалном Балкану који никада неће ухватити корак са временом јер на њему живе некаква заостала, крволочна, човеколика бића. Или када награда припадне делу које се од вулгарности не сме читати наглас. Јасно је као дан да њихова одлука нема везе са њиховим укусом, већ искључиво са новцем. Данас у Србији постоји један одређени круг од двадесет до тридесет људи који узимају све важне награде сваке године. Они су, уједно, и чланови жирија и међусобно једни другима додељују награде. Онај ко не добије награду он је у жирију, а ко није у жирију обавезно је добитник неке награде. И тако сваке године у круг. Тај круг је затворен и у њега се тешко улази. А пошто награде за собом повлаче и

популарност и књижевни утицај савршено је очигледно да је нама наша савремена књижевност наметнута. То није народна књижевност коју пишу умни, образовани или талентовани људи. То није књижевност душе, књижевност која се бави обичним, малим и великим људима, универзалним вредностима, разматрањима живота и живљења. То је наручена књижевност писана са циљем да националне и верске тензије на овим просторима никада не престану и да се ово мало културе сасвим докрајчи и уништи. То је књижевност враћена у оквир двора, односно власти.

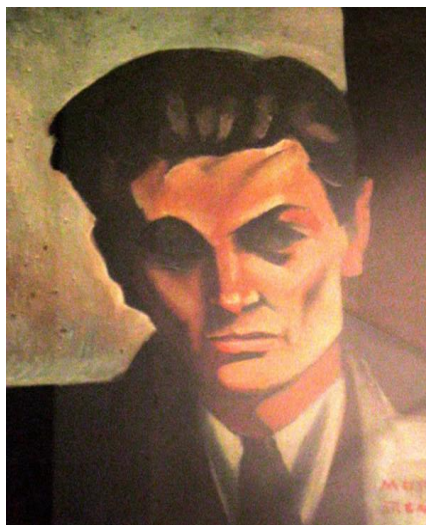
Трећа врста књижевности није сама по себи лоша, сем што је уметнички безвредна. То је православни кич који пишу људи који, попут *књижевности по Буковском*, мисле да је довољно бити близак са одређеним људима из цркве па се звати православцем, и писати о светитељима а истовремено живети веома просечним, световним, распусним животом богаташа и чекати прву прилику за прикључење НАТО лобију. Уосталом, књиге о свецима се код нас увек добро продају.

Зашто сам сада споменуо ове три врсте књижевности? Зато што постоји и четврта, коју претходне три, а нарочито прве две, већ две деценије успешно гуше. Ту четврту могли бисмо назвати уметничком књижевношћу. Она говори о универзалним вредностима, о човеку и његовој души, она негује изванредан стил писања, без вулгарности и гадости и уопште се не осврће на дневно политичке теме. Таква књижевност би у овој земљи данас била сахрањена да није оних који је пишу.

Савремени писци такве књижевности су за ширу јавност потпуно непозната имена. Уколико уђете у књижару и потражите једно такво име, ако радник у књижари уопште зна о коме је реч, његову књигу ће извући са полице најближе подруму или магацину. Писци који припадају тој врсти књижевности биће награђени само малим наградама, локалног карактера, које дародавци дарују од срца. Такви писци нису повезани са разним невладиним организацијама

те им је због тога приступ на тржиште књига такорећи онемогућен. Велике награде се њима не додељују; за објављивање књига морају прилично да плате; њихове књиге се у књижарама налазе на таквим местима да ће их купити само онај ко тачно, по имену и презимену писца и називу дела, зна шта хоће.

У друштвеним околностима какве сам описао у досадашњем делу текста, у књижевној клими која је јасно подељена на ону постојећу, системску књижевност, и ону непостојећу, отпадничку, уметничку књижевност, у таквим околностима млади писци који објављују другу књигу остављени су сами себи. И уопште није питање како ће другу књигу објавити. Платиће је или ће пронаћи спонзора. Питање је којој ће се врсти књижевности приклонити јер је једно разумно и рационално биће које чита, тешко убедити како неко има таленат за писање псовки, и како неке дође инспирација да пише вулгарности. Писање псовки и вулгарности није ствар талента и инспирације, већ избора. Али, можда и јесте ствар талента, то се никада не зна.

Сава Шумановић
Портрет Милоша Црњанског

ПОЕЗИЈА НАШИХ ДАНА

БЕЛА НОЋНА ДЕОБА

И ноћас сам прстима крунио полумесец
чекајући сунце да отопли хладну глад
међутим, наранџастог сунца није било
а у мени остаде нека топла јад.

Утонем затим у бели кревет
спуштајући се из властите коже
ко на ивичњаку мора
кад месец спадне у модру воду.

И давили смо се истим ритмом,
нашег очајничког
смрзнутог
увелим
дном
сна.

А у души је грмело,
буктало,
потом мало поплавило
но много смо могућих
утопљеника
дахом спасили.

Владимир Ковачевић

ПОД КИШОБРАНОМ ИЛУЗИЈА

Под раскошима илузије стварности
живео је, узеле су га у окриље
и ништа друго не беше му милије.

Тела снажног, ума бесконачног,
није створен за обичне ствари,
тежи вишем циљу, за дневно не мари.

Не снађе се увек у физичком раду,
за њега су смишљена слова,
у њима не види ограду.

Машта се силна у налету буди
првим отварањем капка,
чим се из ноћног сна пробуди.

Гонич му је у даљине, у висине,
дубине и ширине, узвиси се, окрене,
а онда све, напречац, мине.

Влада златним пером од слада,
док суновратно вртоглаво греша
душа му остаје засвагда млада.

Снежана Марко-Мусинов

Узнем јутро само за себе
Осмехом се протегнем најдуже што могу
И кренем између дрвореда да ослушнем
Шапат младог лишћа,
Осмехнем се сунцу
И загрлим срцем тепих зелени.

Илинка Марковић

МЕТЕОРИТСКА БАЛАДА

Све за тренут мали букнуће у Ништа –
пророкују Маје – у вечна ловишта!

Кратки су вам дани, сулуди Земљани,
доста вашег беше, нек ђаво заплеше!

Васионска Мајка стално бајке тепа,
жури од уранка – срце да исцепа.

Родиће вам воће и пшеница бела,
све радиоактивно – биће за опела!?

Неће бити страсти млађаних вам снаша
можда ће вас спасти – букет оченаша.

Препуне ће чаше греха да се цере
кад вам кожу с леђа комета одере.

Тако треба вама, некрсти Земљани,
у греху зачети, блудом затровани!

Вратиће се доба од неандерталца,
претка дивљег, јачег од ђавола-јарца.

* * *

То рекоше Маје. Биће лепа слика
кад се мајка Земља са ђаволом слика.

А што да се плаши човечанство греха:
кад стигне комета, биће грозна смеха!?

Најбоље ће проћи луди наркомани,
неће знати да су дани одбројани.

Нико жалит неће широм васионе
кад свет мржње, патње заувек потоне.

О том крају света (биће жарко врео!),
баладу нек пева – (победник анђео?!).

Од гласника неба, тројице арханђела,
шириће се гласи широм света бела.

Михаел, Габријел, Рафаел – гласници
биће катастрофе Божији весници.

Да л' ће нова битка против Луцифера
засјати победом вође Михаела?

Та Апокалипса давно Земљу чека,
јахачи вребају – још од памтивека.

И наживесмо се од постанка света,
ал' најжалије ми – анђела детета!

Ђура Шефер Сремац

СУШТИНА ПОЕТИКЕ - ПОЕЗИЈА СУШТИНЕ

Сумња у себе
Штипа срце,
Наслађује се душом.

Поезија отвара непрегледно небо
Етике у нама.

Суморан је дан
Штета је непоправљива,

Изгорели смо у ватри срама
Наслађују се нама.

Порази затварају пролазе
Етикете лепе вршиоци дужности.

Почињем да се борим.
Ех да могу послати анђеле који
Зидовима дају дубину,
Јаким бојама, против зла светлост.

Сутра је нови дан, побеђује живот
Штанцујем још један унапред,
И као пехар, подижем перо у руци и гласно вичем
Не клоните духом песници јер ви сте бедем људској муци.

Иван Караџић

ЋУТИМ

Трчим,
кроз тишину
и кроз ћутање,
кроз поре
удишем живот
кад волим,
од себе
не могу побећи
препознајем ти
сузе
међ' капима кише
и кораке
у ходању времена,
дивно смо
проводили јутра

ћутећи.
Зато кад ћутим
увек ћутим
због
сећања на тебе.

Otto David

ДОПАДАШ МИ СЕ

Допадаш ми се, али не знам како направити везу
У простору и времену где је
Бивство сведено на апсурд

Допадаш ми се, али не знам да ли је прошлост
У миру упокојена
(да, ипак је имам)

Допадаш ми се, а слутим у теби исте немире

Када те будем пољубила знаћу
Знаћу шта небеса од нас уопште хоће
(или, можда, нема воље више)

Тобом, твојим тамним очима у данима
Своје јесени прерано дошле
Одговору сам ближа

Прича љубавна у времену лежи

Допадаш ми се због нечега што ствара утисак
Да нам ипак није намењено
Да је аматерски препишемо
Од нас самих.

Леонида Марија Лесан

СТУБ КОЈИ СЕ РУШИ

Време кад дође, схвати свако
Да се без стуба може даље.
Залуд смо име Стуб замишљали,
Једном смо увек *Стуб који се руши!*

Замах чекића спрема се
Само што није, уздах се чује,
Црв сумње нагриза, одваљује
Срце Стуба, у чуду посустаје!

Слушам ту препирку сваког трена
Да ли је чекић уопште потрбан,
Време кад дође, схватимо
Да се без Стуба може даље !

Душан Ђорђевић Нишки

ИЛУЗИЈА

Пусти тишину да говори
И слушај пажљиво
Диши дубоко
У дубини даха твог
Угледаћеш око
У њему тајну
И кључ који сија
Откључај и схватићеш –
Све је илузија

Данијела Михајловић Петровић

У ОДБЉЕСКУ ДАНА

Одлепрша ноћца зраком у валове,
Огрнута сенком бокорастог грања,
Низ падину меку и долове равне –
Што у крилу младих, јасенова спава.

У крошњама њише сновље издневано,
Саливено сводом беличастог трага,
И зашуми лишће ветром прошарано
У повоју једног, назирућег дана.

Загрлила светлост растопљену плавет,
Раширила руке тек распуклој зори –
Па сакупља росу по ивици неба,
У одбљеску дана, што се кришом роди.

Зорица Тасић

Леонида Марија Лесан – *Мајка Ева*

Одломци које памтим

Приредила: Сања Живковић

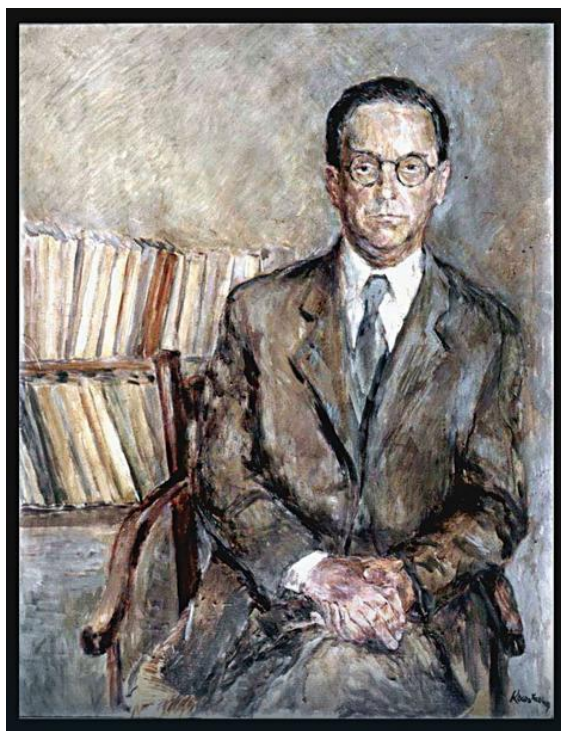
БЕЗ ЉУБАВИ | ПАВЛЕ УГРИНОВ

Мој Пољак отпутовао је још јужније, у Стару Нубију... Тамо одлазе само најиздржљивији, премда је он само конзерватор, али и међу њима постоје мање или више издржљиви... Тако се, упркос свему, и праг моје издржљивости подиже, лагано се привикавам, и ускоро ћу, ваљда, моћи да га посетим... Он поручује да ће због тога бити – срећан! Не бој се, нема ту ни трунке ироније... Нема у пустињи ироније... Али, ако је током векова понегде и понекад искрсла, онда је тај тренутак сигурно сличан овоме, кад измештамо нешто што у нашој светлости симболизује – вечност... И то само материју те вечности, а не само апстракцију...

Стојимо сасвим сићушни у подножју те неописиве слике вечности и крановима подижемо гигантске храмове и богове заједно са њима! То је оно што ми личи на огромну иронију... Посматрала сам те фараоне у музеју у Каиру, дуго загледана у њихове мумије... Један добро очувани фараон фиксирао ме је иронично, било је то несумњиво... А пре но што ћу се окренути, као да ми се и благо насмешио у знак милости... И одједном сам схватила саму срж ироније, коју ми уопште не разумемо... Ми се заправо само површно поигравамо... Измештамо те фараоне из њихових гробница, из њихових вечних постеља, окружених громадним каменим блоковима, који су му обезбеђивали вечни мир у вечном боравишту...

ЖЕНА НА КАМЕНУ | ИВО АНДРИЋ

... за велике и тешке промене свог живота човек не би могао никад да каже тачно кад су почеле. Час изгледа као да су одувек биле ту, час опет као да су се малочас појавиле и откриле његовим очима. Затим, то је подмукло и варљиво. Та мука изгледа понекад тешка, опипљива, једина и велика, као црна планина која заклања свет и неће се никад променити ни померити с места. А затим дођу дани и читаве недеље кад изгледа да *планине* и нема, да није никада ни била, да не може уопште бити. Док једног дана, једног трена, не искрсне опет и не испречи се пред нама, стварна, огромна, већа и црња него што је била пре тог кратког и варљивог затиша и олакшања.

Коста Хакман – Андрићев портрет

АУРОРА | СЕНАДА МЕШКОВИЋ

(Приче о Алини Мартен)

Некада давно у далеком краљевству, живела је принцеза Аурора. Била је најлепша девојка у целом краљевству, висока и витке грађе, имала је дугу таласасту косу светло плаве боје, готово пепељасте и плаве очи попут најлепших сафира. Поседовала је и необичан дар, имала је дар да кроз визије види будућност и непроцењив дар да користи магију, јер је попут мајке и баке потицала из породице моћних чаробница. Једног дана је имала визију да ће љубав бити њено проклетство, међутим, ни она није могла да избегне своју судбину као ни било ко други. Заљубила се у принца из суседног краљевства, али је он изабрао другу девојку за своју невесту. Разочарање и љубомора су били прејаки за крхку Аурору. Њено сломљено срце је пробудило мрачну страну њене душе и мрачна магија је победила доброту у њој. Док је плакала због разочарања прве љубави, њене сузе, како су клизиле низ образе, претварале су се у лед, који је падао на под и мало по мало ледио тло. Убрзо је цело краљевство претворила у краљевство леда, јер како је њен бес растао у њој тако се ледени талас брже ширио око ње. Поданике је претворила у ледене статуе, које нису могле да је оставе или разочарају. Од тог дана, сваке ноћи када је био пун месец, излазила је на балкон највише куле свог замка од леда, и песмом и гласом попут морске сирене дозивала мушкарце у своје краљевство и претварала их у ледене статуе. То је била њена освета за неузвраћену љубав.

* * *

Секретарица је покуцала и отворила врата канцеларије.
— Професоре Валас, госпођица Мартен је дошла.

— Одмах је уведите — рекао је секретарици, а затим се обратио својој гошћи. — Алина, драго ми је да си дошла чим сам те позвао. Седи, молим те.

— Професоре, звучало је веома хитно — одговорила је.

— Нећеш поверовати какво сензационално откриће се одиграло пре два дана — Џејмс Валас је био археолог и професор на факултету.

— Једва чекам да чујем — Алина је била искрено заинтересована.

— Ти си била мој најбољи студент, тако да сам одлучио да ти поверим један специјалан задатак, али прво да ти испричам о чему се ради. Већ месец дана радимо на ископинама једног замка — отворио је фасциклу која је била на његовом радном столу и извадио двадесетак фотографија. Одабрао је десетак и дао Алини. На њима су фотографисане ископине.

— Открили смо нешто сензационално у подземним просторијама замка. Ради се о подрумима у више нивоа у којима се налазе и средњевековне тамнице — додао је остатак фотографија Алини. — Пронашли смо леш у једној од тамница.

Алина је одложила фотографије ископина и узела фотографије тамнице. На њима је био фотографисан леш. Прва фотографија је осим костура обухватала и тамницу. Наредне две су показивале грудни кош у крупном плану.

— То су убодне ране? – упитала је.

— Да, специјалиста судске медицине је потврдио да има најмање пет убодних рана ловачким ножем, оставиле су траг на ребрима — објаснио је.

— Убиство из мржње. Некога мораш јако мрзети да би га тако брутално убио. Убости некога ножем барем пет пута... окрутан начин да се умре.

— Погледај преостале две фотографије — Џејмс Валас је са задовољством гледао израз шока на Алинином лицу.

— Аурора! Невероватно!

— Какво откриће, зар не?

— Знам ко је жртва.

— Стварно? – сада је Џејмс био шокиран.

— А где је Аурора?

— Знао сам да ћеш желети да је видиш. Извадио сам је из сефа — отворио је фиоку и извадио пљоснату кутију правоугаоног облика и дао је Алини. Отворила ју је и на црном баршуну угледала огрлицу. Четири златне траке су биле испреплетене у ланац, две украшене сафирима и две смарагдима. Централни део огрлице је заузимао дијамант у облику сузе величине 4 см.

— Дијамант *Аурора*. Невероватан је. Изузетно редак. Погледај његову унутрашњост, прелива се из зелене у плаву, попут поларне светлости. Добио је име по *Аурори Бореалис* и принцези Аурори из бајке. Огрлицу је направио јувелир Филип Ламар 1643. године. Име је дао због необичне боје, и зато што га је његов облик подсећао на Аурорине сузе. Његова супруга га је наговарала да дијаманту промени име, тврдила је да је несрећа да дâ име по принцези Аурори. Дијамант, односно огрлица је нестала 1801. године. Од тада јој се губи сваки траг.

— Рекла си да знаш ко је жртва — подсетио ју је.

— Да. Могу са највећом сигурношћу да тврдим да је убијена жена Симона Ривера. Нестала је 1801.

— Одувек си волела да *ловиш* мистерије. Знао сам да ће те огрлица занимати — Алину Мартен је сматрао својим најбољим студентом управо због страсти и преданости коју је поседовала када се радило о уметности и историји.

— Шта намераваш да урадиш са њом? – вратила му је кутију са огрлицом.

— Поклонићу је музеју. Сви треба да буду у могућности да се диве *Аурори*. Знам све о дијаманту, али не и о тој сиротој убијеној жени.

— Симона Ривера. То је веома трагична прича, која је управо добила свој епилог. Симона је имала само двадесет и

три године када је нестала. Одрасла је дружећи се са синовима грофа Бенета, Данијелом и Емилом Бенетом. На несрећу, оба брата су се заљубила у исту жену, а она је одабрала старијег, Данијела. Удала се и родила сина. Прича се да је након неког времена ипак открила да више воли Емила, те је напустила мужа и дете и побегла са Емилом. Данијел није поднео њену издају и почео је да пије. Годину дана касније, на годишњицу од када је Симона побегла, запалио је замак. Он је погинуо, а дадиља је успела да спаси дете. Неких десетак година касније Емил се вратио из иностранства, али нико никада више није чуо ни реч о Симони. Нестала је без трага. Сада знамо истину, она никада није напустила замак. Убијена је 1801. а замак је запаљен и изгорео до темеља 1802. године. Ову огрлицу је Данијел Бенет поклонио Симони Ривери као венчани дар. Носила ју је на балу, оне ноћи када је наводно побегла са Емилом Бенетом.

— Поседујеш потребну страст и савршена си особа за задатак који желим да ти поверим.

— О чему се ради? – упитала је заинтересовано.

— Желим да напишеш научни рад о дијаманту *Аурора*. Нико тај задатак неће обавити боље од тебе.

— Хвала, професоре. Биће ми част да напишем историјат овог дијаманта. Биће огромна част оживети легенду о дијаманту који је био изгубљен 216 година. Заиста невероватно откриће.

— Знао сам да могу да рачунам на тебе, Алина.

* * *

У замку породице Бенет је био приређен бал под маскама у част рођења Данијеловог и Симониног сина. На балу је било присутно преко две стотине званица. Ближила се поноћ када је један од слугу донео поруку Данијелу Бенету да изађе у врт. Када је отишао у врт, угледао је Симону како се љуби са његовим братом, стајао је непомично у шоку гледајући како се искрадају до Емилове кочије и како одлазе.

Међутим, Данијел је видео оно што је Емил желео да његов брат види, пажљиво планирану представу. Када се кочија удаљила од замка, Емил је наредио кочијашу да се заустави, да му испрегне коња, те се он вратио назад у замак. У кочији није била Симона, него нека друга жена која је носила исту маску и одећу као Симона. Емил се вратио у замак и кришом сишао у подрум. Спиралне степенице су водиле до тамница које су се налазиле испод подрума. У једној од тамница је била Симона, и даље обучена у балску хаљину од краљевски плаве свиле украшену белом чипком на крајевима рукава око ручних зглобова и око деколтеа, имала је маску прекривену тамноплавим сатеном, по којем су златном бојом биле насликане руже и украшену златним и црним перима, а око врата је имала огрлицу са дијамантом *Аурора*. Њена плава коса је била покупљена у раскошну пунђу украшену шналама са сафирима и бисерима.

— Емиле, преклињем те, пусти ме — говорила је док су је сузе гушиле, а прстима је очајнички стезала хладне и прљаве решетке тамнице. — Молим те, не остављај ме овде саму. Плашим се. Не желим да умрем овде. Пусти ме...

— Сама си крива за своју судбину, Симона. Изабрала си Данијела. Могла си бити срећна да си изабрала да се удаш за мене. Заборавила си да мене нико не одбија! Мене нико не оставља! Издала си ме, Симона, и сада ћеш платити. Скупо ћеш платити своју грешку! — Емил је изгледао као да га је запосео ђаво, његов бес је био неизмеран.

— Молим те, Емил. Оставићу Данијела, ако је то оно што желиш. Поћићу са тобом било где. Само ме не остављај да умрем овде сама. Смилуј се. Плашим се...— преклињала га је.

— Симона, твој грех не може бити опроштен! Никада ти нећу опростити! Ипак, показаћу мало милости. Нећу те оставити да полако умиреш у тој тамници — Емил је отворио врата тамнице и ушао унутра. Извадио је ловачки нож и зарео оштрицу Симони у стомак. Вриснула је од бола.

— Сада ћеш да осетиш колико издаја боли — поново је зарио оштрицу између њених ребара. Поново. И поново. Крв је почела да излази из њених уста. Престала је да се опире. Њено срце је престало да куца. Држао је њено беживотно тело.

— Видиш, Симона? Ипак ћу показати милост, нећу те оставити да полако умиреш од глади у тамници или од страха од пацова. Умем да будем милосрдан — пустио је да њено тело падне на прљави под на коме се већ налазила локва крви.

Изашао је из тамнице и закључао је. Искрао се из замка, побегао. Укрцао се на први брод и отпловио преко океана. Није се врећао десетак година из страха да не буде обешен за убиство. Када се коначно вратио, замак је био разрушен, а докази злочина заувек затрпани испод рушевина. Коначно је био безбедан. Његова тајна је остала сакривена наредних 216 година.

О СПИСАТЕЉИЦИ

Сенада Мешковић

Рођена је 1989. године у Суботици, дипломирала је право 2012. године, писањем као хобијем се бави од четвртог разреда основне школе, и још од основне школе највећа жеља јој је да буде писац. Воли књижевност, историју, архитектуру, историју уметности и шпански језик.

Пише романе и кратке приче у нади да ће једног дана објавити књигу, и учествује на књижевним конкурсима.

Први рад јој је објављен 2007. у *Годишњаку* поводом 100 година средње Економске школе *Боса Милићевић* у Суботици.

Живи у Суботици.

ДЕЦА ПИШУ ПОЕЗИЈУ

ПЕСМЕ ПОЛАЗНИКА ШКОЛЕ ПИШЕМ, ДАКЛЕ ПОСТОЈИМ

Припремила: Сања Живковић

ЖИВОТИЊЕ

Животиње су лепе,
биле вредне или лење.
У разним бојама има их.
Неке зими спавају,
а неке преживљавају.
Трчкарају,
пузе,
пливају и лете.
Једу биљке, месо.
Неке хранимо ми.
Неке свашта воле
и уживају у томе.

Давид Стојиловић, 12 година

МОЈА КУЦА

Беле шапе
Прав реп.
Оштре канце.
Слатка као мед.
Кућу чува.
Брза као зец.

Беле шапе.
Врцкав реп.
Слатка Лала.
Лепа мала.
Лепи свет.
Медена као цвет.
Лепа вила.
Мекана као свила.

Ема Накић, 10 година

ЗЕЛЕНО

Зелене очи мајка има.
Поноси се она њима.
Црна коса, осмех леп
У њих стане цео свет.

Мама кува, пере, пегла.
Тада би јој кафа легла.
Мама вредна је.
Чини ми се чаробна је.

Јована Нешић, 10 година

ПЕСМЕ УЧЕНИКА ИЗ БАЊЕ ЛУКА

Припремила: Јелена Глишић

МЈЕСЕЦ

Сјајан мјесец
иза горе изашао
и цијело моје
село обасјао.

Просуо је свјетлост
на хиљаде страна
сред шљива и шљивика
и процвалих грана.

Пловио је тако
преко свода тавна
док није дошао за гору
тамо да одспава.

Катарина Шикман, V₁

ЉЕТО

Јутро је љетно
и све је сретно
и покретно.

Баш је вруће
попуцало је
сво пруже.
Луде су игре

дјеца се окрећу
као чигре.

Старији успјевају
да се хладе,
али ништа не раде,
само леже као кладе.

Илија Шиљковћ, V₁

ВРИЈЕДНИ ЂАК

Редовно иде у школу,
задаћу пише,
јавља се често,
оцјене му највише.

Ужива у раду,
тај посао му је лак,
помаже свима,
то је прави ђак!

Дјеца га воле,
и његове шале,
он такође прича,
и причице мале.

Учитељица га воли,
и ужива у његовом знању,
родитељи задовољни,
уживају у његовом одрастању.

Дуња Зеџ V₁

ДА СЕ ПОДСЕТИМО | МОМО КАПОР

ПИСМО

Међу наплаћеним рачунима за књиге и позивницама за места на којима се губе осмеси и време, пронађох и ваше љубичасто писмо. Имате тридесет и пет година и желели бисте да останете непознати. Хоћете да напишем нешто само за вас?

Видите, нисте ни приметили како упловљавате у тупо, средовечно доба. Стигло вас је преко ноћи, прешло преко првих златних мостова у вилици и бора на врату. Сазнали сте то оног јутра пред огледалом када сте утврдили да вам је све више времена потребно да повратите своје лице од воска из сна. Све теже да закорачите у нови дан. Да отворите очи и кажете добро јутро уснама изгореним димом и учтивостима. Најрадије бисте спустили шалоне и преспавали лето, баш као што бели медведи преспavaju зиму, али, као и сви други с којима се дружите, ви једноставно морате летовати — таква су правила игре у коју сте запали, па сад седите у колима поред свог мужа на цести што води ка мору. Колико сам вас пута сусрео последњих година! Лежали сте на терасама хотела или расејано гледали кроз стакла аутомобила у свет који су освајале неке друге девојчице.

Како је све то брзо прошло! Од оног првог смушеног пољупца у вашој капији до ове уморне даме којој је потребно све више ствари да би била, нећу да кажем срећна макар само задовољна! Све више резервација, све више балкона окренутих мору, осигурања против крадљиваца и пожара, резервних гума, столица на расклапање, помада за негу ваше коже и лосиона за негу косе, више леда у пићу и у срцу, шминке у ташни, све тамнија стакла наочара против сунца...

Занимљиво је да у земљи у којој смо имали срећу да се родимо, драга моја пријатељице, љубави започињу обично на

кантама за ђубре! Сетите се само кућа у којима сте становали и оних плесивих ходника у којима сте се опраштали. Наши први пољупци имају укус пепела, накисели воњ трулих зидова са којих се цеди обојена влага.

И увек је ту оно страшно осећање привремености и кривице да се чини нешто недолично. Враћају се касно пијани станари, из отпадака излећу преплашене мачке, кћери ноћних пролаза, нека будала увек је палила светло или псовала одозго са степеништа у тами. Сећате ли се те трулежи и расутих утроба које је исповраћала ноћ? Данас, кад вам је тридесет и пет година, видите један други свет. Ваша кћи се љуби на улици у по бела дана, а кроз прозор ваше хотелске собе сваке вечери видите љубавне нарове како се огрћу песком и месечином. Обишли сте свет, али више од музеја и ризница вас су занимали ходници кућа. Видели сте улазе у зграде Италије, портуре у ливрејама и одсеве ружичастог мермера, видели сте капије Лењинграда са мирисом Достојевског и париске улазе које чувају консијержи, у Енглеској су се зелени травњаци попут тепиха пели из поља уз степеништа — нигде ни трага оним кантама за ђубре на којима сте први пут упознали љубав, на чијим су клепетавим поклопцима сви ваши вршњаци добили прве љубавне подуке. Све наше љубави рођене су тамо, на ђубрету, и све до једне имају укус отпадака и боју оних заједничких станова изнад нас, оних горе завађених станара, малих смрдљивих гнезда у општем хаосу подозривости. И данас, док се возите према мору, утврђујете да је та прескупа играчка, то скупоцено море стигло прекасно да било шта спере, и да више не осећате никакво узбуђење док се оно појављује иза брда у блеску своје нарцисоидности. То је дуго очекивани поклон без радости.

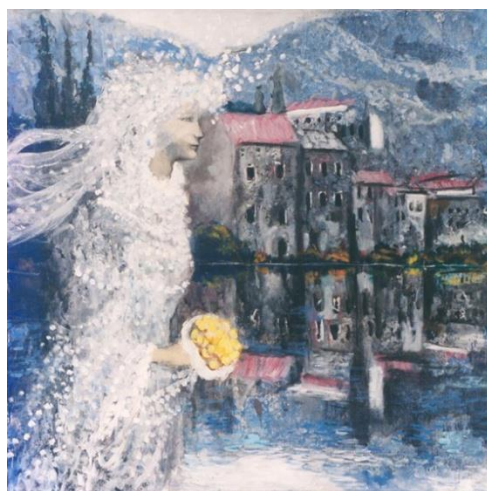
Ви сте она уморна дама која полази на летовање као што се одлази на издржавање казне. У мислима још увек окрећете кључеве и затварате браве, гасите светла и плаћате рачуне, заврћете боце гаса, прецртавате једну по једну ствар

на листи сопствене заборавности; јесте ли закључали отирач „Добро дошли драги гости“ ланцем, јесте ли понели своје таблете без којих више не можете, коме сте оставили кључ од кутије за писма, да ли је новац у новчанику — без њега бисте били изгубљени, а телефони, а адресе?

Ви сте она уморна дама која се сада вози поред нервозног мужа и потпетицом притиска педалу непостојеће кочнице, а мисли: „Где ли се дело оно Попово поље, оно бескрајно Попово поље које сам некада са гаравом екскурзијом обилазила пола дана заједно са сенком брда, и где су они смели дечасти што су искакали из воза и трчали стазом уз пругу на месту званом Брадина, на оном успону, прескачући скретнице трчали кроз високу траву само због тога да ми се допадне: доносили воду у војничкој чутурици излажући се опасностима, куповали венце сувих смокава (једна смоква, један лоров лист — боже, како је то мирисало!) и шумске јагоде у малим сепетима од хростове коре?“

Ко би се то данас тркао са једним возом само због вас? И ко би вам то, сем келнера, донео чашу воде?

И ко би то, сем мене, само за вас писао ову причу о ђубрету и мору?

Момо Капор – *Требињска невеста*

ЕСЕЈ | МИЉАН КУЈАЧА

НЕКОЛИКО РИЈЕЧИ О КУЛТУРИ

*За К. звану Канопус,
која над пустињом затрепери
и изгуби се прије но што ми показа пут*

Све је почело онда када је титан Прометеј, потомак старог божанског рода, дугом стабљиком дохватио распаљен жар са сунчаних кола и, пренијевши га на земљу, међу људе, запалио ломачу која је пркосно у инат Олимпу пламтјела.

Прије него што је Атина подарила дух бесмртности људском тијелу, тада само иловачи оквашеној ријечној водом, човјек није био друго до напола остварено биће које је с посебним посланством некуда кренуло, па се зауставило. Затребало му је ватре, оног без чега би бивствовао као обична хладна маса, попут обичне звјери што лови и риче, лута као суманута сјена што је своје тијело изгубила, са закрвављеним беоњачама у очним дупљама из којих само за плијеном погледом кидише, а не гледа око себе онако како би Божије створење требало да гледа и чистим оком о животу сазнаје...

Изговарајући ријеч *култура* у мени буде као да сам у смирај напорног дана пошао на ходочашће сунцу што лагано залази и својим високим челом донекле провирује из високих брегова. То је некаква тиха и мила ријеч коју не бих умιο да викнем као што бих остале ријечи могао гласно говорити. Имам утисак да ме, из потаје, вреба пријекоран глас службенице у библиотеци која реагује и на најмањи шум намрштена приносећи жустро кажипрст ка својим уснама. Кажем – ходочашће. Звучи свечано. Већ поиздаље назирем смјерне главе достојанственика како у колони ступају, потопљени у врелини побожности, гдје промичу салијетани димом из кадионица. А зар није свако окретање култури својеврсно поклоњење нечему што је, у поређењу с нама,

велико, недогледно смртним очима? Култура нас ни не позива да је сагледамо тјелесним очима (које једнако пролазне и смртне ствари гледају) због тога што је тиме нећемо достићи нити разоткрити, него вишим очима, духовним, уколико успијемо пробудити уснуле духове наше унутрашњости.

Враћајући се антици, у којој се и зачесмо као бића слична божанству, а од које све више назадујемо (идући ка *савременом*, напуштајући *примитивно*) и у жвале понора силазимо, поново нас дочекује онај Уранов потомак, учитељ Прометеј, што се са Зевсом завадио па га овај за кавкаску стијену свирепо приковао. Он се замјерио вишим силама јер је имао права да се за престо отима, али је највише пропатио због сујете Олимпа који је од људи искао поштовање ако ови буду хтјели да их божанска рука штити. Прометеј, полубог, стао је у одбрану малог човјека. Тада је, у страхотној патњи *једнога* коме грдна птичурина даноноћно кљуцаше јетру, зачето оно исконско у нама и можемо се радовати што је ослобођени Прометеј, уз помоћ Хераклову, одмакао далеко од Кавказа и да нас опет може походити у овом невремену кад посрће разум. Но, Прометеј се вјероватно поново гложи око власти над универзумом заједно са грчким бесмртницима те нама нема друге но да сами потражимо грану којом ћемо пламен захватити и, на огњишту гдје смо поникли, упалити ватру покрај које ћемо одледити до бола промрзле прсте.

Култура је досезање скривеног дијела начете цјелине нашег бића који није био ни видљив нити наслућиван кад нас је бабица примила на своје руке. То парче је остало, по давно установљеном правилу богова – кивних на све који се дрзну да их у било чему достигну, неумољиви када неко ма и покуша да напусти сјену облака њиховог гњева – дубоко закопано, као сандук с благом. Њега треба потражити и ископати, али не лопатом и пијуком, већ књигом и ваљастом памећу.

Врло добро човјек зна да му неће услиједити патња док је сам не буде проузроковао, а она се одавно зачала и изродиће је нечиста утроба, у грчу од немира, ако будемо уништавали и псовали оно што нас је створило, у камен урезало, у тврђаву узидало – култура. Не силазити у подруме гдје чами култура данашњег човјека, која прије да подсјећа на невино оптужена затвореника којем доносимо мало воде и бајатог хљеба, значи порећи идентитет и сво достигнуће генерација које су успјеле пронаћи загубљени дио што на души чека на откривање и тако изградиле нови спрат на постојећим темељима. Одрећи ћемо се самих себе ако убогог затвореника од глади не избавимо, као што је Херакле спасио учитеља нашег, Прометеја. Сипаћемо тиме отров у наша болесна срца, а гусле што су нам праћедови оставили бацићемо у огањ, округан, беспоштедан... не у онај огањ украден с Аполонових божанских чеза, но онај који је позајмљен из самог трбуха пакла.

Култура. Опет назирем тишину као јединог сапутника (или сапатника) овој ријечи. Буде ми као што сваком дође да заћути онда кад се свачије галаме наслушало. Човјек, комад Прометејеве иловаче којег је богиња Атина умом обдарила, хоће да се, гоњен и мучен, успава. Али неће узети у клонуле руке књигу како би се лакше у сан завео, као онај у Домановићевој сатири, но ће зграбити књигу да би се разбудио, да би научио како да одагна страх с којим се свако роди и којем се, ваљда, на самртном одру отме... Незгодно је што многи страх не признају као природу свог постојања, па пресићени овоземаљским благовањима, упознају бојазан с којом жив човјек руку под руку хода тек онда кад треба да промијени свијет. Престрављена душа се од тијела отргне и настави да лута како би ново тијело пронашла, а бива доцкан икуда да се креће јер је Харон завеслао по ко зна који пут и преноси преко Стикса нечујан крик што нема гдје да се чује и ожали.

Треба ићи за културом, његовати је, културу која је посвуда и чије фрагменте треба саставити у једно и на њеним плећима полетјети. Њена плећа су она Атласова што држе небо и од искона га чувају да се у бездан не сручи. Не гледати у равничарској ријеци колотечину пролазности, већ огледало у којем чувамо свој одраз. Није то наше лице већ портрет *ан фас* покојног претка који је темељ ударио и куће градио не да бисмо их ми рушили већ да бисмо дизали спратове. Баш попут оног мита о Вавилонској кули, о којем наша Исидора једном записа да је то *мит о човјеку и језику који се, све један другом на раменима, успињу под небеса*. Обожавала је Секулићева тај мит, сигурно један с најдубљом симболиком, свагда јој свијетла успомена била!

Култура нису само тековине и тековине, сачуване и изгубљене, спасаване и при бомбардовању запаљене. Култура је и разговор са врсним сабесједником, ко глагољивости у себи има. Можда су то баш они људи из познатог предања који имају оно крило које, спарено с крилом друге особе, склопи дух жељан отуђене му висине, па се заједно вину ка дверима рајским, достојанствено и поносно, а живо и са страшћу као у барокној скулптури. Разговор с њим тренутак је у времену, али је и вјечност, као и мало радости – зрно времена које се доживи као слухом загрљена, непролазна и у сјећање уклесана ријеч, која је рекла више него силне бесједе и људска причања кроз вијекове. Гледамо неку особу сваког дана и тек након неколико година познанства сазнамо колико вриједи. Такви надахњују јер су другачији, а увијек се подобро загледало у оно што је ново, невиђено, и покрај тога што дјелује страно, блиско је и драго као прича у дјетињству слушана... Свагда се у тајне завиривало јер оне постоје да бисмо их разоткривали. Тражио се дубљи смисао, разлог, први импулс, узрок... Тако су настајали митови, а митови нису празновјерице, већ симболи и снага мисли и маште. Историја је више трагедија него слава човјекова, тако у културу спада присјећање само на велика градилишта, а не на

гранатирања прастарих храмова. Значајнија је једна тужна развалина или камен који преостаде од давнашње богомоље, него велелепан маузолеј цара и војсковође који је сатирао споменике и палио градове.

Културу не могу другачије замислити до као Нојев ковчег у који се укрцало све што је вриједно продужења живота, који се наставља чим се ниво воде спусти, након четрдесетодневних падавина од Божијега гњева, и који треба да доплови на обронке планине Арарат. Но, на нашу барку културе, гдје нема никог ко би са Богом умио проговорити, не слијеће голуб што у кљуну с обале доноси маслинову грану, симбол спаса и мира. Данашњи голуб мира повукао се у шупљину какве приземљуше да у тишини испусти питому душу. Треба увијек жељети мир и само мир, али култура није друго до јака жеља да се цијели свијет покори.

Запазих ненадано некаквог пастира гдје на висораван нагони стада оваца, којима руно у касно предвечерје свијетли баш као и звијезде које се мичу и звоне од неке унутрашње милине, звијезде што се над мојом главом, једна по једна, свечано пале. Помислих: или је горе Прометеј ужегао неке нове пламенове, или ми богови преносе поруку да још много има до оног часа кад ћу у лице да им погледам... или се мом, несаницом мученом претку, откинула суза из шкртог ока и сад клизи низ избраздани му образ у виду комете што промине сводом у ведре ноћи.

... Тако ми једне вечери, кад је мјесец дошао необично крупан и посебно свијетао и учини се земљи преблизу тако да ми се прса у наступу плиме дизаше, рече једна тиха инспирација, научно образлажући величанствену свемирску појаву, али с големом снагом метафоре: *Неке звијезде су у садашњем тренутку нестале, али и даље видимо њихову свјетлост јер је тек сада допрла до нас, иако оне више не постоје.* Као да је то Карлајл изрекао, пишући о херојима. Или да је то прозна верзија оних Исидориних стихова *Светле ноћи*

су палих хероја небо, само што ове звијезде вјечно клизе, пошто задрхте од космичке зиме, и сводом цртају бљештеће трагове као саоне или кочије каквог нордијског бесмртника. Увиђам да је та њена ријеч, која је заводиола и плијенила, једини дар који од неба и земље за вас живот жељех да примим а који је дуго молитвама тражен. И слутим да ми је она дала изданке, који у земљи, као невидљиви коријени, тихују. У разговору с инспирацијом видјех и доживјех нашу селидбу на Плутонове стијене, корачање по ивици дринске ћуприје, испроваљиване границе васељене... Причасмо о телескопу и плочама, о осмијеху поноситог лава, о пијаним ноћима, о беспријекорном бљедилу реда њених зуба... Тако лако подрхтава душа кад се прича о илузијама. Сан је препород тијела, а душа се од зла спасава искључиво опсјенама. Срцу је радост кад љепоту гледа – привиђење усред бездушног свијета, које очарава и смирује иако лако и брзо ишчезава. Све што преостане након разочарања у тиха надања јесте сјећање на осмијех и ријеч њену која се играла. Инспирацију презирем једнако колико за њом жудим. Мрзити је не могу јер се обично мрзи оно што нам чини сметњу и што не можемо нигда уза се имати, но она је ту, не одлази никуда, јер како љубити чудо и трајати ако нема туге која стоји између двије радости као драмска пауза равна ненарушивој тишини? Надахнуће може стићи и отићи кад пожели. Сваки одлазак шапуће да ће се она вратити, те сав смисао стане у ишчекивање те силе која покорава, разоружава, жари, дарује дјело, отуђује мирне ноћи, у ковитлац побаца ријечи да од њих реченице састављам и ређам, иако зазирем од њих, не знајући јесу ли поклон оностранога или проклетство Дантеових кругова и да ли ћу се изгубити у виру одакле ме гони да извлачим суштину. Ето шта чини етеричност љепоте, која оживљава и сахрањује онога ко се њој стане дивити! Понављају се њени доласци, обнавља се моје будно усхићење, рађа се напор да испишем оно што ми она казује, бол кад предосјетим да ће ме напустити, уздање да ће ме опет

посјетити. Она шаље несан да исцрпи што игда може уморне очи и, кад се јави, за собом остави колосалну магију бесмртности. Ето вјечнога, ето културе! ...

Херојство је част и задатак. Хероји су носиоци епоха, али, ипак, у сваком моменту свако од нас представља дио културе свог народа, покољења или мјеста. Пружи руку посрнулом на улици и онда си – човјек, пружи све што знаш и можеш цијелом роду, онда си – херој.

Култура је и начин размишљања, онај здрави, који потврђује латинско име двоногом сисару – *homo sapiens*. Култура се не опипава, иако камена грађевина или бетонска конструкција може бити њен манифест, она се прије доживљава и осјећа. Човјек иште нешто трајно што ће да га надживи и међу људима остави и онда кад под земљу оде. Тако је култура посебно божанство. Као што вјерујући у Бога гајимо наду у други живот, па било тог обећаваног живота или не, ми кроз вјеру у њега живимо.

Култура увијек за један метар потоне кад се неко од књиге штречне, а у амбис се сручи кад библиотека стане да гори. Књиге пале они што се истине плаше, који би у мраку да се сакрију како им се не би видјеле очи осушене у безданој празнини, те од љубоморе што немају узвишена погледа на свијет, онима који праве светилишта љепотама свијета и идеја, свирепо копају очи... Горан Ковачић пјеваше:

*...Блажену ноћ су мени ископали
са сретним видом из очињих јама...*

Велики су они страдалници који искрице у помрчини траже и лицем упијају свјетлост од мрака не зазирући чак и кад им је у невољи грдној под обрвама остала празна удубина.

За идеју се бори онда кад се нема шта изгубити, ништа изузев живота. И стална борба за правду стремљење је мисли људске која гори онда кад показује пут а која не може попут безвриједног рукописа да сагори на ломачама либрицида ужегнутим од стране изрода цивилизације одјевених у црне кошуље.

У смирај сваког дана, који нам није без разлога дат да га осјетимо и проживимо (не смије се заборављати да су богови проицљиви, мудри и штедљиви кад је о људима ријеч, те је сваки поклон од њих безгранично вриједан) човјек би требало оближњем бријегу да приђе и приупита сама себе да ли се протеклог дана имало културно уздигао, да ли је растао упоредо с висином тога бријега, је ли се одмакао од подножја или и даље само погледа и промишља да ли да закорачи брду. Или ће се само спустити у кревет, изможден, достојан пера трагичара, и угасити за собом свјетло пригушене лампе као што се она сунчана лопта спусти и таму за собом остави, замакнувши на невидљиву страну земаљске кугле, далеко од очију дјетета које се небеском пожару усхићено диви. Суштина, бит културе на врху је бријега и много ми још недостаје да пободем заставу горе гдје Вациона стотинама љета очекује да спази гордог човјека. (Да није то оно брдо у селу надомак Илиће гдје су дјеца, играјући се каубоја и Индијанаца, налазила комадиће римских глинених судова, чепркајући око дрвета по влажној земљи?)

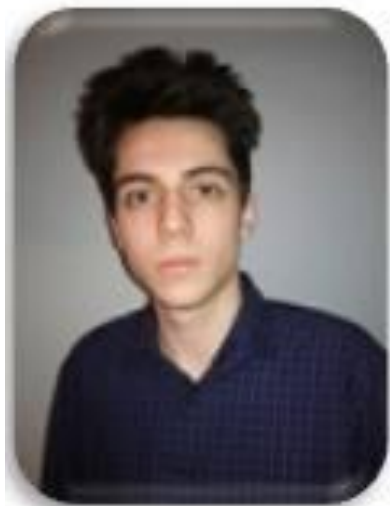
Сунце опет споро залази. Зашто се сваке вечери тако дуго колеба? Страшно је то доба кад се одвија борба посљедњих обриси одлазећег дана и првих насртаја наступајуће вечери, кад се не зна право шта ће надвладати јер се исцрпно гурају, једно од другог крадући небеса. Губе их и враћају, туку се али залазе једно другом у поре, боду се ножевима нагонећи крв да липти, а жељни лаких додира, милују кожу ранама начету. Само се добро види како јасан топао дан мучки издише и крвари док га газе и цијепа и најмања безначајна сијенка. Ваљда је то вјечита човјекова дилема борбом свјетла и таме осликана, кад се страхује над својом судбином и над неизвјесности шта ће на крају у њему побиједити. Кад човјек са веранде посматра румене зоре и црвена вечерња обзорја, он не види друго до своје побједи и повлачења, поразе и пировања своје крви – вреле на почетку

и на крају... Од крви сунчеве небо се зацрвени као да се на хоризонту, далеко, живи вулкани пале, ограђујући се пред мраком што надвладава заузимајући видик, надлази, диже се и посвуда шири своје загасите трепље. Мјесец у даљини чека да преузме смјену, да приђе као султан чија је војска побола коље на новој граници и зове Величанство да освојене земље благослови.

Култура је надахнуће пронађено на гробљу и увијек намјештена топла колијевка, огњиште гдје су завичајна радост, рана и благословљен хљеб; она је стремљење духа, стара госпођа са правим леђима, понуђена рука и чврстим цреповима прекривена кућа, збирка сјећања народа и појединца, заљуљано коло поред манастира и белегија у руци препланула косца, раскош мисли и срца, умјетност и жртва за умјетност – *атрибут живота*, како би то најбоље казао узор раденика на овоме напису. Од рада на пољу културе не живи се нарочито безбрижно и срећно, но с културом се, како год, живјети мора.

О ПИСЦУ

Миљан Кујача

Рођен је у Бијељини, октобра месеца 1998. године. Ученик је Гимназије Филип Вишњић у Бијељини.

На таленат му је често указивано. За прве кораке и савете дугује, сада пензионисаној, професорки Веселинки Јоксимовић, свом бившем разредном старешини.

Две године заредом је освајао прво место на литерарном конкурсима,

пишући есеј на задату тему поводом *Вишњићевих дана*, манифестације која се се традиционално, сваке јесени, одржава и коју организују Град Бијељина и Српско просветно и културно друштво *Просвјета* – Градски одбор Бијељина, у сарадњи са градским установама културе.

Почео је стварати пишући стихове, но више је опредељен на писање есеја, лирских импресија...

Досад је у *Семберским новинама* изашао један његов рад са литерарног конкурса.

Посебно надахнуће проналази у српској књижевности, највише код домаћих есејиста и путописаца, махом из међуратне и послератне књижевности, али и међу приповедачима Босне.

Живи у Бијељини.

Милан Коњовић – *Црвена флаша*

НОЋ У ЖЕНИ

*(Прича је објављена 15. марта ове године у
Вечерњим новостима)*

Пише: Јелена Глишић

Свјежина коју доноси киша осјећала се у налетима вјетра који је повремено подизао завјесу на одшкринутом прозору њене собе. Одувијек је вољела природне непогоде – јаку кишу, сњежну вијавицу, урлање вјетра. И овај пут је, огрнута џемпером и шалом пребаченим преко још влажне косе, изашла на терасу да макар на трен осјети то миловање које је у њој изазивало необјашњиво узбуђење. Лагана језа пењала јој се уз кичму док је вјетар лако пробијао њен вунени џемпер. Уживала је у његовој моћи и непредвидљивој снази. Ниједан дио тијела није могао да остане сакривен нити ичим заштићен.

На небу се испод крупних облака скривао пун мјесец. Није вољела уличне свјетиљке које јој нису допуштале да га види онако како је жељела, него су је засљепљивале и квариле ужитак.

— Проклетнице! — промрсила је. — Ноћ је ноћ и требало би да буде без вјештачког свјетла.

Спустила је поглед на крошњу потпуно голог јоргована који се њихао тик уз ограду њене терасе, додирујући јој покатакд глежањ десне ноге. Није се помјерала, затворивши очи и пуштајући осталим чулима да уживају. Одједном, осјетила је како је нешто снажно повукло за ногувицу а затим

гурнуло у груди. Ударила је леђима о зид. Ошамућена, парализована изненађењем и страхом, слједеће што је осјетила било је повлачење преко ограда. Неспособна да се одупре, падала је препуштајући се благој несвјестици. Затворених очију, осјећала је како вјетар односи шал и шибље које је гребе по лицу и рукама.

Без представе о томе колико је времена прошло, отворила је очи. Лежала је на гомили влажног лишћа. Није било уличних свјетиљки које би јој заклањале поглед на пун мјесец. Видјела га је сасвим добро кроз шуму голих грана. Први пут није била срећна због тога. Осјећала је оштар бол у прстима десне руке. Оно што је под мјесечином могла да види било је застрашујуће. Палца и кажипрста није било, били су откинути, ишчупани. Врисак се проломио празнином која се око ње разастирала. Срце је почело пријетећи да лупа све јаче, заглушујући јој уши и стежући врат. Покушала је да поцијепи ногу панталона којом би умотала руку и зауставила крварење, али безуспјешно, рука је била преслаба за грубо платно.

Звјерајући панично око себе и стежући окрвављену руку, на два метра удаљености угледала је кућну мачку како мирно сједи и посматра је лижући десну шапу. Осјећајући њен поглед на себи, мачка се потпуно умирила. Била је то мачка њеног оца, иста она с којом се у касном дјетињству радо играла. Наранџаста, крупна, зелених очију, породична мезимица коју је отац случајно прегазио аутомобилом излазећи једне вечери из гараже.

Заборавивши на бол и крв која је липтала из рана на руци, сједећи се вукла уназад лемећи тежином тијела ситне гранчице. Папуче које је имала на ногама спале су и остале у лишћу. Мачка је мирно посматрала све до тренутка када је она покушала да устане. Тада је скочила заривши јој оштре канџе дубоко у леђа, а затим је наставила да се пење према врату кезећи зубе и сабласно фркћући. Угризла ју је за десно

раме, заривши зубе дубоко у месо. Гризла је по врату, глави, куд год је стигла.

Немоћна да скине неман са свог тијела, поново се нашла у лишћу, вриштећи и ваљајући се не би ли се отарасила побјесњеле животиње. Коначно, препустила се свему, сасвим изморена, и зарила лице у земљу. Мачка је дошла до кржаве руке и наставила оно што је започела. Лизала је крв која је лила у ритму брзих откуцаја срца њене жртве и да једе месо са руке младе жене.

— Ово је већ трећи пут како су довели ову јадну жену — рече сестра дежурном доктору Гојковићу на пријемном одјељењу психијатрије. — Овај пут су је нашли у оближњем шумарку, са огреботинама и уједима по лицу и тијелу. На десној руци нема два прста, изгледа као да ју је напала нека животиња. Санирали смо ране и дали јој седативе.

— Појачајте дозу, нека се не буди до сутра увече — рече доктор спремајући се да преда смјену колеги који је долазио. — Сомнамбулизам, драга сестро, може да буде смртно опасна болест — додаде остављајући на вјешалицу свој бијели мантил.

Едвард Мунк – *Мадона*

ШЕСТ СОНЕТА | СНЕЖАНА ДУБАК

ТУ ГДЈЕ ЗВОНЕ ПРВИ САТИ

Враћам ти се, земљо, ту су моји сати,
они први часи гдје сам плаче дала,
уздања ме з'вјезда и дан данас прати,
тој божијој вољи – довијека хвала.

Нисам знала бити туђинка на своме,
ни домаћин врли у другоме крају,
долазила теби напуштени доме,
самилости твојој ко вјечитом рају.

Ту гдје леже оба родитеља моја,
гдје су чисте душе нашле свог спокоја,
носила сам бреме, орала без плуга

борила се храбро да не будем слуга.
Замислите, људи, опет живим ведро,
чувам судбу своју коју скрива њедро.

ОДУВИЈЕК И ЗАУВИЈЕК

Заклињем се ноћас у крштено име,
у мајчине очи што високо спију,
и очеве зјене угасле те зиме,
што ме и дан данас из вјечности грију,

„Нећу душо моја, сиња мора издат,
нити она брда што им' ладе чине,
но ћу храбра крока путевима гиздат,
кâно прави човјек нико из избине“.

Да свјетини мучној кажем кол'ко треба,
искушења многих подно овог неба,
и битака дугих до крајњега часа

док у мени има и воље и спаса.
У болу се, душо, падима не подај,
а успону своје све мирније ходај.

ПОВРАТАК ДОМУ

Из далеког шибља огласи се соко,
облећући дуго прадједово легло,
тада ми је сузом заиграло око,
нешто ми је душу одједанпут стегло.

Кренуле су росе низ образе бјеле,
јецала сам дуго у подножју брда,
рекле су ми птице, путем су ме среле:
„Плачи вило горска, ниси срца тврда.“

Папратима младим брисала сам очи,
корачала лазом, скупљајући моћи,
да јуначки стигнем до очева прага,

ту гдје орах чами, гдје га трује влага.
Кад сам пришла кући вриснула сам јако
и камен је древни из темеља плак'о.

ДУЖ БИЈЕЛЕ КОЖЕ

Труни ми се душом бора твога чела,
урезана бразда што ти мудрост дала.
Од погледа страсног крену зрнцид врела
– винуше се једра што су некад пала.

Као прва плавет свих небеса твојих,
у затону кришом једна ноћ почива.
Прихватише усне па одушке збројих
у милосном оку моја зјен' ноћива.

Расцвјетала љубав стидно проговара,
молећивим гласом – жељу изговара,
док образи горе, румен боју крију.

Дамари се чују к'о бубњеви бију,
дуж бијеле коже све слаткасто трне,
не да ова језа да јој туга сврне.

ЗВЈЕЗДАНИ ДРХТИ

Утрнуле зв'језде, крај мјесеца ћуте,
у збијено коло скупила се свака,
пригушиле св'јетла која и не слуте,
да радости газде у примирју мрака.

Кад би ове уре на тренутке стале,
таложиле наде у пустоши ноћи,
даире би срца звекетом играле,
лако би им било љепоту домоћи.

Из дубина златних кад искра засија,
под мјесецом будним заставим се и ја,
обадвије руке пут вјечности дижем,

да скупини силној распјевана стижем.
И на чело кола као вила станем,
у освету раном кроз даљине банем.

МИЛОСРЂЕ

И ноћас сам зашла у умове твоје,
вијугама харам кô музика појна,
веле б'јеле ноћи – нек се душе споје,
а ја њима опет – њега сам достојна.

Па ти мјесто пјесме уздасаје пратим,
из очију жутих све поноћне свице,
пожудно ме чекаш да молу навратим,
и њежније гладиш моје мало крилце.

Не шири ми десно, нек кроз таму гори
и остави трага чим узлети зори,
а л'јево ће чарат' те сребрне власи

да комадић душе од венућа спаси.
Кад ти срећна затнем злаћаније перо,
а ти ми се клањаш – дошла си ми, вјеро.

О ПЕСНИКИЊИ

Снежана Дубак

Рођена је 1973. године на северу Црне Горе, у Иванграду (данашње Беране). Школовала се од косих и правих тек толико да постане једно писмено чељаде.

У раној, тек започетој младости створила је дом и живи срећна са својим момцима у Београду. Објавила је књигу поезије *Колијевка бескраја*, која је посвећена преминулим родитељима Вери и Гаврилу Јелић. У припреми је збирка сонета *Прековјечно* и роман *Мило име Милена*.

ТРИ ПЕСМЕ | ВЛАДАН САВИЋ

ШТО ЋУТИШ ПЕСНИЧЕ

Што ћутиш песниче,
немо,
пред смрћу и силама мрака
кад видиш,
да свакога дана ниче
нова гробница
ил' свежа рака?
Да зимује код нас,
дође та кучка хладног беспућа
изгладнела, да пронађе спас
у јазбини ископаној
иза задњих кућа.

Изнукла као коровско зрно
које ветрови из пакла догоне,
већ пусте улице
завила у црно
и све, одједном,
у исти гроб тоне.
Често се ноћу спусти у село
празног стомака,
спалих грбина;
у топле куће ушавши смело,
отима – некоме оца,
некоме сина.

Где она згази,
трава не ниче...
Што ћутиш, песниче?

Њишу се звона, бар да заћуте...
живот је драга играчка врагова
новим су снегом
улице засуте,
на њему нема људских трагова.
До гробља, пртина кроз сметове води
и само гроб
прља чистоту белу
на десет умрлих, један се роди
откад Смрт зимује
у нашем селу.

Кад јој се звезде у оку сложе,
та пољем жање рају убогу
сиромах човек,
једва да може
да се прекрсти, помоли Богу.
Северац шиба нови дрвени крст,
над хумком
стопљене свеће се пуше
ја данас морам бити
храбар и чврст
А, пијем, за растанак,
пијем, за покој душе.

И пијем, за трагом невине душе
која је грејала
мог тела слив
што ме сад, оком звезде намигуше,
посматра с неба
кроз облак сив.

Зар није доста ове тужне приче?
Што ћутиш, песниче?

Смрт зимује у нашем селу
за новом крвљу
незасита
преброји боре на сваком челу
не бира много
и не пита.
Бели листови књиге истргнути,
расута слова
над снегом лете.
Ја сам већ мртав, пре своје смрти,
ја сам пожњевен зелен
пре жетве.

Ал, ново жито из земље ниче..
Што ћутиш, песниче?

НЕ ВЕРУЈЕМ

Не верујем
ни речима више,
том камењу из мутних потока,
чак ни песми, што се, ево пише,
а још мање,
у своја два ока.

Не верујем кад се
стопа
млад месец и густа
тама,
ни магији
што ме опи
мудрошћу и опсенама.

Иструлиће грожђе
до пролећа
и крушку ће пождерати
црви,
не верујем оном
што је срећа,
а да није створено у крви.

Не верујем
да ћу икад стићи
све, што сам вам некад
обећао,
јер пре тога – мирно ћу
отићи
и неће ми, неће бити
жао.

Не верујем више теби
драга,
лакомо ти открих све
слабости
нек све иде бестрага,
до врага,
нека иде,
са нашом младости.

ОДРИЧЕМ СЕ СВЕГА

Јавно се одричем сваке истине,
ја, кô сви сужњи,
сањар без части,
у царству снова од паучине,
стрела у пети сваке власти.

Одричем се правде и поштења,
од тога нисам
видео добра до сад,
без трунке вере и поверења,
ја свуд за собом вучем свој јад.

За лажне наде више и не хајем,
колко су ме пута
слагале до сад,
у блату и мемли заувек остајем
сваки ми се успон претвори у пад.

Само у песмама вешто се крије
траг нежне душе
која пролази
маслаћак сам, на сред авлије,
који ће прво псето да згази.

Одричем се небеских лепота,
својих снова,
предрасуда свих...
за тренутак чисте свести и минут живота,
за тренутак безначајни, да довршим стих.

Јавно се одричем сваке истине
ја, кô сви сужњи,
сањар без части,
у царству снова од паучине,
стрела у пети свакој власти.

О ПЕСНИКУ

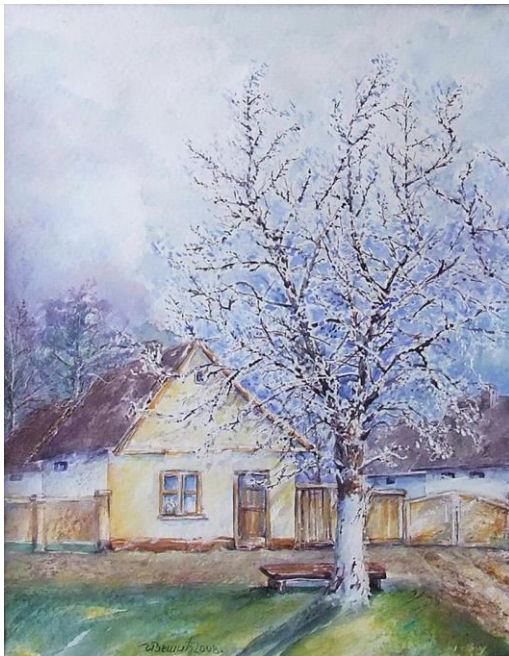

Владан Савић

Рођен је 12. августа 1967. године у Смедереву, бави се писањем кратких прича и песама. Песник је мрачних, песимистичких осећања, кроз чије стихове се често провлачи идеја о бесмислу живота и непрекидном трагању за лепотом и бојама који би му дали ведрину и разлоге за постојањем. Његови стихови одишу носталгијом која лебди над пустим улицама градова и села, срушеним оградама, затрпаним бунарима, као и бунтом према данашњици, чије се вредности своде само на материјалне.

Песме су му објављиване у зборницима и локалном листу, а 2016. године објављује своју прву, самосталну, збирку *Снови од паучине*.

Живи и ради у Скобаљу, крај Смедерева.

Иван Весић - Пролеће

ПАРАЛЕЛНА КРИТИКА

О збирци песама **Тридесет дана пуног месеца**
Биљане Ђоковић

Приредила: Сања Живковић

МЕЛИЗМИ ДУШЕ: ЛУНАРНА КОРОНА | ВЛАДИМИР В. ПЕРИЋ

Збирка **Тридесет дана пуног месеца**
Биљане Ђоковић

Пише: др Владимир Б. Перић

Календарски месец, Месец, то јест луна, лунарно, време, протицање, жена, женско и анимино, тематско је плодно тло на коме израста збирка песама Биљане Ђоковић. Користећи појам слова као проговора, прошетаћемо кроз поезију и поетику песникиње у тридесет корака.

Апатичност је једна од тачака у емоционалном циклусу жене, лирског субјекта. На њу се наставља абреактивна агресивност, емотивно исијавање несаображено узроком услед повређености када каже: *Ово је злочин! И ја му судим!* Оваквом реакцијом сопство се ослобађа унутрашњег набоја или напетости.

Биодинамика поетике Биљане Ђоковић изузетно је интензивна. Њени стихови константно преиспитују сопство: *Шта се десило са мном? / Ко ми је покрао сате?* Лирски субјекат себи обезбеђује границе интимног простора

посвећујући се ситницама: *Где су бехари, / пахуље ситне, / с мога чела?*

Време и његово мерење представљају другу димензију песникињиног хронотопа. Позитивна валенција коју ја обраћа према времену има за циљ оријентацију ка искрености у љубавном односу: *Измери сате / погледај слике (...) / Размисли мало. / Тако смо лажни. / (...). Љубав смо само дотакли. / С почетка ни корак макли. ///*

Гушење љубавне комуникације песникиња минуциозно слика у свом лирском изразу. Дисоцијативност и деперсонализација указују на емотивну и егзистенцијалну угроженост лирског субјекта који, мучећи се, проговара: *Гледам те само како се рушиш, / падаш све брже. / Нервозним гласом / питања гушиш. / (...) Ја ћу да прекинем, јер видим ти нећеш! / Разлоге служиш...*

Дуга је елемент света предметности тринаесте, *веселе песме*, а она служи да би се одагнала имплицитно учитана трискаидекафобија. Песникињин дајмонион чува је од освете: *Ноћас ти нећу написати песму. / Скренућу мисли на нешто друго.* То нешто друго представља дивинизацију душе у морском, лунарном амбијенту.

Ђавољи су, на другој страни, хтонски призори, које Биљана Ђоковић тка када бди над зебњом, од које постаје све већа, наткриљујући страхове у *ноћи пуног месеца. ///*

Емисија страха је и одашиљање сигнала самосвести који жену чува од добровољног ропства: *Тамо да дођем, / у ону таму, / тамницу где си ме / гурнуо саму / да чекам? / (...).* Егзалтирани говор заправо представља суштинско интринзичко својство побуђеног сопства и доказ да се витализам налази заправо у побуни.

Животни пут којим ходи наша поетеса није пут жртве, већ пут борца, указивача на људе-предаторе, којима је јединка у друштву свакодневно окружена, и због којих и елементарне жеље остају ускраћене: *Неко те гурне / од себе равно, / помери*

сенку, / пресеке, / покида дахом речи твоје. / Неко ти затвори вече!

Знакови прате наш животни пут, али и заблуде. Посебно болне су љубавне а о томе се и овако пева: *Он није твој. / То мораш знати. / Никада цвет ни травке влати.* Заборав је за лирског субјекта лековит.

Императив мушког, анимусног разумевања женске аниме, пулсирају читавом збирком песама Биљане Ђоковић. Инкохерентности у структури андрићког елемента заправо су потврда жудње за употпуњењем, за женом, која се једино може задобити поштовањем. Другим речима: *Одај ми почаст јер крећем сама. / Дала сам много, остаје ситно. / Подигни руку дланом ка сунцу, / испусти уздах, још ми је битно! / (...).*

Јукстапозиција, у коју Ђоковић ставља лични мир и свеопшти лажни пир, извор је поетских тензија у простору песме. Пурификација јаства представља телеологију постојања лирског субјекта у окрутном свету а она је изражена речима: *(...) / Дочеках дан / божији дар. / Постадох чиста. / У боји мрака / каљуगे мутне, / препознах / зелени вир.*

Кривица, константно преиспитивање лирског ја и самоподршка, кардинални су ослонац у ходу жене ка ослобођењу од љубавног ропства. Суочавање са сопственим одразом, одбијање самообмањивања и откривање свету онаквим-каквим-ја-јесте, песникињин су императив. У свему томе она достиже идеал калокагатије, јединства лепог и доброг, естетичког и етичког.

Луст принцип, принцип задовољства руководи жену кроз емотивно манипулисање у љубавној вези. Оно признаје: *Морам ти признати нешто. / Ја сам те слагала јуче. / То да сам смирена / док срце туче / и да ме сумње / више не муче, / да бисмо остали пар. / (...)* Либидинозност, каткад суздржана, каткад експлозивна, ритмично пулсира песничким ткивом.

Љубавни покушаји уносе наду у могућност остварења сједињења два тела у једној души. Пут до спајања лежи у говору, у речи: *Хајде да пробамо још један круг. / Осећам вече / и*

мирис сатри. / Пусту ту истину да сама тече. / Нека се локва од речи прави. Одговорност за евентуални неуспех носи овде жена, психички јачи пол.

Море садржава у сржи свога феномена воду, а она је симбол који увире у жену, у женско. Из мора се родио живот. Маренална магија улива у жену снагу а то се види када се пева: *Нисам се предала, само сам дала / покретом усне пола од речи. / Па сам извуци испод корала / запалу жилу и брзо спречи.* Маниристички песникињин манир којим се постиже версификациона орнаментика једна је од виталних жила збирке.

Надахнуће и напетост доводи до сапетости, гласа-који-поје. *Ја је непомично, скамењено а жељно: А сад ме слушај. / Слободно седи. / Нисам се макла од старог зида. / (...) / Напиши писмо, / понеси дрво, / оно ће стићи тамо где ми смо, / бришући стакла, / кренули прво. / (...).* Сопство показаним ставом скреће у сенку, у простор сиве еминентности, у господарење пасивношћу.

Њихање гласом, хармонијско осциловање душе и тела, материје и духа, сигнал је опуштања, препуштања и осећања жељене безбедности у мушком присуству. Оно је супституирало негативни, доминирајући мушки принцип: *Личиш на њега. / Исте су очи. / (...) Твој глас ме њише / у истом кругу, / слика ми сенке / по руци меко. / (...).*

Оксиморонски откуцаји противречности пулсирају десетом песмом у којој је показано океанско осећање жеље да се припада целом свету и песникињина лексичка и ритмичка обдареност: *Како су испразне речи о нама. / Како је гласна наша тишина. / (...) / Како је мутна наша бистрина. / (...) / Како је неважно куда се пошло. / (...).*

Празнина која зјапи у осмој песми, једно је од лица паралаксе, сагледавања предмета из нама ишчашеног угла: *Може ли песник волети песму / која му враћа ноћи празнине? / Хоће ли године донети осмех? / Прекрети бору? / И суза чесму? / (...).* Патос којим можемо проживљавати ову песму, последица је

савремене суочености са глобалном алијенацијом и угроженом интимом.

Раскид између субјеката/објеката настаје услед немогућности одржања еквилибријума, равнотеже између родних сила у простору песме. Тада наступа тренутак за радикални заокрет, за прекид: *Све сам написала два реда ниже. / Више не желим / да приђеш ближе. / Једном се морало стати. ///*

Сањарење твори круг око песничке рукотворине Биљане Ђоковић. Њиме зачиње а завршава збирку. Ониризам у њеној поетици има сакрални статус, он је интермедијалан што се лако визуелно маркира у стиховима: *Нека се не љуте сликари снени, / посувши прахом, уљем од лана, / њихов је шапат прекрио вапај / и корак лаган / згужвао смели. / (...).*

Тишина као опозит оглашавању, оставља траг. Она је неречено Друго, табу у тексту који настаје у дуготрајним љубавним тежњама и чежњама којима је однос обременен. Зато се после стихова: *Твоја тишина мени је света, / ја само облаке газим.///* једино може ставити тачка.

Ћутња као еманација тишине налази се на селимовићемовском трагу губитка: *Имам тишину за сведока, / па како и буде. / Ћутање понизи ил' уздигне, / помери саставе, / сломи и најјаче, / разбуди уснуле људе./ (...).* Покровитељски однос лирског ја извире из емпатичног односа према људима, мелахоличним и усамљеним.

Уживљавање и узбуђење као контраст заустављености и резигнацији у функцији је подизања енергије текста, како на конотативном нивоу (жарење маште) тако и на денотативном, дословном нивоу: *Ноћас си угасио стих. / Нагло је плануо / варницом праћен. / (...).*

Фазе стваралаштва песникиње могу се назрети из начина компоновања збирке. Препарацију, започету радом базе мисли која се варира на теме љубави, остављености и узбуђености, пре свега, инкубација идеја спецификује у одређену песничку слику са доминантним симболом (водом,

ватром и сл.). У фази илуминације настаје сирово плетење стихова да би се у верификацији версификација фино обрадила.

Хладноћа се пројектује на мушки а ватра на женски принцип. Судар два принципа производи али не емитује узвишени *кондензат* - сузе. Замрзнута слика нема потенцијал да проговори људским. И како песникиња пева: *Како то волим очи без сузе, / ледени поглед, / замало осмех./ (...) Има ли крви / испод те коже? / Кад нема светињу, / кога он моли?///*

Црна, њена бесцветна и ахроматска природа, део је једне од доминантних линија збирке, и то оне са ноктурналним тоналитетима: *Опет почетка. / Поноћ и зна се, / познатим кораком ка таму./ (...) Ако и нестанем, ако ме нема, / чува те летња врелина. / Сваки календар врати на петак, / додај на образ црну.///*

Читање знакова обезбојавања, води нас ка херменеутичким упливима у тему дезоријентисаности преко сфуматизујућег, замагљеног колорита: *Доле на обали / престају боје./ Клизе кроз маглу, / кораке броје./ (...) Једном је боја била ко друге, / обичном плавом / прошла кроз дугу. / Сада га својим модрилом слама.///*

Цепови у које песникиња смешта стихове о неподношљивој тежини усамљености утамничености у самицу сопства, приказани су у песми *Двадесет шеста*. Мунковски крик опседа лирски субјекат који спас тражи у сажимању простора, *гужвању облака*.

Штимунг читаве збирке налази се у дијалектици тишине и певања, хладноће-леда врелине-шибице, слободе и заробљености, крика и мука. У том драмски крајње напетом простору, смештен је песнички свет Биљане Ђоковић. Због свега реченог, можемо рећи да се пред читаоцем пружа обиље могућности читања, уживања и интерпретирања *Тридесет дана пуног месеца*.

СИМБОЛИЧКИ СВЕТ | САЊА ЖИВКОВИЋ

Збирка *Тридесет дана пуног месеца*

Биљане Ђоковић

Пише: Сања Живковић

Иако сам мишљења да је незахвално говорити о поезији, јер она сама о себи највише каже, потрудићемо се да вас уведемо у поетски свет Биљане Ђоковић, оличен у поеми *Тридесет дана пуног месеца*. Кроз бројна лексичка и симболичка поигравања ауторка се бави питањима љубави, песничке, инспирације, стваралаштва и уметности уопште.

Лирски субјект пролази кроз различита стања у љубави што резултира стварањем посебног типа *разговора*, при којем он јасно проговара, док се гласови оних којима се обраћа морају тражити између редова датих стихова. У зависности од њих разликујемо :

- обраћање читаоцу
- обраћање вољеном бићу
- обраћање себи

Што се тиче овог првог, у њему се открива став песника према поезији, али и уметности уопште. Тако лирски субјект говори о сањивим песницима који од бола неретко не виде пружену руку, а који су део божанског; сликарима чије стварање покрива душевни вапај. У једном тренутку поставала питања о исконској моћи песме да песнику врати осмех, моћи сликара да бојом премости јаз између неба и земље, снази музичара да споји свемир и детињство, видљиво и невидљиво. Овакав поступак има функцију да читаоца изазове на размишљање, али и да га посредно упути на смер којим ваља ићи. Такође, овде се посебно истиче моћ тренутка приликом стварања, као и његови узроци. Тако се уметници на стварање одлуче најчешће када неко својим дахом прекине њихову реч, тј. пренето на симболички аспект када се

праузроком живота, који је у хришћанству љубав прекине божанска мисао.

Из друге врсте обраћања сазнајемо колики значај има вољено биће у процесу стварања. Лирски субјект проговара *покретом усне на пола речи*, што симболички гледано означава половину божанске мисли и позива га да сам *испод корала извуче запалу жилу*, док снага његове душе чини половину њеног песничког пута. Ово показује да га сматра равноправним у процесу стварања, што пренето на глобални план значи да су писац и инспирација једно и да искључиво као такви могу да остваре крајњи циљ уметности. У прилог реченом иду и стихови: *у зрну светлости зеленог вира моје су очи*, који провучени кроз призму симболике значе да је песникињина спознаја у зрну небеске моћи, док год је предмет инспирације пасиван. Она се не миче од зида, који је штити, али и спречава да иде даље. Зато је неопходно да вољени посади *дрво* које ће досегнути небо. Он је истовремено и покретач њеног стварања, али и онај који има моћ да *угаси стих, спали га*. Вођена мотоом *да живети љубав може ко уме* и *да наличје своје смо сами* она прави разлику између љубави, која је плод божанског и страсти, која се везује за путено. Такође, у овим обраћањима сазнајемо да се осећања лирског субјекта стално налазе на разини између хамлетовског *бити ил' не бити*, те тако час жели да побегне од вољеног бића, час да га врати, али не онаквог какав јесте, већ онаквог какав се пројавио у песни. Управо та константност двоумљења у којој се скрива предуго потиснута жеља је оно што је одржава док се спрема за ново рађање живота, а о чему сведоче стихови завршне песме: *тихо се спремам за нови дан... будном ме држи предуги сан...*

У последњем, али не и мање важном обраћању, најбоље се види исконска борба двају сила које егзистирају у човеку, а којима се бавио и Лаза Костић: мозга и срца, памети и сласти. Друго лице лирског субјекта јавља се као глас разума, који

треба да тргне оно прво, да га смири и призове на самоспознају.

Поред поменутог интересантно је и варирање симбола, који се такође могу поделити у оне који се јављају као опозитни парови и оне који се јављају без својих опозиција. Најчешће доба у којем ствара је ноћ, тј. поноћ, када корак, који симболизује снагу душе, креће ка тами, док је зора ознака духовног буђења у новој светлости. Другим речима, процес стварања је непрекидан и стално се обнавља носећи собом неке новине. У једном од стихова јутро се назива метком. Ако пођемо од његовог симболичког аспекта да је то доба Божије милости, можемо рећи да се ауторка лексички поиграла изједначавајући средство за *убиство* и оно што долази од Бога. Ту се даље може поставити питање, да ли се овде заправо ради о Миљковићевој прејакој речи која убија? Даље треба рећи да се уз ноћ спомиње и месец као упућивање на обнову, а уз дан јавља Сунце, које представља читавање Бога и интелект, који егзистира у стваралачком процесу. Неретко се спомиње и светлост у аспекту представљања небеске моћи, која је неопходна при стварању. Од појединачних симбола као доминантни јављају се: **магла** да дочара осећај неодређености и празнине у којој се лирски субјект често налази; **сенка**, као оно што вољено биће узима при одласку, што упућује на узимање живота и приближавање ка паклу, када нам је љубав неузвраћена; **врата**, као знак прелаза између два стања, која се отварају када се песникиња нада срећном исходу љубави, а затвара их он својим одласком; **корак**, симбол снаге душе, не само у љубави већ и у стваралачком процесу, **вал**, као раскид са свиме што је уобичајено, што даље упућује да је човек који ствара и воли узвишен и посебан, **дуга**, мост између неба и земље, који лирски субјект често покушава да досегне, Она која се издваја по највећој фреквентности те завређује посебну пажњу јесте **тишина**, која има три облика, те постоји њена, која је заменила вољено биће: *био си светлост у нашем*

стану, његова, која јој је света и општа, сведок Међутим, поред поменутих посебно су интересантни и симболи који представљају делове тела: руке, очи и усне, као и они који се односе на боје. Што се тиче ових првих, симболичко значење **руке** у Биљаниним стиховима варира од снаге, која често уме бити превиђена при стварању, до онога да своју пуну моћ достиже само у симбиози са оном другом, са којом ствара обресе у вечности; симболика **очију** иде од интелектуалног опажања важног за све уметности до самоспознаје; **усне** од стваралачке моћи до удахнућа душе, које је при томе неопходно. Од боја песникиња користи белу, боју радости, црну, плаву, као симбол душевног узлета и зелену као синтезу и знак животне радости. Оно што је посебно занимљиво јесте да у једном тренутку лирски субјект позива вољеног да стави на образ црну, што се може двоструко схватити: или жели да га обележи као узрок своје туге или ако пођемо од тога да је црна боја која упија светлост жели да га изазове да буде спреман да прими оно што му се даје. Оваквим поигравањима читаоцу се поново допушта слобода дописивања и активног учешћа у стварању. На крају овог симболичког осврта ваља се позабавити и јединим тридесет, који се може схватити двоструко: означава тридесет појављивања пуног месеца, која су заправо тридесет тренутака песникињине инспирације, чији резултат се оглада у настанку исто толико песама троструко понављање броја десет који по себи означава свеукупност, довршеност, јединство.

Освртањем на све речено можемо закључити да поема *Тридесет дана пуног месеца* врви од симбола који доприносе њеној мистичности и разноликости. Уз то у њој је показано да је стваралаштво, као део божанског процеса нераскидиво повезано са узвишеним и да је љубав највећи покретач стварања.

ПРВА ШАНСА | КРИСТИНА ПАВЛОВИЋ РАЈИЋ

РАЗГРЉЕНИ КРУГ

ЦРН САН

Чему се Гете чудио када Антигону није разумео?

Јекнула је зора у једном трену!
Ошину слутњу, још не трепну
Пресече дан бојама ткан
На незнан бездан, црн сан...

Уздахну урлик из сестриних груди
До неба шикну! До Бога нема...
Хростове прострели и липе, у јецај
Се просу у круг у бескрај...

Пресахла слутња, црна нада
Ледена празнина душу распорила
Бездана јама...

БДЕЊЕ

Слутиш ли у свитање
У трептајима далеког бдења
Заруди празнина загрљаја

У сутон да, слутиш ли,
Света два из дамара
Пропињу чежњу векова
За један додир у магновењу...

МИР

Утрне у несан
Облак заплесни немирису

У нечуј случи се
Тихо звање, клеветање
Мир је невид спокоја.
Само, дрхти ли
У сртење разгрљених кругова

Искричави кристал дамара
Мир је немир уснули.

МОЛИТВА

Зароним у светлост благодатну
звонким дисањем душе. Бдење
кроз етеричну мелодију све мира
стишава у склопљеним длановима
немире. Боже, страшни и дивни!

У сабраности срца и ума
суза изрони у тиховању.

О ПЕСНИКИЊИ

Кристина Павловић Рајић

Рођена је 30. јануара 1976. године у Београду. Професор је српског језика и књижевности. Звање је стекла на *Филолошком факултету* Универзитета у Београду.

Велики догађај отвара извориште поезије, после кога се тражи оно чега нема. У тим понирањима много је претходника, узора: Настасијевић, Црњански, Дис... Поезију пише још од школских дана. Професура као строги судија уме и да спута и можда је један од разлога што први пут тек сада објављује своје стихове.

Живи и ради у Београду.

Петар Лубарда – *Цвијеће у вази*

НЕЗНАНОМ ЈУНАКУ | ДИЈАНА ТОШИЋ

Не тужим што ми се са поља равна вратити нећеш, већ што ти очи последњи пут нећу склопити. Можда ти ни главу не бих нашла, одсечену кривом османском сабљом. Не плачем што удовица постах, а ни венчанице не обукох, већ што ће ти над кровом куће јато црних гавранова летети, што ћеш лозу прекинути. Ридам што наследника не остави да ти главу освети. Косу чупам што ти гроба нећу знати, нити имати где крстачу забости. Није мени што ти историја име неће памтити, већ што ћеш ову светињу, са Христовом крвљу и телом причешћен, узалуд да браниш. Пашћеш на Видовдан, уздигнуте главе, поносан и пркосан као прави Србин. Пепелом се посипам испраћајући те у смрт неминовну. Ни лета, ни јесени видети нећеш. Одлазиш ми, а знаш да ми се вратити нећеш. Мајка ти већ црнину обукла, а мени припремила.

Са осталим јунацима, уздигнуте главе, праћен тек скованом химном у бој ми крећеш. Знам, идете образ да браните, јер о њему се не преговара. Као жртву себе дајете небесима, за нека будућа колена и још веће царство. Ваше главе на боље место данас иду.

Прве ударце метала о метал пронесе вихор до наших зидина. Дрхте нејака женска тела, сузне очи бришемо. Руке не слушају, па се само у молитву склапају да вас не муче, нека бар достојанствено погинете. Мешају се наше и заставе тих ала, више не знамо ко је кога посекао. Гавранови беже па нам глас доносе. Падосе обе владарске главе. Да ли да тумачимо то као пораз или као победу?

Пролисте крв и главе дадосте своје, у нади да ће боље дане Србија да види. Не дадосте оно што је наше, што зелене змије хтедоше одузети, а дадосте им и више од тога. Велика је светиња имала да се брани, а шта ће нам од ње остати?

Судбина се Лазареве Србије навалила на нејака плећа Оливерина. Најмлађу од свих, а у њеним рукама нам леже животи. Убивши Јакуба, наоштрио је Бајазит зубе на ово нејачи што нам остало. На младога деспота, и уцвиљене жене. И није ми што нас као стоку гледају, децу отимају, жене злостављају, него што ми манастире и цркве отеше. Што ми на Бога навалише и фреске свете огулише. Није ми и што нам зидине града присвојише, но што ми речи потурчише и забранише да се дичим својим крстом. И народну ми ношњу забранише, обукоше у димије и шалваре, и себе за господаре мени одредише.

Хоћеш ли се, Оливера, и ти на то привићи, народ заборавити и отаџбину Отровници дати? Како ћеш се са убицом носити, или ћеш родити синове да наставе очева освајања? Да ли ћеш и брата њему у руке предати, мајку заборавити, или ћеш се женском лукавошћу из тога извући? Вазали постасмо, а где ће нам достојанство и образ? Где нам је царевина коју Душан муком стече? Кнежевина коју Лазар хтеде да брани до последњег даха? Шта ћемо оставити генерацијама будућим? Да уче из пораза или из вазалства?

О СПИСАТЕЉИЦИ

Дијана Тошић

Рођена је 16. јула 1991. године у Београду. Завршила је гимназију у Чачку, где је примећен њен рад у драмској секцији. Од малих ногу учествовала је на бројним такмичењима у рецитовану поезије и лепог говора. Љубав према књижевности навела ју је да дипломира на *Филолошко-уметничком факултету* у Крагујевцу, на катедри за Српски језик и књижевност.

Пише прозу, а своје књижевне узоре проналази у Достојевском, Андрићу, Селимовићу, грчкој и египатској митологији. Плесне сандале заменила је мастилом и пером.

ГЛОСЕ | ИВАН ГАЋИНА

СМИРАЈИ СРЦА

*И ништа нам срца неће ганут,
душе бит ће смирене посвема –
тко изгори, тај не може планут,
тко љубљаше, тај љубави нема.¹¹*

(Сергеј Александрович Јесењин)

*Љепоту твоју вечерас ћутим,
шапатом звијезда дан ће сванут,
конач љубави горчином слутим
и ништа нам срца неће ганут.*

*Све што бијаше брзо ће стати,
слика твоја остат ће нијема,
срце због срца тада нек пати,
душе бит ће смирене посвема.*

*Смираји срца због судбе касне,
уз задњи гријех сузе ће канут,
пожар страсти након буре гасне,
тко изгори, тај не може планут.*

*Попут мрака љубав је слијепа,
лик твој међу мислима дријема,
претешка бол срце ми цијепа,
тко љубљаше, тај љубави нема.*

¹¹ Сергеј Александрович Јесењин: *Ти не волиш и не жалши мене* (девета строфа)

У ПОНОРУ СТРАСТИ

*И опет ми душа све о теби сања,
И кида се срце и за тобом гине,
А невјера твоја далеко се склања,
Као тавни облак кад са неба мине.¹²*
(Алекса Шантић)

Навиру слике пред очима бјегунца,
ко зенитна сјена нада је све мања,
уплакано лице грију зраке сунца
и опет ми душа све о теби сања.

Прошлост се враћа кроз жуборе ријеке,
романтична пјесма у разбору сине,
праскозорје буди мистерије неке
и кида се срце и за тобом гине.

Док маштам о нама љубав ме преплави,
чежња си и муза опијеног стања,
та љепота њежна мрачну тугу смлави,
а невјера твоја далеко се склања.

Због тебе се топим у понору страсти,
уз задњу жељу реалност се расплине,
у сновиљу тону забрањене сласти
као тавни облак кад са неба мине.

¹² Алекса Шантић: *И опет ми душа све о теби сања* (прва строфа)

НА ГРАНИЦИ СНОВА

*А ти не постојиш нит си постојала;
Рођена у мојој тишини и чами,
На сунцу мог срца ти си само сјала:
Јер све што љубимо створили смо сами.¹³
(Јован Дучић)*

Из немирних мисли повјетарац буди,
женствена љепота душу загријала,
као некад давно срце опет жуди,
а ти не постојиш нит си постојала.

На граници снова дотичеш врхунце,
увелом цвијећу враћаш сјај у тами,
кроз угасли живот жежеш као сунце
рођена у мојој тишини и чами.

У царству наде потиснула си тугу,
расцвјетаној дуги одсјај разиграла,
вилинским гласом запјевала у лугу,
на сунцу мог срца ти си само сјала.

Посудила си боје небеском своду,
зачарала нијансе пољској циклами,
задржала птице да на југ не оду,
јер све што љубимо створили смо сами.

¹³ Јован Дучић: *Песма жени* (пета строфа)

ОДСЈЕЧЦИ ЖИВОТА

*Потајна слабост и жудња ка срећи,
скривене мисли у боји љубави,
њен поглед некад све што знаде рећи,
још једном само да је да се јави.¹⁴*
(Владислав Петковић Дис)

У доби касној када сунце зађе
тужни ће поток у сузама тећи,
све грешке живота разносе лађе,
потајна слабост и жудња ка срећи.

Сјећања болна стару љубав врате,
душа се опире суровој јави,
пјесма се точи у минуле сате,
скривене мисли у боји љубави.

Љепоте дах због љубави продише,
крвави мјесец у сутон је већи,
животне одсјечке умјетник пише,
њен поглед некад све што знаде рећи.

Можда опет срце снажно закуца
кад животне боли киша удави,
поноћни лахор на врата покуца,
још једном само да је да се јави.

14 Владислав Петковић Дис: *Утопљене душе* (друга строфа)

МРАЧНИ ДВОРАЦ

*И нирвана имала је тада
Поглед који нема људско око:
Без облика, без среће, без јада,
Поглед мртав и празан дубоко.¹⁵
(Владислав Петковић Дис)*

Вјековни дворац заклања шума,
језа из душе акорде склада.
Немирне снове дубоког ума
и нирвана имала је тада.

Шумове свијести прати јека,
студене мисли лете високо,
мрачна дама у зениту чека
поглед који нема људско око.

Тражећи љубав на кривој стази
с црног коња краљевић пада,
сухо цвијеће носи у вази
без облика, без среће, без јада.

Утваре харају мрклом ноћи,
вјетри шибају душе жестоко,
сјенке траже заклон у самоћи,
поглед мртав и празан дубоко.

¹⁵ Владислав Петковић Дис: *Нирвана* (седма строфа)

О ПЕСНИКУ

Иван Гађина

Рођен је 15. априла 1981. године у Задру, Република Хрватска. Високу стручну спрему и академски назив магистра инжењера рачунарства стекао је након завршених студија на Свеучилишту у Дубровнику 2010. године. Има искуства у раду као средњошколски наставник математике, физике, информатике и рачунарства.

Пише поезију и хаику поезију, кратке приче, афоризме и рецензије књижевних дела, те се повремено бави дигиталним фотографисањем. Своје прве песничке риме почео је стварати још у основној школи, али се озбиљнијим писањем бави од 2000. године када је био бруцош на факултету.

Добитник је двадесетак међународних награда за поезију и кратке приче у Хрватској, Србији те Босни и Херцеговини.

Превођен је на енглески, словенски, италијански, бугарски, румунски, арапски, филипински (Тагалог и Цебуано), вијетнамски, угандски (лунуоро или рунуоро) и индонезијски језик (Бахаса Индонесија и Батак Тоба) те чакавско и кајкавско нарјечје хрватскога језика.

Члан је неколико удружења и друштава: *Матица хрватска* (од 2010), *Хрватско књижевно друштво* (огранак Задар, од 2014), *КЛД Решетари* (од 2015), *Удружење српских књижевника у отаџбини и расејању – УСКОР* (од 2015), *Савез књижевника у отаџбини и расејању – СКОР* (од 2016), *Друштво др Саша Божовић* Београд (од 2016).

Издао је једну песничку збирку *Тебе тражи моја рима* (2014). Своје радове је такође објављивао у часописима и зборницима (радови су му објављени у више од 120 зборника).

У ТРАГАЊУ ЗА ЛЕПОТОМ | СВЕТЛАНА МИТИЋ

*Епизодни лик из романа Омер – паша Латас
Иве Андрића*

И у овом, недовршеном делу Иве Андрића, наилазимо на праву галерију ликова – портрета. Сваки лик је дат кроз конкретне ситуације које писац вешто користи како би приказао понекад и халуцинантно стање њихове свести. Има у њима нешто што нагриза, а што је изазвано неким тренутком из прошлости. То трагично осећање неке личности вуку кроз цео живот, тајно, можда на тренутак блесне из очију. Друге, у кулминативним моментима, згуснутој атмосфери акције, не могу да спрече њихово нагло избијање. А неконтролисани нагон, неизбежно води у лудило или пропаст.

Са таквом личношћу сусрећемо се још у првом поглављу романа *Омер-паша Латас* под називом *Долазак*. То је лик чија судбина, једном сазнана, оставља тежак утисак нечега трагичног што несумњиво постоји, а што је у исти мах и неопипљиво.

Осман је некада био здрав младић, мада превише стидљив – као да је већ тада потајно у њему клијала болест која ће се, као последица једног случајног сусрета, отровно и застрашујуће развити. У емотивним, тананим душама које стоструко реагују на све видове живота, и најмањи догађај може изазвати шок, психолошко оптерећење од којег се тешко или никад не опорављају. Тако је било и са Османом.

Приликом једног путовања, у неком засеоку крај Вишеграда, угледао је крај чесме девојку која је податно хладила зажарене образе леденим капима воде. На њеном лицу је био осмејак *тако необичан и танак...* Имамо тренутак заустављен у времену, када је све око Османа престало да постоји, видео је само њене усне *и оне чудесно срезане, биле*

расклопљене и савијале су се око белих зуба и подрхтавале у лаком, једва приметном грчу, као од помисли на полузрело воће. Велика, сјајна лепота која сама себе не зна.

После тог сусрета, вративши се кући, Осман је наставио с ранијим начином живота. Али, *једном виђени осмејак горео је у њему, и само у њему, упоредо са свешћу.* Временом, запао је у неко хипнотичко стање, обављао је све послове уз присуство тог чудног пијанства, свуда га је пратила љупкост девојчиног осмеха, стварајући у њему сигурност нечијег присуства. Опседнут том лепотом, младић је заборавио да је то била стварност, ни помислио није да ту девојку може наћи и запросити је. Њему је била довољна та етеричност осмеха задржана у свести.

А онда је дошло до слома. Сав тај надстварни свет срушен је у једном замаху, онога дана када је Осман, да би задовољио упорност мајке, дао пристанак за женидбу. Исте вечери, када се враћао кући, Осман је осетио да му нешто недостаје. Осмејак! Није га било више. Прекопавао је у себи не би ли опет осетио ваздушасто блаженство његовог присуства. Међутим, нема га, а добро се сећа да је постојао, да га негде има... *И чини му се да би, кад би отишао до оног угла осмејак плануо поново.* Тако је почела она његова бесомучна, свакодневна јурњава улицама, која се редовно завршавала истим осећањем да је нешто изгубљено. У његовој свести остало је само сећање на изгубљену присутност неке лепоте. Настављао би да је тражи. *А кад једном крене онда већ после првих корака заборавља и себе и свет и не може више да се заустави. Ето, ту одмах, у суседној улици, чека га лице лепоте и њен осмејак... Још један угао, још један. Не, тај није. Али идући, можда.*

Поред рецимо Алије Ђерђелеза, и Осман је један од оних Андрићевих ликова поражених лепотом жене, недокучивошћу њених покрета и оног флуида, лаког и изазовног, што лебди око ње. Ту нема повратка у заборав. То је оно што уђе у крв, у свест, бије у дамарима. Лепота осмеха,

лепота руку, лепота косе, лепота покрета... живо је у сећању, ако се изгуби, тражи се. Увек и свуда. Такве природе као Осман не могу, нити покушавају да се отму од тог сна о лепоти. Ако га изгубе, очајнички га траже јер, без њега нема ни смисла живота. Зато у Осману *већ сви одавно виде лудака, који по десет пута дневно протрчи свима улицама, загледајући свако ћоше, а затим се, не говорећи ником ништа, враћа кући и пада лицем на земљу, и плаче...*

О СПИСАТЕЉИЦИ

Светлана Митић

Рођена је 20. јуна 1955. године у Београду. Због посла родитеља одрасла је на Косову и Метохији, у Призрену. Након завршетка гимназије у том граду, као дете просветних радника и велики љубитељ књижевности, опредељује се за рад у просвети, те је 1978. године дипломирала на *Филозофском факултету* у Приштини, одсек *Југословенска књижевност и српски језик*. Као просветни радник радила је у Косовској Митровици и Борчи. Од 2012. године је у пензији.

Још као студент почела је да пише песме, есеје и друге краће форме. Из љубави према најмлађима кренула је да пише приче за децу 2014. године.

ИЗ ИСТОРИЈЕ СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

СКЕРЛИЋ И БОЈИЋ | СТАНИСЛАВ ВИНАВЕР

Византија је за **Бојића** била нешто слично староме блеску који се опомиње у народним песмама нашим. Народне песме наводе блесак старог царства као доказ нашега права на будућност, као доказ да смо и ми нешто имали и створили. Ту се није мислило улазити у суштину блеска, у анализу зракова, него је блесак из прошлости узиман само као доказно средство. Тако су у духу народне поезије и ширећи њене потајне аргументе, радили и други наши песници. Они су увек хтели да докажу да ми нешто вредимо већ и по томе што смо некада толико вредели и некада били тако моћни и тако блистави. **Дучић** је у овоме стилу измишљао своје царске фантазије.

Оне нису ниуколико потекле из духа онога времена, или из критичког или интиутивног погледа данашњице на та времена. **Дучић** је замишљао једну прошлост којом би се могао похвалити пред странцима, па и пред рођеним својим народом. То није била аутентична прошлост него једна рекламна прошлост.

Тако је **Дучић** измислио да је главна брига царице на двору цара Душана била да примети једну бору бриге у погледу Силнога цара.

Тако је **Дучић** компоновао читав низ мотива из којих се види сјај, блесак па ако хоћете и то да смо ми били много отменији него други. Ако је реч о некој старој цркви онда, човечански говорећи, ни један од тих песника није ни помислио да се у тој цркви побожно помоли Богу као што су то радили претци, нити да се бар у тихом надахнућу пренесе у старо доба и његове грчеве и поносе, него је сваки тај песник готово американски хтео само да утврди шта та црква вреди, (ако не у новцу а оно у поносу) има ли она у историји

уметности своју нарочиту цену, и може ли да нам послужи као *tutp de gloar*.

Такву декоративну рекламну, у неколико и потребну нашу Византију замислио је и **Бојић**. Он је на тај пут дошао сасвим природно: то је пут сиротиње раје, то је пут убогих сиромаша који увек морају да траже себи оправдања и потстрека. Песник моћније линије, него **Бојић** и **Дучић**, песник исполинског замаха — **Ђура Јакшић**, није тражио оправдања нама него је нас поставио као потпуно оправдане, као битне, као почетак и основу, — а захтевао је да се други оправдају зашто су такви, зашто су нас оставили, зашто нас нису помогли, и зашто нас већ не помажу. Он не да се није правдао, он је оптуживао. Он је Европи казао да је стара лутка и пропала проститутка. Међутим, **Бојић** и други, казали су Европи, пишући песме или путујући са европским државницима: видите у прошлости ми смо били необично отмени, готово тако исто отмени као и ви, опростите нам што сада нисмо довољно префињени, али то ће доћи. И **Дучић** је тражио чак и саменску префињеност и то не ону византијску већ ону салона и будоара Деветнаестог века, — у српској Византији. Још, још увек морам да нагласим, да ипак и **Дучић** и **Бојић** у томе остају на линији свога рођенога народа, који се стара да се оправда и осветла образ пред народима цивилизованим, и пред самим собом. Песник највишега стила не правда се, не подвргава се суду, него позива друге на суд и правдање. Такав је био **Јакшић**. Такав донекле био је и **Његош**. У „Горском вијенцу“ његова осуда венецијанске дегенерисаности има и лице и наличје, он подједнако разуме патријархално гађење, али тајно осећа да и култура рафинованости има своја несумњива права. Ова двојственост показује код Његоша велики песнички напор. Она ипак није на сувереној висини **Јакшића** или уопште некога песника који би умео на двојствености да се вине до врха апсолутне јединствености обухвата.

Једна слатка лаж лежала је не само у **Бојићевом** покушају правдајуће Византије. Та лаж много више била је код **Скерлића**, који је ову Византију одобравао. Лаж сахарина. Јер народ, најзад, у својој борби за опстанак има права на велика сретства до којих долази наивном интуицијом. Интелектуалци пак, ако нису наивни, немају права да се наивности играју. А **Скерлић** није био наиван. Он је презирао све црквено, једним благодејанским рационализмом позитивистичке паланке и апотекара Омеа. Он је са осмејком гледао обреде и чак кад је мислио на религију осећао се виши и лепши, што није у њеном дохвату. А када је већ имао тај позитивизам онда је требало да покуша и прошлост да прожме неким напором сагласности и сазвучности. Место тога, из разлога целисходности он је допуштао религију и блесак у прошлости као корисне за понос садашњости. И то их је допуштао без свакога проникнућа. Он је могао да и у тадашњој религији потражи старе вечне проблеме и садашње проблеме, који су се само према добу и према поднебљу морали да преоблаче у разне обредне и религијске битности. **Скерлић** је некритички и утилитаристички примао рекламну Византију и за њу потстицао **Бојића**.

Када сам у одступању кроз Арбанију, као водник са тридесет гладних војника на некој чуци срео **Бојића**, тешко болесна у цивилу као писара Министарства полиције, опет смо разговарали читава три сата, што смо били заједно, о Византији и о проблему њенога уобличавања кроз наше ремек дело. Тада је **Бојић** био већ нешто под утицајем свога министра, необично умнога **Љубе Јовановића**, који је такође био позитивиста оне радикалске врсте, као и **Скерлић** али је кроз историју стално и истрајно тражио слична и утврђена искуства и аналогije. **Љуба Јовановић** није веровао у апсолутни почетак. И тако је **Љуба Јовановић** не само Византији него и у свакој другој историји тражио проблеме владања, технику спречавања буне, технику управе, кроз

форме које то не исказујују у први мах. **Љуба Јовановић** није тражио у локалним стварима локални проблем него је кроз целу историју наилазио само на иста начела о техници врховне управе и свих управа малих и средњих, и нарочито заштитних органа. Тако је **Љуба Јовановић** видео у Византији кроз све њене трзавице и покличе ипак само низ начина да се до власти дође или власт одржи. Та Византија како ју је тада **Бојић** видео преко **Љубе Јовановића**, била би једно вечно поприште властољубља дато само у формама за нас мање приступачне али ипак одгонетљивим.

И ту није било песничкога смисла и песничке истине, мислим врховне и пречишћене истине, али је било читав мравињак убода за потстицај на тражење аналогичности међу којима су могле бити и песничке. Власт не истима — чак ни песничка: то беше нови кључ **Бојићев** за испит савести. Али у првом штуром периоду то не беху чак ни аналогичности него се просто, рекосмо, тражило оправдање, износила хвала, на основу извесних облика верских и других који су у садашњости сматрани као ништавни мрачни. Ту је била антиномија и слом **Скерлића**. Он није никада смео да иде до краја противу једне фикције када је ова била корисна. Он је уништавао фикције — које нису сметале. Друкчије је радио **Новаковић** и **Руварац** и цела школа честите и узбуђене али трагичне српске интелигенције. **Скерлић** није био трагичан. **Новаковић** је уништавао чак и корисне фикције, чак и такве где се није знало смеју ли се уопште и додиривати. Зато има у **Новаковићу** и свима интелектуалцима србијанским те врсте нешто болно и трагично и нешто за ова времена плодно.

На оној чуци у Арбанији разговарасмо још **Бојић** и ја каква ће бити поезија идућих дана. **Бојић** је видео рођење Нове Епопеје. Ја сам видео пригушеност и мистику. Ја сам тада такве стихове и носио у себи.

Не пригушеност ропску, него пригушеност интимну, као покушај да се нађе ново дејствовање душевно, далеко од

музике громава, која је премало богата и претерано једнолика. **Бојићеву** идеју о Епопеји прихватио је и **Бранко Лазаревић** који је једно време на Крфу био литерарни арбитар. Вечито моје истицање мистике њима се и тада чинило само индивидуална ћуд и настраност. Па ипак и кад су на Епопеју помишљали, увек је њима пред очима само лебдело једно *оправдање помоћу славе*. Наши коректни славословци као на пример г. **Миодраг Ибровац** у Паризу и други наши тужбари и хвалбеници по великим центрима, нису тражили и нису очекивали истинскога песника него су са нестрпљењем и помпом пропагаторском жудњом ишчекивали вербализам и помпу са којом би изашли не пред Милоша него пред монденску Европу. Они су хтели нешто као декорације Данунција, који нас је искитио, као страшила свима ћинђувама лажне патетике. Они нису хтели истински доживљај тог херојског војника, тог замишљеног интелектуалца, тог духовног лутајућег полу-интелигента, који се сви покушавају да снађу у једној новој и ближеј истини. Њима је требало славе и блеска за извоз и они нису били свесни тога да смо ми имали праве славе, за хиљаду година и за сто хиљада година, као радиума, који заиста сам по себи зрачи, и да нам не треба мешане славе и у другим областима, кад је већ имамо у чистоме виду. Њима је требало легиране, прерађене литерарне славе за извоз и доказ. Наша је слава сама по себи била јасна и она ће блистати вечито, а да се не јави потреба ни једне литерарне речи, ни једног литерарног папирног венца око њеног пламена. И изгорео би тај венац. И може се што више замислити једна поезија која срамежљиво о тој слави не би као ни говорила, али би њом била прожимана и опијена, и чак уплашена, и баш зато што би се стидела те реторике (ради се о светом пијанству), кроз њу би се осетило оно о чему она не говори и чега је бесконачно пуна. Тако сам ја са своје стране очекивао једну поезију која о најважнијим стварима не би говорила и из које би се те најважније ствари осетиле као море, ноћу чије се границе не

виде, а чији шум чујемо. Ноћу: све остало туђе ма како светло да је ноћ за наше славе златни звук.

На Крфу се јавио у пуној слави и **Филиповић** чије су апотеозе ипак у суштини скромне и самим тим дирљиве. Његово оправдање не само да је легендарно, оно је меланхолично и оно се ипак боји да велике ствари назове великим именом. И ту је пијанство стидљиво једно.

Пијанство је, иначе, тако често од стида да не избаналишемо велике речи изговарајући неразговорно у трезном стању. Као да се, велике, смеју самодраћем наговештавати. Та стидљивост необично је србијанска и присно је патријархална. И нису то ни разметљиве бекрије славе. Пијанство ћутеће. Још више њиме је био прожет **Милосав Јелић** у „Србијанском Венцу“ који је несумњиво ремек дело. Истина и ту је једно оправдање — намењено не толико другима и иностранству за извоз колико нама самима, једно оправдање, ипак дидактично. Ко то не зна да већи песник не тражи оправдање, већ по својој необузданом нагону ствараоца и творца, аутократе и насилника он полази, мислим, од тога да његов свет, како га види и како га осећа и како га хоће има више начелног и исконског но сваки други свет. Према томе **Шекспиру** не пада ни на памет да се извињава што тај свет није друкчији. Велики песник намеће се а не правда се и не извињава се. **Јелић** се за наше херојство и његове форме, а највише пак зато што га једнако спомињемо и проливамо и сматрамо да га од заборава отргнути морамо, извињује и правда и каже: „Ипак је то лепо било“. Или да говоримо са народном песмом: Све је свето и честито било и миломе Богу приступачно.

У време пред рат, у време својих византијских намена **Бојић** је читао **Дила**. Исто као што је скупљао податке из **Вуковог** Рјечника, реч по реч да створи звучни мозаик исто је тако тражио од сувопарнога и кориснога **Дила**, податке за мозаик догађаја. Он је био обузет идејом да пошто нам треба Византија, онда се треба што боље потковати и

поткожити тачним, корисним и употребљивим подацима. Ја мислим да је све то код њега било без икакве љубави за Византију. Он се осећао као велики песник који хоће да буде велики као човек на кога су упрте очи нације и који наде у њега положене мора да оправда. Он је мислио да народ од великога песника извесне ствари тражи и ко хоће да буде велики песник мора народне захтеве да оправда рецимо као народни посланик. Али то код **Бојића** није било трагично, није било двојства, није **Бојић** једно мислио а да се друго од њега очекивало. Него је **Бојић** решен да буде велики песник питао искрено, честито и истрајно: Шта се тражи од великога песника. И када је мислио да је одговор добио, он се управљао према одговору. И други песници код нас врло често били су идеално решени да раде оно што се од њих као од песника тражи. У прво време од њих се тражило да пишу патриотске песме.

У ствари тако ми је причала једна наша прастара глумица у старо доба то се и звало песма или декламација. Није се ни могло замислити нешто друго. **Војислав Илић** истакао је са великом снагом да песник сам себи може да одређује циљеве и задатке.

Дис је бежао од циљева датих са ужасом, али и грижом савести. **Скерлић** је то сматрао за беспуће. Он је песнику поставио као општи задатак да егзалтује живот, а као посебни задатак да способствује здрављу нације као елитнији пак и најпосебнији задатак да чак и у прошлости нађе лепих и zgodних ствари које би нацији дале здравога потстрека...

Наша нова поезија после рата покушала је да нађе не само нове песничке задатке, него уопште, најпре себе.

*Есеј је објављен у листу **Правда** од 20. априла 1935. године у рубрици **Књиге и писци**, а **Суштина поетике** га преноси у целости и аутентично.*

Извор (линк)

ПАШЧАД | ДУШАН ЂОРЂЕВИЋ

Магла се полако дизала и спуштала према раковачким биволешким пољима. Јутарњу тишину тог михољског јутра, 1915. године, реметио је оштар звон бугарских војничких цокула о калдрму, у центру вароши. Доносио је nelaгоду и притајени страх полусањивим житељима.

Читав бугарски вод стајао је испред капије газда Сретка, познатог трговца. Газда Сретко беше наочит, висок, широких рамена, увек у уредном чоханом оделу, са златним џепним сатом у који је с времена на време поглеђивао. Дању је мукотрпно радио и зарађивао, ноћу је пребројавао непријатеље. Официр са шапком, омален и здепаст са рукама испруженим испод колена и чекињастом косом која као да му је ницала изнад већа из уског испупченог чела, свом снагом лупао је месинганом корицом сабље о дрвена врата порте. Среткова куражна жена Грозда насетила је велико невреме у души. Сунце које се пробијало није осећала у свом дворишту. Само језу, хладноћу у жилама, у свакој пори на кожи. Дошли су по њиховог Борка, дику и поноса читаве фамилије. А, тек што се вратио из рата, где је на Колубари рањен у руку и демобилисан као неупотребљив. Прибрала се с муком и одсечним покретом руку отворила капију. Као пацови, распомаљени бугарски војници јурнули су у кућу, извукли из кревета сањивог Борка, везали му руке и повели га, близу, у центру, где се окупљала светина јер је бугарски добошар најављивао двадесет пет ударца по голом туру оном који не дође. Сунце је већ напрасно изашло и почело да бије несносно у потиљак. Зној се код присутних цедио низ леђа и сврбео на петама стопала. Тукли су га волујском жилом, све док обливен крвљу, модар у телу, није онесвешћен пао на земљу. Из устију се цедила бледо сива слуз, кркљао је као да га дави кнедла усирене зле судбине. Отишли су, говорећи да ће се вратити ако преживи. Мајка, уплахирана, живих покрета, са

укућанима, на једвите јаде одвукла га је до кревета. Крстећи се, поред упаљеног кандила, увила га је у овчије коже, како би извукла утепотине, спасила срце које је претило да јој препукне.

Злотвори га нису оставили на миру, чим су видели угашена светла ноћу дошли су у најављену посету. Извукли га у подне из куће и тако обмотаног у кожама натерали да игра бугарску поскочицу уз звуке зурли. Од сигурне смрти спасила га је мајка која је дубоко забрађена севала комитским очима, чијих су се громава, као да је било јуче, присећали бугарски злотвори. Извукла је сина из чељусту циничног, сиктаво попљуваног смеха, повела га кући не осврћући се и с последњом надом однела у бугарско начелство венчани лист који је заведен у Врању.

— Гледајте, бре, мене и Сретка венчао је бугарски владика. Зар смо, ми, неки Срби? — викала је, уносећи им се у лице.

Бугари су тада, већајући читав сат, уз оштру комовицу, решили да Борку поштеде живот. Потпис бугарског митрополита Кирила на документу је пресудио, а и ракија која је прозборила да заведених Бугара има и у Бујановцу. Она се са Сретком венчала крајем седамдесетих година 19. века у Саборној цркви у Врању, када су на служби били бугарски егзархијски попови.

— Боље, Сретко, да смо остали у Врању, био си познат колар, обичан народ те је ценио, молио бога за њих и нас! — шапутала је, умивајући сузама молитве, испред упаљеног кандила које је догоревало.

— Није боље, није! Зар је моја жеља била да напустим кревет у ком сам се родио, двориште у коме сам први корак направио, своју Србију слободију коју сам досањао и дођем овде у лојани Бујановац, у Турску? Шта ће нам киче на кантару? Зашто смо се ослободили, од кога, зар да меримо које су крвопије теже, наше или турске? — одговарао је љутито.

— Можда је могло другачије, продасмо кућу, продасмо њиве, коларску радионицу и радњу, све?! Бојим се да смо продали жар огњишта који нам оставише преци — сасипала је.

— Није било живота у Врању за нас! Бог и људи су нам сведоци. Она смрдљива „пашићевска“ пашчад, што се поистоветила са државом, узела тапију на српство, прогласила ме за острвеног демократу, запалила ми је највећу њиву са најбољим дуваном која је доносила градњу још једне велике радионице. Морао сам да бежим, запаљена њива је била упозорење, следећа је била одсечена глава у доњоврањском кукурузишту — гутао је речи од срцбе пљујући сукрвицу и не би ли се повратио.

— Знам шта нам је Бог уделио у Врању, али не знам шта ће у Бујановцу? Високо је горе, а као да га осећам на стопалима. Боже, има ли изрицања пресуде пре извршења дела? Реци, да нам лакне у души, а потом у гробу — уздахнула је љубећи ситним птичјим пољупцима икону Богородице.

Преживели су исусовске муке у Првом рату, заклали су петла, пустили да крв попрска источни темељ куће и уз пољупце наздравили: Нека Бог благослови нови почетак! Амин!

О ПИСЦУ

Душан Ђорђевић

Рођен је 1955. године у Врању. Ради као новинар.

Објавио је десетак књига: четири романа, четири збирке афоризама и неколико књига новинарских прича и драма.

Заступљен у више антологија афоризама (светским, балканским и српским), као и у више антологија прича. Награђиван је за афоризме и приче. Превођен на енглески, немачки и македонски језик.

Живи и ствара у Врању.

ПОЕТСКИ ВРЕМЕПЛОВ

Приредила: Јелена Глишић

Јован Дучић

умро 7. априла 1943. године

ОЧИ

Бесконачне твоје очи, млада жено,
Две дуге вечери у пустињи мора;
Две суморне бајке што узнемирено
Имају шум слутње у гранама бора,

Две мирне галије с црним заставама;
Две жене у црном, на молитви неме;
Две поноћне реке кроз краје од кама;
Два гласника бола који кроз ноћ стреме.

Очи моје жене, мрачни тријумф плоти,
Које вечном тугом опијене беху,
Свој су простор нашле у њеној чистоти,
А свој чар небески у њеном греху.

Од суза просутих у велика бдења,
Те бескрајне очи сијају се с тога,
Далеким и чудним сјајем усхићења,
Као неке очи што видеше Бога.

Чувају на својој бесконачној мрежи
Све тамне екстазе снова које сања,
Очи непрегледне, на чијем дну лежи
Велика и мрачна слабост очајања.

Бранислав Петровић
рођен 7. априла 1937. године

КУД МИНУ ЗВЕЗДА

Куд мину звезда, сигнал вечне тмине,
звезда што се рађа кад човек премине?

Простори страшни и понори сиви,
одајте тајну зашто човек живи.

Ил муња што се с лудим громом свађа,
зна зашто се човек на том свету рађа?

А већ кад је једном тако дивно рођен,
шта му би да оде, жизњи ослобођен!

На путу кроз Вечност, ко зна шта све чека,
невичног Бескрају сиротог човека.

Габријела Мистрал
рођена 7. априла 1889. године

НИСАМ САМА

Ноћ –
Напуштена је
Од планина и све до мора.
Али ја –

Она која те успављује.
Нисам сама!

Небо –
Напуштено је
Од месеца који је пао у море.
Али ја –
Она која те држи.
Нисам сама!

Свет –
Напуштен је
Људи су тужни и ти то видиш.
Али ја –
Она која те грли.
Нисам сама!

Весна Парун
рођена 10. априла 1922. године

КАСНИ СЈАЈ

Тражим те
као што нагло валови приспјели
са мрачних мора, и већ сасвим уморни
од хука ноћи, ишту увалу
засјењену модрим клисурама
починка.

Љубим те
мирно као шума вечерња
своје кошуте, и као земља
своју снагу и свој касни сјај,
забринута пред тишином воћњака
и пред полаганим одласком ружа.

Халил Џубран

умро 10. априла 1931. године

ДРЖИ ЛИ РУМЕНИЛО ЈУТРА

Држи ли руменило јутра
срце ноћи
чврсто на својим грудима?

Брине ли се море
о мртвима у својим дубинама?

Попут зоре
уздише се моја душа,
без оклопа и невезана.

Попут усковитланог мора
понире моје срце
у моје дубине,
у потонуле олупине
бродовља и влажне земље.

Не хватам се на оно
што се лепи за моје пете.

Храним се летом –
недокучиве висине.

Жак Превер

умро 11. априла 1977. године

СТАРО ВИНО

Наранџа на столу
Твоја хаљина на поду
А ти у мојој постељи
Благи поклон тренутка
Свежина ноћи
Топлота мога живота.

Брана Црнчевић

умро 14. априла 2011. године

ДАЉИНЕ

Даљине света како сте далеко!
Овде да ме нема, тамо да сам неко!

Све што је важно тамо ће се збити
сви ће тамо бити, ми нећемо бити.

Ја даљине хоћу, даљина сам гладан,
а свој живот трошим у неважном, сада.

Хтео бих далеко, најдаље, у плаво,
с овим истим срцем, с овом истом главом.

Не може се тамо јер не има вође
за којим најдаље може да се пође.

Даљине света без живота мога
како је страшно то што нема Бога.

Владимир Мајаковски

извршио је самоубиство 14. априла 1930. године

ЕВО ВАМ

Излиће се, одавде, сокаком из снова,
по човеку ваша дебљина што убија,
ја вам показах само кутију стихова
ја – јефтиних речи расипник и трошација.

Вама, мушкараче, бркови су од купуса
из непоједеног шчија што клапи.
Ви, жено, имате белила нека густа,
жмиркате ко острига кад је рак ошапи.

Сви се ви на песничко срце ко на лептира,
љутите, прљави, са и без каљача.
Гомила позверињи, препуна немира,
накострешу се стонога вашка.

А ако ја данас личим на Хуне,
нећу да мајмунишем, је л вама то прија,
Ја ћу – ево вам – да се кикоћем и да пљунем,
право вама у лице
ја – јевтиних речи, расипник и трошација.

Војислав Илић

рођен 14. априла 1862. године

ГРМ

Муњом опаљен грм на суром пропланку стоји,
Кô црн и мрачан див. И густе травице сплет
Горди му увија стас – и горски несташан лахор

Лелуја шарен цвет.

И зима дође већ, и својом студеном руком
Покида накит сав и гору обнажи сву,
Ал' многа зима још са хладним ветром ће доћи,
А он ће бити ту.

Сима Пандуровић
рођен 14. априла 1883. године

ИСТИ КРАЈ

Сваким је даном у души празније,
на жалост, – јер то је ипак жалост, драга;
лепе су ствари најпролазније;
па бар да дубоког не оставе трага!

А овако, дуг је живот искушења,
бола и зала што тиште и пеку,
сећања на прошлост, и вечита бдења,
и нада на срећу ненадну, далеку.

И дугачка је наша лудост само,
што верујемо у преокрет свега,
кад ипак добро и сигурно знамо
да је све исто: пре и после њега.

Најзад, ништа, драга, није тако скупо,
да би за њим облак тешке туге ост'о.
Све на овом свету свршава се просто,
одвише просто и очајно глупо.

Џорџ Гордон Бајрон
умро 19. априла 1824. године

ЗА Д.

Друга од кога смрт не дели
надам се, стекох с тобом само:
да још зависти није врелих
па да ни дах не раздвајамо.

Истина, и ја мир разарам,
ал у мом срцу још твој стан је;
мирном се сликом ту одмарај
све док сат срца не престане.

Кад гроб се лати и твог срца,
и праху живот наш затреба,
стављам главу на твоја прса –
нема без тебе мога неба.

Октавио Паз
умро 19. априла 1998. године

МОНОЛОГ

Под срушеним стубовима,
између ништавила и сна
круже моји будни сати,
слогови твога имена.

Твоја дуга коса риђа –
одблесак лета –
са жестином благом трепери
на плећима ноћи.

Уобичајена тама сна
што извире из руина
и прави те ни од чега.

Тешке плетенице, заборав,
влажна обала ноћи
где се шири, где удара
слепо море – месечар.

Владимир Набоков
рођен 22. априла 1899.године

ЗНАШ ЛИ ВЕРУ МОЈУ

Чујеш ли вугу – у мом срцу чилу?
Уживам у пролећном плаветнилу –
небески шећер је присут на земну тацну;
а волим и кад, с јесени, лију кише,
и кленове који лапавицу скрише.
Има и таквих залазака који те жацну
да помислиш: нема ме више!
Ако ветар волиш и сиве гранчице,
божје звезде и божје зверчице;
ако видиш у милој речи Русија
само даљину која златно сија
и њише се, пахне, као различак –
заволећу те, и више чак
него што волим раскошан тапет
шума, залазак сунца, градоносни облак
и длакаве гусенице које привлачи цвет;
допашћеш ми се, ако си као и ја,
пажљив према свакој ситници која нас на живот тера
и кажеш сунцу: хвала ти што сијаш.

Вилијам Шекспир

рођен 26. априла 1564. године

СОНЕТ 60

Као талас што жалу шљунчаном бежи,
Наши се тренуци журе ка свом крају
И сваки прошлом већ полако тежи,
А за место напред сви се отимају.

Рођење што с прва пуним светлом гори,
Гмиже ка зрелости што круни се лако
Његова се слава с кривинама бори,
Дарујући тренове уништене тако,

И време буши украсе младости
Урезује боре на челу лепоте,
И истином гута природе реткости,

И његовој коси ништа се не оте,
Али мој стих остаће да врсност слави,
Надам се, упркос руци што све млави.

Милорад Панић Суреп

умро 22. априла 1968. године

ЗАПИС

Нек каже ко шта мисли
а ја знам
на свету човек је сам,
увек сам.

Нек каже ко шта мисли,
а ја знам: ма био кам,
цвет,
или плам –
и живећеш, и цвасти, и спламсати
сам.

Па нека каже ко шта хоће,
ја знам:
ако и заволиш кога,
заволећеш га зато што си сам.

ЕНЕИНИ ДАМАРИ

Пише: Енеа Хотих

- Знам ја шта ми се спрема. Тражићу Те у сваком дану, на сваком друму, у сваком оку. Пожељећу Те сваким неизреченим стихом. А онда? Вољећу Те. /трагови времена/
- Дан испија јутро, а ја Те упијам душом.
- Откако смо Ти и ја укрстили наше снове, ни звијезде нам нису далеко!
- Мутан неки дан, а Ти ми се бистриш пред очима све више! Шта ли је па то?
- Љубав не подлијеже Марфијевим законима. Сасвим је свеједно на коју страну *падне*, увијек се дочека на Срце!
- Од (О)помињања највише волим помињање Нас у контексту Љубави!
- Прилично је депласирано да ме прошле туге јачају. Предлажем свом Животу да ме будуће радости штите Твојим загрљајем.
- Стеге? Ланци? Ма, какви, само бих у звијезде да Те окивам!

- Будити се са Тобом у срцу сваки дан, то ја Срећом зовем!
- У потрази за правом ријечју, знам да си Ти мој стих.
- Моје омиљено мјесто? Она измаглица прије сна ... кад ми се мисли додирују са Твојима.
- Скрасити се у Твом загрљају. Преееекрасно!
- Ти си Чувар Срца Првог Реда. Мој витез. /од душе златна цртица из живота/

ОД ВИНА САН

Да остављам у Теби врели траг
сажежен од звијезда и снова.
Да сам вина крчаг! Их!
Срећна бих била до небеског крова.

Да Ти се сваким гутљајем
разлијевам венама,
омамљујем Те додирима
до Нашег сутра!

Да сам Ти мирисна од грожђа зора,
да ми уснама говориш:
Тако се мора!
Истина од вина ткати
и вијековима постојати.

Да Ти поклоним себе и
наздравим овом Животу
пехаром вина препуним Тебе!

(Пема из збирке Месечева)

ПЕСНИК МАЧВАНСКЕ РАВНИЦЕ | СУРЕП

Милорад Панић Суреп

Рођен је у Глоговцу, у Мачви 27. јануара 1912. године. Пошто је одгајан и васпитаван у слободарским традицијама, своме имену је додао име свога претка Сурепа, устаника и мачванског хајдука. До краја живота ће са поносом носити ово име, које означава старог вука предводника. Дипломирао је на Филозофском факултету 1936. године и већ као познати млади песник запослио се у Редакцији *Политике*. У првим послератним годинама Суреп се и даље активно бави књижевношћу. Стога и не изненађује податак да је изабран за првог секретара *Удружења књижевника Србије*. У лето 1947. године Сурепу је поверена нова одговорна дужност – оснивање и организација *Завода за заштиту и научно проучавање споменика културе Србије*. Под његовим руководством, сачињени су први пописи наших старих градова, манастира, цркава, ризница, икона, рукописних књига и других значајних остатака наше богате културне баштине.

У јуну 1956. године постављен је за републичког министра културе и на тој дужности је провео три године. Његовим доласком на чело *Народне библиотеке Србије* активирана је ранија идеја СР Србије о изградњи нове зграде *Библиотеке* у Београду. Суреп се увек бавио поезијом. Назвали су га песником Мачве, а своју везаност за завичај он никад није порицао и о томе је знао да каже: *спрудови мачвански су нешто што је као пејзаж стално присутно у мени. И на само изазивање њихове слике осетим промену у расположењу. Врло сам срећан кад дозовем у сећање Дрину са њеним навозима, обалама, адама, шљивацима, колибама, и свим оним што је карактеристично за тај крај...*

Суреп је добитник великог броја награда и признања, међу њима и *Октобарске награде* Града Београда и *Вукове награде*. Његова најзначајнија дела су: *Ветар звижди*, песме, *Просто*, песме, *Ти долазиш*, песме, *Жито*, поема, *Ада*, поема, *Приче о сељи Миши*, песме за децу, *Светлост земаљска*, песме, *Филип Вишњић – песник буне*, монографија, *Српске народне приповетке*, антологија, *Слово о полку Игорову*, превод са староруског, *Кад су живи завидели мртвима*, летопис и друге.

Умро је 22. априла 1968. године у Београду. Уз достојан испраћај сахрањен је у *Алеји Великана* на Новом Гробљу.

БАДЊАК

Прастари боже наш, највољенији боже пагана,
спаљено жито, со и тамјан ноћас ти жртвеник кади.
У твоју славу гори ова лисната храстова грана,
ми те се одрекли нисмо ни Христа ради.

На срцу су нам још пропланци, стада и паше,
још смо ми народ прича и шума.
Залуд су векови прошли, дубину душе наше
не изменише ни сва чуда Запада великог ума.

Још молимо те уз дим свештене жртве
да пошаљеш у горосече злодуха страшнога лика,
да звонки ток потока успављује нам мртве
и да виткије расту јасика и оморика;

да чуваш наше шуме и бистре зденце и кланце,
и танконогу кошту од прождрљивости вучке.
Мада су Славјани плави стресли са себе ланце
памтимо ми још песме старинске, хајдучке.

ЗАПИС

Нек каже ко шта мисли
а ја знам
на свету човек је сам,
увек сам.

Нек каже ко шта мисли,
а ја знам: ма био кам,
цвет,
или плам —
и живећеш, и цвасти, и спламсати
сам.

Па нека каже ко шта хоће,
ја знам:
ако и заволиш кога,
заволећеш га зато што си сам.

СПЛАВОВИ НА ДРИНИ

VII
Та јака је рука у сељака.
Њеном снагом храстови стасају,
мал се јагњи, тели, ждреби, праси,
теку реке и поља класају,
лице земље мења се и краси.
Да оплоди на земљу долази
па ма куда да јој род одлази.

И том снагом, снагом земље живе,
док сплав кржи река узаврела,
ја поздрављам поплављене њиве,
пале шуме, опустела села,
и верујем у те грубе руке
да ће трошни сплав свући до луке,
да ће села, шуме, поља – да оживе.

ТВРЂАВА

Громовите си викала речи, тврђаво изнад река,
варварске, Цицеронове, старословенске,
речи отровних стрела, катапулта, и дуговласе,
старе колико и насиље, старије од мастодонта;
И викала их дуго, тако језиво дуго
као што је страх над зацењеним дететом дуг,
ко поглед главе с коца,
ко звиждук бомбе авионске над
крошњама априлским
у пролећу што је зачедило од слободе;
И небу си, срџбом узрасла, враћала муње,
потресе земљотресима
све сричућ слокове тешке мудрости нежељене,
по читав век са листом, гадино ратова светих.

А данас само брујиш, сребрна шкољко, средином
мора свиклог с вечношћу једино да разговара.
Цвеће и младеж учи се по теби миловању
док ти немаран ветар србуљу зидина
развејава...

1941

Бунтовна ме Мачва роди
и одњиха уз олује,
те вам велим: Нигде тако
не пева се о слободи,
нит о правди лепше снује.

И сад ветар што њом ватре
распирује, поља пали,
сав плод труда када сатре –

у вигњу ће челик срца
моћи само да окали.

С попаљених се огњишта
по селима завет краде:
у Мачве срп претвара,
њиве наше у бојишта,
а ратаре у громаде.

Зато крају у пожару
и ја вичем из све снаге:
вековима на твом жару
моћи ће се огрејати.

ЛЕТЊА СЛИКА

На лаким крил'ма подигла се зора,
А ведро јутро, са далеких гора,
Сишло у села.

Свеж лахор звижди кроза росне гране,
А звонка песма на четири стране
Гласе разнела.

То раздрагана селска младеж пева,
Идући на рад. Док се смех и врева,
Под зрацима губи,

Српови оштри обарају влат,
А врело сунце у подневни сат
Знојава чела љуби.

КОЛЕБАРИ

Има их свуда по Балкану,
чича зараслих у браде беле.
Сами са собом причају у дугу дану
грдећи врапце и хвалећи пчеле.
Њихов је свет и сав смисао
неки плетени тор и небо променљива ока;
ко јагње кротка им мисао
не иде даље од баште босиока.
Њихова љубав сасвим проста,
зрачећи свему радост и мир,
пред намерника – госта
износи најлепши мед и сир.
Уз лулу са жишком жари
и сатљик ракије од три лета
причаће вам сву ноћ све старе ствари
и како белим цветом шљивик цвета.
Не чудите се ако у зору рану
и старословенски проговори старац тих.
Има их свуда по Балкану,
заборавила је и смрт на њих.

СУСРЕТИ

Покаткад прође неко и спусти усне на срце
остане само обрис тих:
на равној белини снега птичјег
крила траг.

Покаткад прође неко
и трепавицама ти мине његова сен
а теби већ умро друг присан и драг.

ДА НЕ ЗАБОРАВИМО

ВОЂА | РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ

Браћо и другови, саслушао сам све говоре, па вас молим да и ви мене чујете. Сви нам договори и разговори не вреде докле год смо ми у овом неплодном крају. На овој прљуши и камену није могло рађати ни кад су биле кишне године, а камоли на овакву сушу какву ваљда нико никад није запамтио.

— Докле ћемо се ми овако састајати и напразно разговарати? Стока нам полипса без 'ране, а још мало па ће нам и деца скапавати од глади заједно с нама. Ми морамо изабрати други начин, бољи и паметнији. Ја мислим да је најбоље да ми оставимо овај неродни крај, па да се кренемо у бели свет тражити бољу и плоднију земљу, јер се овако не може живети.

Тако је говорио некад, на неком збору, изнемоглим гласом један од становника неког неплодног краја. Где је и кад је ово било, то се, мислим, не тиче ни вас, ни мене. Главно је да ви мени верујете да је ово било негде и некад у неком крају, а то је доста. Оно, додуше, некад сам држао да сам целу ову ствар ја сам однекуд измислио, али мало-помало, ослободих се те страшне заблуде, и сад тврдо верујем да је све ово што ћу сад причати било и морало бити негде и некад, и да ја то никад и ни на који начин нисам ни могао измислити.

Слушаоци, бледа, испијена лица, тупа, мутна, готово бесвесна погледа, са рукама под појасом, као да оживеше на ове мудре речи. Сваки је већ себе замишљао у каквом чаробном, рајском пределу где се мучан и трудан рад плаћа обилном жетвом.

— Тако је, тако је!... — засушташе изнемогли гласови са свију страна.

— Је ли б..л..и..з..у? — чу се развучен шапат из једног угла.

— Браћо! — отпоче опет један говорити мало јачим гласом. — Ми морамо одмах послушати овај предлог, јер овако се више не може. Радили смо и мучили смо се, па све узалуд. Одвајали смо и од уста својих те сејали, али наиђу бујице па снесу и семе и земљу са врлети, и остане го камен. Хоћемо ли ми вечно овде остати и радити од јутра до мрака па опет бити и гладни и жедни, и голи и боси?... Морамо поћи и потражити бољу, плоднију земљу, где ће нам се мучан труд награђивати богатим плодом.

— Да пођемо, одмах да пођемо, јер се овде живети не може! — зашуста шапат, и маса пође некуд, не мислећи куда.

— Станите, браћо, куда ћете? — опет ће онај први говорник. — Морамо ићи, али се тако не може. Ми морамо знати куда идемо, иначе можемо пропасти горе, место да се спасемо. Ја предлажем да изаберемо вођу, кога сви морамо слушати и који ће нас водити правим, најбољим и најпречим путем.

— Да изаберемо, одмах да изаберемо!... — чу се са свију страна.

Сад тек настаде препирка, прави хаос. Сваки говори и нико никог нити слуша, нити може чути. Затим се почеше одвајати у групице; свака шушка нешто за се, па и групице прскоше и узеше се за руке све два и два, те један другом говори и доказује, вуче један другог за рукаве и меће руку на уста. Опет се састану сви, и опет сви говоре.

— Браћо! — истаче се одједном један јачи глас и надмаши остале промукле, тупе гласове. — Ми овако не можемо ништа учинити. Сви говоримо и нико никог не слуша. Бирамо вођу! Па кога би то између нас и могли изабрати? Ко је између нас путовао да зна путове? Ми се сви добро знамо и ја први не бих се смео са својом децом поверити ниједноме овде на овом збору. Него, кажите ви мени који познаје онога путника тамо што још од јутрос седи у хладу крај пута?...

Настаде тишина, сви се окретоше непознатоме и узеше га мерити од главе до пете.

Човек онај, средњих година, мрка лица, које се готово и не види од дуге косе и браде, седи, ћути као и дотле, и некако замишљено лупка дебелим штапом по земљи.

— Јуче сам ја видео овога истог човека са једним дечком. Ухватили се за руке и иду улицом. Синоћ онај дечко отишао некуд кроза село, а овај сам остао.

— Остави, брате, те ситнице и лудорије да не губимо времена. Ко је, да је, он је путник издалека, чим га нико од нас не зна, те сигурно зна добро најпречи и најбољи пут да нас поведе. Како га ја ценим, изгледа да је врло паметан човек, јер непрестано ћути и мисли. други би се, брзоплет, већ десет пута досад умешао међу нас, или почео ма с ким разговор, а он толико времена седи сам самцит и само ћути.

— Дабогме, ћути човек и мисли нешто. То не може бити друге него је врло паметан — закључише и остали, па узеше опет загледати странца и сваки на њему и његову изгледу откри понеку сјајну особину, понеки доказ његове необично јаке памети.

Не проведе се много разговора, и сви се сагласише да би најбоље било да умоле овог путника, кога им је, како веле, сам Бог послао: да их поведе у свет да траже бољи крај и плоднију земљу, да им буде вођ, а они да га безусловно слушају и поковавају му се.

Изабраше из своје средине десеторицу који ће отићи странцу, те му изнети побуде збора и своје бедне прилике, и умолити га да се прими за вођу.

Отидоше она десеторица, поклонише се смерно пред мудрим странцем, и један од њих узе говорити о неплодном земљишту њихова краја, о сушним годинама, о бедном стању у коме се налазе, и заврши овако:

— То нас нагони да оставимо свој крај и своје куће, па да пођемо у свет тражити бољи завичај. И баш сад, када падосмо

на тако срећну мисао, као да се и Бог смилова на нас, те нам посла тебе, мудри и врли странче, да нас поведеш и спасеш беде. Ми те у име свих становника молимо да нам будеш вођа, па куд год ти, ми за тобом. Ти знаш путове, ти си свакако и рођен у срећнијем и бољем завичају. Ми ћемо те слушати и покоравати се свакој наредби твојој. Хоћеш ли, мудри странче, пристати да спасеш толике душе од пропасти, хоћеш ли нам бити вођа?

Мудри странац за све време тог дирљивог говора не подиже ни главу. Остаде до краја у истом положају како га и затекоше; оборио главу, намрштен, ћути, лупка батином по земљи и мисли. Кад се говор заврши, он, не мењајући положај, кратко и 'ладно процеди кроза зубе:

— Хоћу!

— Можемо ли дакле поћи с тобом тражити бољи крај?

— Можете! — продужи мудри странац не дижући главе.

Сад настаде одушевљење и изјаве захвалности, али на то мудрац не рече ни речи.

Саопштише збору срећан успех, додајући како тек сад виде каква велика памет лежи у том човеку.

— Није се ни макао с места, нити главе подиже бар да види ко му говори. Само ћути и мисли; на све наше говоре и захвалности свега је две речи проговорио.

— Прави мудрац!... Ретка памет!... — повикаше весело са свију страна, тврдећи како га је сам Бог као анђела с неба послао да их спасе. Сваки бејаше тврдо уверен у успех поред таквог вође, да га ништа на свету не би могло разуверити.

И тако на збору би сад утврђено да се крену још сутра зором.

Сутрадан се искупи све што имаше одважности да пође на далеки пут. Више од две стотине породица дође на уречено место, а мало их је још и остало да чувају старо огњиште.

Тужно је погледати ту масу бедног становништва које љута невоља нагони да напусти крај у коме су се родили и у

коме су гробови предака њихових. Лица њихова коштуњава, изнемогла, сунцем опаљена; патња је дугим низом мучних година остављала трага на њима и изразу дала слику беде и горког очајања. Али се у овом тренутку у њиховим очима огледаше први зраци наде, али и туге за завичајем. Понеком старцу се слила суза низ смежурано лице, уздише очајно, врти главом с пуно слутње, и радије би остао да причека још који дан, па да и он остави кости у том кршу, неголи да тражи бољи завичај; многе од жена гласно наричу и опраштају се са умрлима, којима гробове остављају; људи се отимају да се сами не би разнежили, и вичу: „Добро, хоћете ли да и даље гладујемо у овом проклетом крају и да живимо по овим уцерицама?” А и они би сами чисто хтели да цео тај проклети крај и оне бедне кућице понесу, да се може како, собом.

Граја и галама као у свакој маси. Узнемирени и људи и жене, а и деца што их мајке носе на леђима, у љуљкама, ударила у цику; узнемирила се некако чак и стока. Стоке мало и имају, али, тек, ту је понека кравица, понеко мршава, чупаво кљусе с великом главом и дебелим ногама, на кога су натоварили вазда неких поњава, торба, или по две вреће преко самара, па се сирото поводи под теретом, а опет се држи у сили, па зарже покашто; неки, опет, натоварили магаре; дечурлија вуку псе о ланцима. Ту је, дакле, разговор, вика, псовка, кукњава, плач, лавез па чак је и један магарац два-трипут њакнуо, али вођа ни речи да проговори, као да га се цела та маса и врева ништа не тиче. Прави мудрац!

Он једнако седи оборене главе, ћути и мисли, и ако тек пљуцне покаткад, то му је све. Али му је баш због таквог држања популарност нарасла тако да је сваки био у стању скочити, што кажу, за њим и у ватру и у воду. Међу многима могао се чути отприлике овакав разговор:

— Море, срећни смо те наиђосмо на оваква човека, а да смо без њега пошли, не дао бог, зло и наопако, пропали бисмо! То је памет, само ћути, речи још није проговорио! —

рећи ће један, па погледа са страхопоштовањем и поносом у вођу.

— Шта има да говори? Ко говори, тај мало што мисли. Мудар човек, разуме се, па само ћути и нешто мисли!... — додаде други, па и он са страхопоштовањем погледа вођу.

— Па, оно, није ни лако водити оволики свет! И мора да мисли кад је примио на себе толику дужност! — опет ће први.

Дође време поласку. Чекали су мало не би ли се још ко присетио да пође с њима, али, како никог не беше, није се могло даље оклевати.

— Хоћемо ли се кренути? — питају вођу.

Он устаде без речи.

Уз вођу се одмах груписаше најодважнији људи да му се нађу у несрећну случају и да га чувају да му се не би десила каква опасност.

Вођа, својски намрштен, оборене главе, коракну неколико пута, машући достојанствено штапом испред себе, а маса крете за њим и викну неколико пута: „Живео!” Вођа коракну још неколико корака и удари у плот од општинске зграде. Ту, наравно, стаде он, стаде маса. Вођ се измаче мало, и лупи два-трипут штапом по плоту.

— Шта ћемо? — питају.

Он ћути.

— Шта: шта ћемо? Обаљуј плот! То ћемо! Видиш да човек даје штапом знак шта треба радити! — викнуше они што су уз вођу.

— Ено врата, ено врата! — вичу деца и показују врата, која су остала на противној страни.

— Пссст, мир, децо!

— Будитебокснама, шта се чини! — крсте се неке жене.

— Ни речи, он зна шта треба. Обаљујмо плот!

За тили часак пуче плот као да га није ни било.

Прођоше.

Нису макли ни сто корака, а вођа западе у неки велики трњак, и застаде. С муком се ишчупа натраг и узе штапом ударати то лево, то десно. Стоје сви.

— Па шта је сад опет? — вичу они позади.

— Да се пробија трњак! — викнуше опет они уз вођа.

Ево пута иза трњака! Ево пута иза трњака! — вичу деца, па и многи људи из позадине.

— Ето пута, ето пута! — ругају се гневно они уз вођу. — А ко ли зна куд води, слепци једни? Не могу сви заповедати. Он зна куд је боље и прече! Проваљујмо трњак.

Навалише проваљивати.

— А јаој! — завапи понеко коме се забије трн у руку или га шине оструга по лицу.

— Нема, брајко, ништа без муке, ваља се и промучити, ако мислимо успети одговарају на то најодважнији.

Пробише после многих напора трњак и пођоше дале.

Ишли су неко кратко време и наиђоше на неке врљике.

Обалише и њих, па пођоше даље.

Мало су прешли тога дана, јер су још неколико мањих, сличних препона морали савлађивати, а уз мршаву храну, јер неко је понео сува хлеба и нешто мало смока уз хлеб, понеко само хлеба да бар овда-онда залаже глад, а понеки ни хлеба није имао. Дао бог још летње време, те се бар гдегде нађе која воћка.

Први дан, тако, пређоше мало, а осећаху много умора. Опасности велике не указаше се, па и несрећних случајева не беше. Наравно да се при тако великом предузећу ово мора рачунати у ситнице: једну жену ошину трн по левом оку, те је привила влажну крпу; једно дете ударила врљика преко ножице, па рамље и јауче; један старац се саплео на остругу, пао и угануо ногу, превили су му туцан црни лук, а он јуначки трпи бол и иде дале одважно за вођом, ослањајући се на штап. (Многи су, додуше, говорили да чича лаже како је угануо ногу, већ се само претвара, јер је рад да се врати натраг). Најзад, мало ко да нема трн у руци, или да није огребан по лицу.

Људи јуначки трпе, жене проклињу час кад су пошле, а деца, као деца, наравно, плачу, јер не појме како ће се богато наградити та мука и бол.

На превелику срећу и радост свију, вођи се ништа није десило. Оно, ако ћемо право, њега највише и чувају, али тек, тек — има човек и среће.

На првом конаку се помолише и захвалише Богу што су први дан срећно путовали и што им се вођи није никакво, па и најмање зло догодило. Затим ће узети реч један из оне групе најодважнијих. Преко лица му стоји масница од оструге, али се он на то не осврће: — Браћо! — поче он. — Ево смо, хвала богу, већ један дан превалили срећно. Пут није лак, али морамо савладати јуначки све препоне, кад знамо да нас овај мучни пут води срећи нашој. Нека нам Бог милостиви сачува вођу од свака зла да би нас и даље овако успешно водио!...

— Сутра ћу изгубити, ако је тако, и ово друго око!... — прогунђа љутито она жена.

— А јаој нога! — продера се чича, ослобођен том примедбом женином.

Деца већ стално кењају и плачу, и једва их мајке утишавају да би се чуле речи говорникове.

— Јест, изгубићеш друго око, — плану говорник — па нека оба изгубиш. Ништа то није да једна жена изгуби очи за овако велику ствар. То је срамота! Мислиш ли на добро и срећу своје деце? Нека половина нас пропадне за ову ствар, па ништа. Чудна ми чуда, једно око! Шта ће ти очи кад има ко за нас гледа и води нас срећи? Ваљда ћемо због твога ока и чичине ноге напустити ово племенито предузеће.

— Лаже чича! Лаже чича, претвара се само да се врати! — чуше се гласови са свију страна.

— Ко ме се, браћо, не иде, — опет ће говорник — нека се врати, а не да кука и буну друге људе. Што се мене тиче, ја ћу за овим мудрим вођом ићи док ме траје.

— Сви ћемо, сви за њим док нас траје.

Вођа је ћутао.

Људи га опет узеше загледати и шапутати:

— Само ћути и мисли!

— Мудар човек!

— Гле, какво је њему чело!

— И намрштен једнако.

— Озбиљан!

— Куражан је, види се по њему.

— Куражан, мани га: плот, врљике, трњаке, све то скрши. Само тек намрштен онако лупи штапом и не говори ништа, а ти онда гледај шта ћеш.

Тако прође први дан, а са истим успехом прође још неколико дана. Ништа од веће важности, само ситније препоне: стропоштају се у јендек, у јаругу, ударе на врзину, на остругу, на боцу, сломије по неколико њих ногу, или руку, разбије понеко главу, али се све те муке подносе. Неки су старци пропали, али су стари и били. „Помрли би да су и у кући седели, а камоли на путу!” — рекао је онај говорник, те охрабрио свет да иде даље. Неколико мање деце од године-две дана пропало је, али стегли су срце родитељи, јер тако је Бог хтео, а и жалост је мања што су деца мања: „То је мања жалост, а не дао бог да родитељи дочекају да губе децу кад приспеју за удају и женидбу. Кад је тако суђено, боље што пре, јер мање и жалости!” — тешио је опет онај говорник. Многи храмљу и гегају, неки завили мараме преко главе и хладне облоге метнули на чворуге, неки носе руку о марами: сви се подрпали и поцепали, па им висе дроњци с одела, али ипак се иде срећно даље и даље. Све би то лакше подносили, али их је и глад често мучила. Али, напред се мора.

Једног дана се деси нешто важније.

Вођа иде напред, уз њега најодважнији, мање двојица. (За њих се не зна где су. Опште је мишљење да су издали и побегли. Једном је приликом онај говорник и говорио о њиховом срамном издајству. Мало их је који држе да су пропали у путу, али ћуте и мишљење не казују да се свет не плаши). Па онда редом остали. Наједаред се указа грдно

велика и дубока каменита јаруга, прави амбис. Обала тако стрма да се није смело ни корачити напред. И одважни застадоше и погледаше вођу. Он, оборене главе, намрштен и замишљен ћути и одважно корача напред лупкајући штапом пред собом то лево, то десно, по свом познатом обичају, а то га је, како многи веле, правило још достојанственијим. Никога он не погледа, ништа не рече; на његовом лицу никакве промене, ни трага од страха. Све ближе амбису. Чак и они најхрабрији од најхрабријих дошли у лицу бледи као крпа, а нико не сме ни речи да примети паметном, оштром и одважном вођи. Још два корака па је вођа до амбиса. У смртном страху, разрогачених очију, стукнуше сви, а најодважнији таман да задрже вођу, па макар се огрешили о дисциплину, а он у том коракну једанпут, други пут и стремкнуту у јаругу.

Настаде забуна, кукњава, граја, овлада страх. Неки чак почеше бежати.

— Станите, куда сте нагли, браћо! Зар се тако држи задата реч? Ми морамо напред за овим мудрим човеком, јер он зна шта ради; није ваљда луд да себе упропасти. Напред за њим! Ово је највећа, али можда и последња опасност и препона. Ко зна да још ту, иза те јаруге, није каква дивна плодна земља коју је Бог нама наменио. Напред само, јер без жртава нема ничега! — тако изговори онај говорник и коракну два корака напред, те га нестале у јарузи. За њим они најодважнији, а за овима јурнуше сви.

Кукњава, стењање, котрљање, јечање по стрмој обали оне грдне рупчаге. Би се заклео човек да нико жив, а камоли здрав и читав, изићи не може из тог амбиса. Али тврд је човечији живот. Вођа је имао ретку срећу, те се при паду задржао, као и увек, на неком џбуну, те се није повредио, а успео је да се полако искобеља и изиђе на обалу.

Док се дотле разлегаше кукњава и лелек, или се чујаше потмуло стењање, он сеђаше непомичан. Ћути само и мисли.

Неки доле угрувани и расрђени почеше га и псовати, али се он ни на то не осврташе.

Који су се срећније скотрљали и зауставили где на џбун или дрво, почеше с муком излазити из јаруге. Неко сломио ногу, неко руку, неко разбио главу, па га крв залила по лицу. Како ко, тек нико читав сем вође. Гледају вођу мрко, попреко и стењу од бола, а он ни главе да дигне. Ћути и мисли, као сваки мудрац!

Прошло је још времена. Број путника све мањи и мањи. Сваки дан однесе по неког; неки су напуштали такав пут и враћали се натраг.

Од великог броја путника заостаде још дваестак. Сваком се очајање и сумња огледа на мршаву, изнемоглу лицу од напора и глади, али нико ништа не говори. Ћуте као и вођа, и иду. Чак и онај ватрени говорник маје очајно главом. Тежак је то пут био.

Из дана у дан се и од ових поче број смањивати, и остаде десетак друга. Лица још очајнија, а целим путем се, место разговора, чује кукање и јечање.

Сад више беху наказе него луди. Иду на штакама, обесили руке о мараме што су везане око врата. На глави сила од превоја, облога, тифтика. И ако би баш и хтели приносити нове жртве, нису могли, јер на телу готово и не беше места за нове ране и убој.

Изгубили су већ и веру и надање и они најодважнији и најчвршћи, али иду ипак даље, то јест мичу се на неки начин са тешким напорима уз кукање и стењање од бола. Па и шта би, кад се натраг не може. Зар толике жртве, па сад напустити пут?!

Сумрачило се. Гегају тако на штакама, док тек погледаше, а вође нема пред њима. Још по један корак, па сви опет у јаругу.

— А јаој, нога!... А јаој, мајко моја, рука!... А јаој! — разлеже се кукњава, а затим само кркљање, јечање и стењање. Један је потмуо глас псовао чак и дотичног вођу, па умуче.

Кад је свануло, а вођа седи онако исто као и онога дана када га изабраше за вођу. На њему се не опажа никакве промене.

Из јаруге избауља онај говорник, а за њим још двојица. Обазреше се око себе, онако нагрђени и кржави, да виде колико их је остало, али само је још њих тројица. Смртни страх и очајање испуни њихову душу. Предео непознат, брдовит, го камен, а пута нигде. Још пре два дана су прешли преко пута и оставили га. Вођа је тако водио.

Помислише на толике другове и пријатеље, на толику родбину која пропаде у том чудотворном путу, па их обузе туга јача од бола у осакаћеним удовима. Гледаху рођеним очима својим рођену пропаст.

Онај говорник приђе вођи и поче говорити изнемоглим, устрепталим гласом, пуним бола, очајања и горчине:

— Куда ћемо?

Вођа ћути.

— Куда нас водиш и где си нас довео? Ми се теби поверисмо заједно са својим породицама и пођосмо за тобом оставивши куће и гробове наших предака не бисмо ли се спасли пропасти у оном неплодном крају, а ти нас горе упропасти. Две стотине породица поведосмо за тобом, а сада преброј колико нас је још остало.

— Па зар нисте сви на броју? — процеди вођа не дижући главе.

— Како то питаш? Дигни главу, погледај, преброј колико нас остаде на овом несрећном путу! Погледај какви смо и ми што ошадосмо. Боље да нисмо ни остали него да смо овакве наказе.

— Не могу да погледам!...

— Зашто?!

— Слеп сам!

Настаде тајац.

— Јеси ли у путу вид изгубио?

— Ја сам се и родио слеп.

Она тројица оборише очајно главе.

Јесењи ветар страховито хучи планином и носи увело лишће; по брдима се повила магла, а кроз хладан, влажан ваздух шуште гавранова крила и разлеже се злослутно грактање. Сунце сакривено облацима, који се котрљају и јуре журно некуд даље, даље.

Она се тројица згледаше у смртном страху.

— Куда ћемо сад? — процеди један гробним гласом.

— Не знамо!

Београд, 1901. године

ПЕСМА | СЕНКА ВОЈИНОВИЋ

Не, то нисам био ја. То је био неко други. Не знам ко. Имао је, случајно, моје лице, покретао моје тело, изговарао речи мојим устима. Па чак ни те речи нису биле моје. Једно дете, можда, певало је у мраку да би заварало свој страх. Тако то обично бива. И настане прича, и прича о причи... А стварност се загуби негде између, ако се икад и одиграла, том неком – другом. Једино сигуран остаје страх. Он се никад не да сасвим преварити, сасвим развејати. Унапред смо осуђени на пораз у једној неравноправној борби. Али, то је сад већ нешто друго, а не оно што сам хтео да кажем...

То је одувек мој проблем. Вечите дигресије. Никад не знам у ком правцу да пођем, који пут да одаберем. Кад би могло да се крене свима одједном. Да се буде свуда и пада по свему, распрсне бурно као метеор на свечаном фону ноћног неба. Или засењује као треперава светлост предвечерја што просијава кроз крошње дрвећа. Толико је тога што би човек могао да буде, што се распламса и угаси у њему сваки божји дан. Чудо је како надживимо сваку своју смрт.

Мој покојни деда из Босне, очев отац, био је један од оних што су имали стварне заслуге у рату. Његов топ отерао је непријатеља из његовог упоришта и пресудно утицао на исход важне битке. Додуше, јесте да је пуцао у цркву, силом прилика претворену у митраљеско гнездо, али као партизан, разумљиво, није много полагао на ту врсту светиње. И њему су, као и Николетини Бурсаћу, политички комесари лепо објаснили да Бога више нема, па самим тим, Божје куће остале су празне, обични зидови који се могу рушити као и сваки други. Због тога су му после рата доделили орден, али је деда, видевши ко га је све добио, одбио да га прими. И наставио је, као и раније, да слави крсну славу својих предака, заборавивши, изгледа, доста од тога што су говорили другови комесари. Можда се измирио и са Богом, или некако са њим

нагодио, никад га нисам питао, а сад и не могу. Једном, ако се поново сретнемо. Нешто од тог ината или поноса, да од живота не узем оно што ми, хајде да не кажемо припада, него, рецимо, то што сам могао да добијем, наследио сам и ја од свог деде Босанца. *Мало млека и беле јутарње росе, остало вам на част!* – та нека логика. А већ знамо, *од Босанца се може свему надати. Годинама живи као паметан човек, а онда све учини да би доказао да је будала.* Верујем да мој деда будала ипак није био. Имао је своје коње, своје имање, своју трговину, своју породицу, али и кафане, жене, ракију и песму. И ништа није пропио ни продао. Човек – монолит, у који се улило све. И имао је све. Противречности су се сложиле у хармонију. А ја – ја никако нисам тако компактне и хомогене структуре, сав сам од разнородних наноса и талога, уместо чврстог темеља – шупљикави шкриљац што се растаче и осипа на зрнца некад уграђена у њега. Будала вероватно јесам. Остао сам само при оној белој јутарњој роси. Нисам створио ништа. Немам ништа. Ништа нећу оставити иза себе. Живим као птице небеске, по милости или гневу Божијем. Мада, и оне граде некаква гнезда. Или то чине само женке, немам појма, не разумем се много у птичје питање. *Кроз моје празне џепове ветрови ми пролазе, а кроз џипеле кише јесење...* Мало банално је цитирати *Прљаво казалиште*, али одговара прилици. А сад мало озбиљније. Шта ће онда овакви ниткови да се шуњају између неба и земље? Колико нас је? И Хамлет се то питао, и ни њему нико на то није одговорио, а камоли мени који немам хамлетовску дилему и муку. Моја једина брига је како да преживим дан. У сваком смислу. А има дана...

Чинило ми се да сам много и често волео. У ствари, вероватно само једном. А и тад, нисам сигуран да је то стварно била љубав. Могуће да је то више била велика, огромна жеља да волим, него што сам заправо волео. У сваком случају, она није била за мене. Има једна прича, у читанци за други основне, мислим, о јабуци која се котрља низ брдо, пролази поред разних људи који би желели да је имају за себе,

али она није била за њих. Тако ни та девојка није могла мени да припадне. То сам, негде дубоко, знао од самог почетка, али, као што кажу, љубав је слепа, па нисам могао ни хтео то да видим и јасно признам себи. *Разум само докучује оно што је душа већ знала.* Где ли сам то прочитао? Можда код једног руског писца, Захара, али мислим да је и он то мазнуо од других, послужио се неким филозофским учењем, и сам је споменуо тако нешто. Небитно. Истинито, одакле год да је потекло.

Јесам ли се и ја, као мој деда, помирио с Богом? Ја у рату нисам био. И не знам ко је коме учинио већу неправду, ко се коме више замерио, ја Богу или он мени. Чудни су путеви Господњи, од давнина стоји у Библији. И чудно је како се задесимо на неком од тих његових путева. Својом вољом или игром случаја комедијанта, руковођени погрешним изборима и малодушношћу или нечим изван наших моћи? Бог би га знао, ма како то иронично звучало. Несхватљив ми је преко сваке мере овај свет који је створио, ако јесте његова креација. За мене је она само једно велико и нерешиво питање. Али, за једну творевину морам му одати признање. Илузије. Јер, не може се увек тако строго судити. Понеке илузије су ипак лепе. Много теже бисмо живели без њих. Па зар није све што око види, читав обојени свет, заправо илузија, са својством објективности, будући да људи углавном виде исто. Мада се и та објективност може лако оспорити бар кад је нпр. о лепоти реч. Оно што код илузија збуњује или чак и одбија је њихова повремена краткотрајност и стална крхкост, која личи на варљивост. Није то ништа стварно, не може се за то држати, а опет, нешто тако дивно, оплемењујуће и заносно стане у тренутак омађијаности чаролијом илузије. Капљица воде на листу кроз коју пролази сунчев зрак постаје и сама мајушно сунце и зари својим бљеском. Врло брзо, чим се промени угао под којим светлост пада, или наиђе облак, она ће престати да постоји као звезда и прећи ће у оно што је и била – кап воде, можда и испарити,

али у моменту док траје, у чуду случајности свог постанка, у том опчињавајућем бљештавилу, она обасјава душу и допире до њених тананих струна. Вибрира њима. Гради субјективну стварност. И јесте опсена. Јесте варка. Али је лепа. То ваљда нешто значи. А ја, ко сам? Па зависник од тих кратковекних трикова чула и природе, ништа друкчији од уживалаца опојних наркотика, осећам сваким живцем и дамаром њихову безначајну радост *док поиграва лако, као пена на врховима таласа*. То је све. Е, а што се тиче оних крупнијих обмана и самообмана, оне већ нису мој извор напајања, са њима сам одавно раскрстио. Моја стварност је на дну шешира. Кад смо код њега, да видим, да ли се ишта накупило у њему данас. Мршав улов. Једва за цигаре. Тја, шта да се ради. Биће боље сутра.

(Богал је сакупио новац из масног, прљавог шешира испред себе, дохватио штаке, полако се придигао уз помоћ њих и ослонио на дрвене наставке прикачене за патрљке својих ногу. Споро и тешко пробијао се кроз густе редове пролазника у Кнез Михаиловој улици.) Па добро, мало сам лагао. Немам ни ципеле за оне јесење кише, немам на шта да их обујем. Није све баш као у песми. Кад је живот и био песма? И ко то може да живи а да не лаже? Некад сам мислио да је то могуће. Али, јесам ли то био ја? Ко је био тај млади човек што се, у касне вечери, састајао са њом, чекао је испод плавих светиљки, стрепео од сваког сусрета а удисао га жудно као ваздух после кише? Златни дечко који обећава, пред којим је читав живот као на длану, и сви путеви му отворени... Само да изабере, само да ступи, закорачи... Паметнији је од других, искренији, даље види, дубље осећа, племенитије пати... Но, други су журно грабили напред, док је он негде, некако застао. И полако, као светећи се себи, почео је да се одриче једне по једне ствари. Је ли имао права да олако одбацује прилике које су искрсавале пред њим, да се не бори ни за једну, да одустане и преда се пре времена, пре но што је права игра заправо и отпочела? Можда, да је она стала уз њега, да му као принцеза из народних бајки пољупцем поврати снагу у тренутку

клонућа, потребну да савлада седмоглаву аждају? Као што није песма, живот није ни бајка. Она није имала функцију помагача у његовој причи. Јабука се откотрљала ономе коме је била намењена. И јесам ли ја, дакле, био тај ко је одлучио да заборави то што није могао да нађе? Али није тако лако заборавити. Није довољно само решити да заборавиш.

Неко је возио ауто те вечери која се завршила једним страховитим и заслепљујућим треском, после којег је уследила тама. Несреће се дешавају. И то обично тако у низу. Пропала каријера, пропала веза. Узалуд је неко певао у мраку. Напослетку, као велико финале иживљавања једног злурадог Молоха, бога који је можда кажњавао за грехе, грожђе или топовску ђулад дедова, тај страшни удес. А шта ако то ипак није био само несрећни случај? Ко је то јурио суманутом брзином и угледавши пред собом провалију, уместо кочнице, ногом лудачки стиснуо гас? Кад се освестио у болници, ноге више није било. Ниједне. А живот му је остао, смрскан, здробљен, осакаћен, као и он сам. Није га хитнуо у провалију, вратио га попут нежељеног и нетраженог поклона, карте са којом не зна шта би. Ни у томе није успео.

Не, све то нисам био ја. То је био неко други... Само, зашто ја живим оно што је он заслужио?... Једно дете певало је у мраку да би заварало свој страх. Једно дете и заспало је не обрисавши сузе. Занемела је његова песма. *Узалуд је будим. Узалуд, узалуд, узалуд.*

О СПИСАТЕЉИЦИ

Сенка Војиновић рођена је у Краљеву 9. августа 1978. године. Након гимназије у Врњачкој Бањи студирала је српски језик и књижевност на Филолошком факултету у Београду.

Повремено пише кратке приче које објављује у електронским часописима.

Живи и ради у Београду.

У ЧАСТ ПОЕЗИЈИ

Приредила: Јелена Глишић

СВЈЕТСКИ ДАН ПОЕЗИЈЕ

Бања Лука 2017.

*Само они са пространством у Души могу
укрстити путеве. (Енеа Хотић)*

Већ пету годину за редом је 21. марта у бањалучком храму културе, *Банском двору*, одржано поетско вече поводом Свјетског дана поезије. Организатор је, као и претходних година, био поетски круг *Стиховница* на чијем су челу пјесници Енеа Хотић, Вид Вицко Вукелић, Дарко Томић и Слободан Боцо Бајић.

Уз звуке гитаре текло је вече које је ове године било у знаку поезије за дјецу. Своје стихове говорили су пјесници, али и они који тек уче да препознају љепоту и чаролију писане ријечи – ученици основних школа *Иво Андрић* и *Змај Јова Јовановић* из Бањалуке. Поезија је још једном повезала и у загрљај стегла душе сличних које је довела на ово поетско вече.

Суштина поетике у овом броју преноси дио атмосфере са поетске вечери појединим пјесмама и фотографијама.

ЧУВАМ

Посиви некад дан
кад му вријеме није.
Тад и срце тише бије.
И чувам што ми Живот даде на длан.

Енеа Хотић

ЖЕЋ

Около све блешти,
лепоте и вина ми мало.
Љубав сунцем обојену
срчем и пијем,
тај отров слатки
после ког и крв и срце
к'о да нису више моји!

Дарко Томић

МАЈЦИ

Никад нико неће знати
колико се мајка воли,
до тренутка када оде,
кад нестане, кад заболи.

Слободан-Боцо Бајић

ВЕРА У ГОСПОДА

Чиниће се некад, сине,
да ти цео свет се руши,
нек тад вера у Господа
завлада у твојој души.

Помислићеш да те куну
и да нико те не воли,
тада очај сав победи,
па се за њих Богу моли.

Кад те ране они што су
на ђавола страну стали,
осмехни се и настави,
и не мрзи, већ их жали.

У Господа имај веру,
када певаш и кад ћутиш,
јер добротом срца само
доброту ћеш да наслутиш.

Вид – Вицко Вукелић

МАШТА

Сећам се сунчаних дана
из неког прошлог живота.
Били су посебни,
топли
и лепи.
Сећам се да сам видела
поље ружа

које су шаптале његово име,
најлепше које знам.
Сећам се, он ми је донео много
тих црвених ружа
које су биле срећне
јер их је убрао из љубави.
Сећам се да сам тада
плакала
од среће.
Јер сам имала њега
који је мислио на моју срећу.
Који и данас мисли.
Зато опет плачем
од среће.
Јер је он
и данас ту.
И данас.
И сутра.
И заувек.

Александра Оџић

ОГРТАЧ ТИШИНЕ

Располажем правом
да свијем свијет
под крило
гвозденог летача
Подијелим мрак
скитницама и расипницима
а дан ћу
праведнику у себи
да завјештам

Располажем идејом
да се одрекнем гордости
пригрлим један праг
тијелом својим
обришем отиске
угушим гласове потпетица
што хуче под нама
Располажем жељом
да луталица спусти
ранац са коријењем
које дубоко
у земљу понире.
*...али... располажем и пркосом и
огрћем се тишином.*

Грујиновић Драгана

НЕРЕАЛНИ САЊАР ЈАВЕ

Једним погледом у звијезде
у небески свод
видјећеш лепршавих снова ход
путања та није лака
није за сваког звијезда свака.

У својој бајци ја сам љепотица успавана
која је легла да сања своје снове
и зато није пробуђена
док неко достојан њој дошао није
неко ко ће с њом да живи своје снове
неко ко то смије.

Али понекад ја сам само нереални сањар јаве
кога само туђа мишљења гњаве.

Није срећа кусур или умјесто кусура жвака
срећа је оно што се чека прије мрака
ја само сањам снове веће од живота
желећи да за срећу останем главна маскота.

Фењери се пале
кроз капљице росе што су се кроз траву ткале
и осјећај се полако губи
а био је сво вријеме ту.

Откачио се и појас мира
лудост нека иритира
и ролерхостер се пали
или је то само нешто у мојој глави.

И онда се запиташ
да ли стојиш на земљи или по облацима скиташ
да ли је то нека нова недођија дошла по тебе
или су то само обичне сјене.

У машти правила нема
то је само лака шема
а и кад мисао одлута
за њим смјело разум плута.

И кад те звијезда погледа нека
погледај и ти њу и осјети колико је далека
можда је и вријеме играчка
можда је и небо замка

јер понекад сви смо ми нереални сањари јаве
које само туђа мишљења гњаве.

Селена Берић

ЈУТРО

(...пред зору кад мјесец купи праменове...)

Понекад тако навратим у њене снове
пред зору кад мјесец купи праменове.

Да у јутру што се спрема да забијели
препозна и оно у ком смо се срели.

Јутро што под кожом чека своје тренутак
кад ће да оживи ко Ђепетов лутак

Јутро што не личи на остала јутра
што нас и сад грије покаткад изнутра.

Знам да се упита кад снови одјезде
с које сам те ноћи долетио звијезде.

И зашто баш сада кад смо на маслачку
што се зове љубав затачкали тачку.

Не бих кад усањам до твојих одаја
да почетак тражим да домаку краја.

Можда само желим да још увијек памтиш
оно јутро од кад сва у мени пламтиш.

И да бар још једном стидљиво ко тада
чујеш ријечи љубве пуне врелог слада.

Сад када смо странци ил' глумимо странце
ближи смо што жешће играмо незнанце...

Да ли ће се икад наше цесте срести
зна онај ког' слуте божје благовијести.

Стога желим само кад све одрвени
да и ти у снове јутром дођеш мени.

И да наше сјенке у слаткост отплове
пред зору кад мјесец купи праменове.

Миладин Берић

ВЈЕТРИЋ НЕСТАШКО

Вјетар је дувао једнога дана,
преко кровова и преко грана.
Ма, није то дување било обично,
не видјех ништа ја томе слично!

Негдје би десно да лети врабац,
ал' вјетар брзо мијења му правац,
негдје би лијево да скрене куче,
ипак ћеш десно – вјетар фијуче!

И не знам како не би га стид –
залијепи једног миша за зид!
Шта да је тада наишла мачка,
шарена, спретна, репа дугачка?

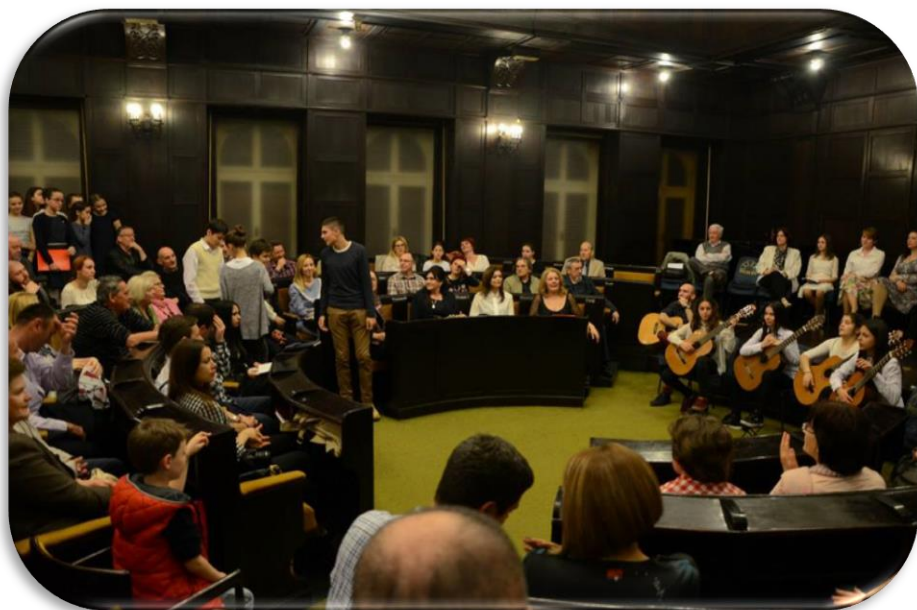
Мишу од страха срце би стало,
ал' брзо би опет и закуцало,
јер би на неку другу тачку
однио вјетар госпођу мачку.

Још свашта могло је да се збије,
да тата вјетар стигао није,
и свог несташка право кући,
послао љуто дувајући.

Успут је врло културан био,
свима се редом извинио –
мишу због зида, врапцу због лета,
кучету због наглог заокрета!

Јелена Глишић

ЧЕТИРИ ПЕСМЕ | САНДА РИСТИЋ-СТОЈАНОВИЋ

БИБЛИОТЕКА

На полици смрти
Књиге се играју
Дана и ноћи
Прозивајући наш мрак
Одбеглим Сунцем
Из речи у реч

На полици живота
Из књиге неба
Испадају речи
Превише сличне птицама
Које лично саветује
Смрт о закуцаности
Неба у речи земље,
И о небу које
Је земља скратила
За песму убацивши
Га у библиотеку
Препуну савремених
Инсталација дана и ноћи.

АПСУРД

Смрт сриче реч живота
Превише апсурдно.

На лицу, усна живота
се креће превише слободно.

Небо ускочи уместо
Птице у сопствени бесмисао.

Камион песме прегази,
Сопствене улице претешку мисао.

Полицајац ноћи, превише бео
Лоповлук дана тражи.

Апсурд ноћи, црне одјеке
Дана оснажи.

КОМЕНТАРИ

Небо сведоше на птицу,
Земље коментари.
Реч смрт исто што
И реч живот оствари.

Коментар неба неки погрешан
Пасус земље образлаже.
Реч смрт се за
Коментар речи живот залаже.

Реч живот мења оно
Што реч смрт помисли.
Коментар земље све
Изразе неба осмисли.

ИМИТАЦИЈЕ

Имитира небо, суноврат
Плаве боје у птицу,
Надовезује узајамну
Храпавост ноћи и дана,
У гласу поноћи

Имитира Месец суноврат
Месечине у сопствени одлазак,
Већи од дана,
А мањи од ноћи

Имитира ватра, сулудост
Свог тока у преиспитивања воде
Која реч прегазује
Предубоку воду поезије,
Да би личила на смрт,
Да би личила на живот...

Санда Ристић-Стојановић

Рођена је у Београду 1974. године. Дипломирала је филозофију на београдском *Филозофском факултету*. Ауторка је седам књига поезије и једна од четири аутора у заједничкој збирци поезије *Из сенке стиха*.

Објавила је низ филозофских есеја у зборницима *Естетичког друштва Србије*. Преводи поезију са енглеског.

Пише и објављује приказе поезије (О. Давичо, П. Крду, Б. Миљковић, Душко Новаковић...).

Била је уредник у издавачкој кући *Белетра* и уредник књижевног часописа *Ковине* (КОВ).

Члан је *Српског књижевног друштва*, *Удружења књижевника Србије* и *Естетичког друштва Србије*.

Живи у Београду.

ПЕСМЕ ПРОЛЕЋУ | СПОМЕНКА ДЕНДА ХАМОВИЋ

АПРИЛ У БЕОГРАДУ

Април се прикрада тихо, снено
И своја недра шире му крошње
Да их обуче у рухо мирисно
И ушарени голети зимње

Април ледне граду буди груди
Из погледа кишне брише свице
Златна зора свања, песма руди
Топле мисли лије, поји срце

Април сипа сунце на ливаде
И расте меки тепих зелени
А ђурђевак грли нежне раде
Љубице маме, цвет им мирисни

Април је сплавове окитио
Док Дунав своје шапуће тајне
Да Саву је душом увек грлио
И кад зима чавле кује ледне

Април је чаробњак лепи вешти
Очара природу, цврчке, птице
Раскрави реке, риба се мрести
Живот ври из земне воденице

ПРОЛЕЋЕ

Сунце загрли крошње у пролећу
Птице цвркућу у шуштавом лишћу
И гласови се шире зрења среће
Живот у осмех пролеће огрће

Расцвета се цвеће, певају птице
Шири се у ружу огњену сунце
И класје греје да у пољу зрене
Од пролетњег зрења живот нам сине

Птичија песма заљубљене греје
Срца се стопе – љубав семе сеје
Лед се топи, све ври, цвета срце
Пева природа – долете селице
☞

НИКАД НЕ КЛОНИ

Весела сам мала скривалица
У души ми лети јато птица
У грудима нечуј бурно куца
Пролећно семе зри у мислима
Расте и дира небо латима

Кад ме маме предели опасни
И лати разнесу ветри снажни
Посеју ми ново семе несни
Од жудњи клија и небо дира
Пролеће ново мисли ми шара

Завијоре се мирисне круне
Душом разлете птице радосне
Јер јаче су од снаге олујне
Перје им се паунски шарени –
Снаго срца никад ми не клони!

ИЊЕ ПРОЛЕТЊЕ

Поломљен прозор суза отвара
Ледни су прсти, у оку је бура
Срце из иња у коси снева
Северац по годинама дува

Пролетња ливада зрије из сна
Месечином је цела окупана
И плешу разбехарале сене
Врисак у срцу време не вене

Златни дани су сви покошени
Из стрњишта замиришу сетни
И младо класје из ока тече
Да камену кору хлеба сече

О ПЕСНИКИЊИ

Споменка Денча Хамовић

Рођена је 23. фебруара 1955. у Мостару. Прве песме су јој објављене још у основној школи у мостарском листу *Слобода*, а онда настаје период писања само за своју душу. После дугог времена ћутања песме и приче су јој прво објављене у књижевном часопису *Суштина поетике*, а потом и у другим часописима: *Звездани колодвор*, *Сретања*, *Сизиф*, *Сцена Црњански*, новинама *Српски глас* из Аустралије, заједничким збиркама поезије, поетским сајтовима, порталима, зборницима, лексиконима. Члан је неколико књижевних клубова. Има објављену збирку поезије *На крилима лептира* (2015).

Од 1992. живи у Београду

УРЕДНИКОВО ЂОШЕ

Пише: Анђелко Заблаћански

ПЕСМЕ ВРИСКА

ОДАВДЕ ДО КРАЈА

(газел)

Поноћ је пала на голе гране
У мени гракћу смрзнуте вране

Немири ми кљују живе ране
У мени зора никад да сване

Поглед ми тражи минуле дане
У мени чађаве све механе

Душу уморан осмех не гане
У мени мртво све још од лане

Чекам већ дуго бол да престане
У мени дрхте ноћи бесане

ЖИВОТНА ПРИЧА

Суштина на измаку воље у нади тражи спас
Док безнађе недогледом се шири тупошћу чула
Сањару несни искидали душу као бесан пас
А све минуло у титрај би стало поднева јула

Двоје спознаше да љубав постоји – истина чиста
Сваким дамаром чули су њен пев у тишини дана
И како с ћутањем осећање најлепше олиста
Да свака реч је мисао безумљу лако продана

У загрљају среће видеше блистави тмине сјај
На знојавим длановима трагове минуле росе
И не слутише да сваки бескрај у себи носи крај
Да сви осмеси у крајичку усана туге носе

А живот, крвник или шерет, све је унапред знао
И кад су очи жене у страсти невино гореле
И кад је мушкарац додиром од свиле нежност брао
Да студ његова украшће лако жеље им незреле

Суштина на измаку воље у нади тражи спас
Док безнађе недогледом се шири тупошћу чула
Сањару несни искидали душу као бесан пас
А све минуло у титрај би стало поднева јула

БОЛ

Наиђе издалека, ненадано
Или је већ био ту:
Уплетен ти у погледу,
Заденут у осмеху,
Сасвим близу неопрезној души.
Можда ти је поруке слао
И кезио се твојој срећи,
Знајући да ћеш пред њим посрнути
Нејак као латица
Пред снагом олујног ветра.
Лукаво те чекао
Да се занесеш игром маште,
Задојен мирисом безбрижности,
Јер тад је најјачи,
Тад може све да ти узме:
И душу и тело;
Тад може да те ломи
Као ветар суве гране;
Тад може да те разбије
У хиљаде комадића
Као пијанац празну чашу.

ТРЕН

Један тренутак довољан је некад
Да те обузме ненадана срећа,
А онда опет
Трен само донесе туге разне,
Док нада догорева као славска свећа,
И снови постану
Приче обичне и празне.

Понекад само
Тренутак један је доста
Да дохватиш небо
Или скочиш с моста.

БЕЗ НАСЛОВА

Зашто ћуте ноћас
Пси што на звезде лају
А лају пахуље снега
На мом длану и мојој коси

Зашто ћути тетреб
У крошњи поспаног бора
А гракћу вране –
Слетевши на моје кости

Где ноћас бежи пламен
Чега се плаше очи
Заспале међу капима росе
Док ветар хучећи носи
Косу – очи – кости

Јер ноћас упорно ћуте
Казалке уморног срца
Мада већ дуго слушам
Ритам ми незнани

Милена Павловић Барили
Hot Pink with Cool Grey

ПИШИТЕ ЗА СУШТИНУ ПОЕТИКЕ

1. Своје радове шаљите у једном ворд документу писане ћирилицом или српском латиницом са словним знацима ђ, ж, ч, ћ, ш. У противном радови неће бити узети у разматрање.
2. Мејл за ваше радове sustinapoetike@hotmail.com
3. У тексту обавезно ставите своје име, годину рођења, своју мејл адресу, а пожељне су краћа биографија написана у трећем лицу и фотографија.
4. Документ означите својим именом и формом текста који шаљете (песме, прича, афоризми, есеј...)
5. Прозне радове слати у формату до 12 000 карактера, величина фонта 12 и проред 1
6. Сви радови који стигну до средине непарног месеца у години, ући ће у избор за објављивање у наредном двоброју.
7. По правилнику Суштине поетике плаћање хонорара није предвиђено

Главни уредник: Анђелко Заблаћански

Садржај

Уместо уводне речи	5
Сећање на Дучића	6
РЕФРЕН	6
Једна песма Анђелко Заблаћански	7
КАД ПРОЂЕ	7
Женска искрена песма Мира Грк	8
ПОНОРНИЦА	8
МИТРОВДАНСКА НОЋ	8
ЖЕНСКА ИСКРЕНА ПЕСМА.....	9
САМОУБИСТВО	9
ДРИНА	10
БАЈКА	10
ГРАДИТЕЉКА	11
О ПЕСНИКИЊИ.....	11
Књижевна студија Слађана Миленковић	12
ПОЕТИКА И АУТОПОЕТИКА	12
Откровења са маргине Милица Миленковић	16
ИЗБОР ИЗ ИСТОИМЕНОГ СОНЕТНОГ ВЕНЦА.....	16
О ПЕСНИКИЊИ.....	20
Интервју с Мирком Демићем	22
ПРАВА КЊИЖЕВНОСТ НАМЕЊЕНА ЈЕ ОДАБРАНИМА.....	22
О српској средњовековној књижевности Софија Ивановић	27
ИСТОРИЈСКО-БИБЛИЈСКА СТРУКТУРА <i>СЛОВА ЉУБВЕ</i> ДЕСПОТА СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЋА 27	
О ПОРТРЕТУ ДЕСПОТА СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЋА.....	32
О СПИСАТЕЉИЦИ	34
Белоруска поезија Владимир Караткевич	35
ЖИВОТОПИС ПЕСНИКА	35
ЛИШЋЕ.....	36
НАД БЕЛОРУСИЈОМ БОГ ЖИВИ	37
СТИХ НЕЗАШТИЋЕН И НЕЗАУСТАВЉИВ.....	38
О ПРЕВОДИОЦУ	39
О филму Здравка Шотре Душан Милијић	40
СЛУЧАЈ ЛЕНКЕ ДУЊБЕРСКИ.....	40
О ПИСЦУ	45
Заборављени песници Коста Абрашевић	46
ЦРВЕНА.....	48
НЕ ЖАЛИМ ЖИВОТ	49
ОДЈЕК.....	49

ДРАГОЈ	50
ПОТОКУ	51
Афоризми Гордана Врањанин.....	52
О СПИСАТЕЉИЦИ	54
In Memoriam Ненад Живковић.....	55
(НЕ)ВЕЗАНЕ МИСЛИ	56
Похвала животу Бобан Миленковић.....	59
ЗУМБУЛ	59
О ПИСЦУ	59
О младима је реч Марко Јуришић	61
О УЛАСКУ У СВЕТ ПИСАЦА	61
Поезија наших дана.....	67
БЕЛА НОЋНА ДЕОБА.....	67
ПОД КИШОБРАНОМ ИЛУЗИЈА	68
***	68
МЕТЕОРИТСКА БАЛАДА.....	69
СУШТИНА ПОЕТИКЕ - ПОЕЗИЈА СУШТИНЕ	70
ЂУТИМ	71
ДОПАДАШ МИ СЕ	72
СТУБ КОЈИ СЕ РУШИ.....	73
ИЛУЗИЈА	73
У ОДБЉЕСКУ ДАНА.....	74
Одломци које памтим	75
БЕЗ ЉУБАВИ ПАВЛЕ УГРИНОВ	75
ЖЕНА НА КАМЕНУ ИВО АНДРИЋ	76
Аурора Сенада Мешковић.....	77
О СПИСАТЕЉИЦИ	82
Деца пишу поезију.....	83
ПЕСМЕ ПОЛАЗНИКА ШКОЛЕ ПИШЕМ, ДАКЛЕ ПОСТОЈИМ	83
ЖИВОТИЊЕ	83
МОЈА КУЦА.....	83
ЗЕЛЕНО	84
ПЕСМЕ УЧЕНИКА ИЗ БАЊЕ ЛУКА	85
МЈЕСЕЦ	85
ЉЕТО	85
ВРИЈЕДНИ ЂАК	86
Да се подсетимо Момо Капор	87
ПИСМО	87
Есеј Миљан Кујача.....	90
НЕКОЛИКО РИЈЕЧИ О КУЛТУРИ	90
О ПИСЦУ	98

Ноћ у жени Јелена Глишић	100
Шест сонета Снежана Дубак	103
ТУ ГДЈЕ ЗВОНЕ ПРВИ САТИ	103
ОДУВИЈЕК И ЗАУВИЈЕК	103
ПОВРАТАК ДОМУ	104
ДУЖ БИЈЕЛЕ КОЖЕ	105
ЗВЈЕЗДАНИ ДРХТИ	105
МИЛОСРЂЕ	106
О ПЕСНИКИЊИ	107
Три песме Владан Савић	108
ШТО ЋУТИШ ПЕСНИЧЕ	108
НЕ ВЕРУЈЕМ	110
ОДРИЧЕМ СЕ СВЕГА	111
О ПЕСНИКУ	113
Паралелна критика	114
МЕЛИЗМИ ДУШЕ: ЛУНАРНА КОРОНА ВЛАДИМИР В. ПЕРИЋ	114
СИМБОЛИЧКИ СВЕТ САЊА ЖИВКОВИЋ	120
Прва шанса Кристина Павловић Рајић	124
ЦРН САН	124
БДЕЊЕ	124
МИР	125
МОЛИТВА	125
О ПЕСНИКИЊИ	126
Незнаном јунаку Дијана Тошић	127
О СПИСАТЕЉИЦИ	128
Глосе Иван Гаћина	129
СМИРАЈИ СРЦА	129
У ПОНОРУ СТРАСТИ	130
НА ГРАНИЦИ СНОВА	131
ОДСЈЕЧЦИ ЖИВОТА	132
МРАЧНИ ДВОРАЦ	133
О ПЕСНИКУ	134
У трагању за лепотом Светлана Митић	135
О СПИСАТЕЉИЦИ	137
Из историје српске књижевности	138
СКЕРЛИЋ И БОЈИЋ СТАНИСЛАВ ВИНАВЕР	138
Пашчад Душан Ђорђевић	145
О ПИСЦУ	147
Поетски времеплов	148
Јован Дучић	148
Бранислав Петровић	149

Габријела Мистрал	149
Весна Парун	150
Халил Џубран	151
Жак Превер	152
Брана Црнчевић	152
Владимир Мајаковски	153
Војислав Илић	153
Сима Пандуровић	154
Џорџ Гордон Бајрон	155
Октавио Паз	155
Владимир Набоков	156
Вилијам Шекспир	157
Милорад Панић Сурепа	157
Енеини дамари	159
ОД ВИНА САН	160
Песник мачванске равнице Милорад Панић Сурепа	161
БАДЊАК	162
ЗАПИС	163
СПЛАВОВИ НА ДРИНИ	163
ТВРЂАВА	164
1941	164
ЛЕТЊА СЛИКА	165
КОЛЕБАРИ	166
СУСРЕТИ	166
Да не заборавимо	167
ВОЂА РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ	167
Песма Сенка Војиновић	180
О СПИСАТЕЉИЦИ	184
У част поезији	185
СВЈЕТСКИ ДАН ПОЕЗИЈЕ	185
ЧУВАМ	186
ЖЕЂ	186
МАЈЦИ	186
ВЕРА У ГОСПОДА	187
МАШТА	187
ОГРТАЧ ТИШИНЕ	188
НЕРЕАЛНИ САЊАР ЈАВЕ	189
ЈУТРО	191
ВЈЕТРИЋ НЕСТАШКО	192
Четири песме Санда Ристић-Стојановић	196
БИБЛИОТЕКА	196
АПСУРД	196
КОМЕНТАРИ	197

ИМИТАЦИЈЕ	198
Песме пролећу Споменка Денда Хамовић	199
АПРИЛ У БЕОГРАДУ	199
ПРОЛЕЋЕ	200
НИКАД НЕ КЛОНИ	200
ИЊЕ ПРОЛЕТЊЕ.....	201
О ПЕСНИКИЊИ.....	201
Уредничково ћоше	202
ПЕСМЕ ВРИСКА	202
Пишите за Суштину поетике	206

Суштина поетике

ЧАСОПИС ЗА КЊИЖЕВНОСТ

www.knjizevnicasopis.com

sustinapoetike@hotmail.com

Народна библиотека Србије

ISSN 2334-9417

COBISS.SR-ID 204386828

*Излази двомесечно
Април/мај 2017.
Глушци*